

IDRIJSKI RAZGLEDI

I. LETO

1. JUNIJA 1956

ŠTEVILKA 2

Bivša mestna realka, sedanja višja gimnazija v Idriji

Izdaja Mestni muzej v Idriji. — Uredniški odbor: Božič Lado, Jeram Janez, Gantar ing. Ivan, Murovec Stan-ko, Božič Slavica, Turk Zinka. — Odgovorni urednik Logar Srečko. — Izhaja vsake tri mesece. — Ce-loletna naročnina din 200.—, za inozemstvo din 300.— — Naslov: »Idrijski razgledi«, Idrija, poštni predal 11, telefon: Idrija 35, tek. rač. pri Narodni banki, Idrija, št. 652-T-108, telegram: Idrija muzej.
Tisk tiskarne »Jadrana« v Kopru.

BOŽIČ LADO: O POMENU LETOŠNJIH PROSLAV

Vsakoletne večje ali manjše prireditve daljšega ali krajšega obdobja kažejo napredek našega življenja, napredek na tem ali onem področju naše družbene dejavnosti v pogojih nove družbene rasti. S takim namenom se vrste prireditve od leta 1953 dalje.

Začeli smo z razstavo o razvoju našega rudnika, nadaljevali s »Šolskim tednom« in prav tako z »Idrijskim tednom«, v katerem smo postavili v ospredje naše čipkarstvo. V okviru »Turističnega tedna« leta 1955 je bila najpomembnejša prireditev gozdarska razstava, ki je prikazala razvoj, stanje in perspektive našega gozdarstva. Tako smo v dveh letih obdelali in prikazali vse tri osnovne, za področje naše občine značilne in pomembne gospodarske panoge.

Vse prireditve so dokazovale dosedanja pot našega razvoja in težnjo idrijske doline korakati vzporedno z razvojem ostalih področij naše države. Izražale so nenehno borbo za napredek na vseh področjih našega ustvarjanja in pokazale že dosežene uspehe naših skupnih naporov v razvojni in ustvarjalni dobi po osvoboditvi.

Z letošnjimi proslavami in z njimi združenimi prireditvami pa stopamo na področje kulturnoprosvetne dejavnosti. Prireditve, organizirane ob pomembnih kulturnozgodovinskih obletnicah, naj prikažejo prehojeno pot v borbi za kulturno rast naše kotline in za vzgojo našega človeka! To je pot dela in borbe za naše šole in za oblikovanje novega človeka. Prav posebno pa naj prireditve pokažejo naš kulturnoprosvetni razvoj v času, ko smo si sami začeli krčiti pot v novo bodočnost. Tako zajemamo z našimi letošnjimi proslavami in prireditvami stoletno dobo našega kulturnega razvoja, celotno področje vzgoje idrijskega človeka, prizadevanja za njegovo nenehno kulturno rast in borbo proti preživelemu in nazadnjaškemu.

Vse dosedanje priprave, ki tečejo že od meseca novembra lanskega leta, so razgibale celotno naše področje, razgibale mesto in vse bregove, ki težijo k njemu, razgibale slehernega našega prebivalca od najmlajšega do najstarejšega in vse številne in pestre oblike našega dela in življenja. V vseh šolah, ustanovah, podjetjih in organizacijah intenzivno delajo za boljše uspehe, iščejo novih prijemov in novih načinov dela. Ta živahen delovni polet ne bo samo namenjen proslavam,

temveč naj ostane naš stalni način dela, ki nam ga narekuje sodobni čas, doba graditve socializma. Prepričani smo, da bo delo za proslave postavilo še trdnejši temelj za naše nadaljnje še intenzivnejše, plodnosno delo.

Da bi z dejstvi podkrepili naše trditve in zabeležili dosedanje napore, ki povezujejo naše delovne ljudi na novi poti, pogledjmo na kratko vse priprave! Naša mladina v vseh šolah naj dokaže svojo vrednost v boljših učnih uspehih! Učni uspehi prvega polletja so nas že prijetno presenetili in prepričani smo, da v drugem polletju ne bodo zdrknili nazaj, ampak da bodo še boljši. Tudi na ostalih področjih je šolska mladina aktivna: pripravlja se s pomočjo svojih vzgojiteljev, ob pomoči šolskih in krajevnih odborov in ostalih organizacij na svečane zaključke šolskega leta, ki bodo združeni z raznimi kulturnimi prireditvami in nastopi. Skupaj z nastopi prosvetnih društev bodo to pravi kulturni vaški festivali, manifestacije kulturne rasti in napredka naše vasi.

DPD »Svoboda« je v tem času krepko razmahnila svoja krila. Uprizorila je dramo »Mladost pred sodiščem«. Tokrat se je »Svoboda« tudi zavedla svojega poslanstva in z dramo gostovala po vaseh v naši občini v Črnem vrhu in Otaležu, izven nje pa v Hotedršici, Logatcu in Zireh. V aprilu je nastopila s komedijo »Dnevi naše sreče«, novo delo pa študira za slavnostne dni. Naši prvi osmošolci so se poslovili od svoje šole z lepim literarnim večerom, posvečenim kraškemu pesniku Srečku Kosovelu. Žal, da se z njim niso mogli posloviti tudi od našega mesta in prebivalstva. Folklorna skupina gimnazije je gostovala s tremi prireditvami v centru naše sosednje občine v Ajdovščini in sodelovala pri prireditvi »Vesela Goriška« v Novi Gorici. Jazz-orkester DPD »Svoboda« je priredil uspele koncerte v Tolminu, Kanalu in Novi Gorici. Tudi sindikalna godba na pihala je že pričela z javnimi koncerti na prostem. KUD »Janko Premrl-Vojko« v Spodnji Idriji je priredilo dramo »Molčeca usta« in z njo gostovalo v Ledinah in Idriji. Prav tako je tudi Prosvetno društvo »Boris Kidrič« v Zavrnatcu gostovalo s svojo uprizoritvijo.

Pomembni uspehi so bili doseženi na področju splošno izobraževalnega dela, ki je bilo začeto v tej dobi. Ljudski univerza v Idriji je opravila zelo plodno delo. Organizirala je tečaje za tuje jezike (za

angleščino in nemščino), tečaj politične ekonomije, ideološko - izobraževalni tečaj in knjigovodski tečaj ter nekaj javnih predavanj in predavanj za kmetovalce. Društvo prijateljev mladine prireja skozi vso zimsko dobo redna štirinajstdnevna vzgojna predavanja. Gospodinjske tečaje za kmečko žensko mladino so organizirale Kmetijske zadruge v Črnem vrhu, Godoviču in Otaležu, Socialistična zveza v Ledinah, Žensko društvo »Štefka Majnik« pa v Idriji. Omeniti moramo tudi vlogo »Idrijskih razgledov«, ki za sedaj izhajajo kot tromesečnik in prikazujejo delo, življenje in rast naše komune.

Naša pošolska in delavska mladina se je v tem času razgibala predvsem na področju zimskega in tudi ostalega športa. Primorska smučarska podzveza s sedežem v Idriji je priredila v Črnem vrhu smučarske tekme za prvenstvo Primorske in idrijski smučarji so dosegli in odnesli najboljše rezultate. ŠD »Rudar« je organiziral smučarski tečaj za pionirje, ki je odlično uspel, TVD »Partizan« pa sankarske tekme za mladino in odrasle.

Ob delu naših društev in organizacij ne smemo mimo njihovih občnih zborov, ki so bili obračun dosedanjega dela in so izzveneli v pripravah za letošnje proslave.

Naše vabilo za gostovanje zunanjih društev je naletelo na ugoden odmev. Šentjakobsko gledališče v Ljubljani nas je obiskalo z veseloigro »Uspavanka«, Goriško gledališče s komedijo »Vzorni soprog«, Koprsko gledališče z »Botrom Andražem« in dramo »Na dnu kelihov«, Prosvetno društvo v Logatcu z dramo »Globoko so korenine« ir DPD »Svoboda« iz Kranja z opereto »Oj, to lectovo srce«.

Ob obletnicah našega kulturnega vzpona se oziramo v stoletja nazaj, pregledujemo prehojeno pot in ocenjujemo dosežene uspehe naših prednikov na kulturno prosvetnem področju. Njihovi naporji niso bili majhni, njihovo delo trdo, uspehi brez dvoma veliki in za dane razmere vsekakor napredni. Zato smo nanje ponosni in našim prednikom hvaležni za vse, kar so nam pozitivnega ustvarili in zapustili.

To je prvi namen naših proslav in z njimi združenih prireditve.

Docela napačno in nazadnjaško bi bilo, če bi obstali samo ob tem, kar nam je preteklost dala in se s tem zadovoljevali. Življenje teče in se razvija k vedno popolnejšim oblikam, od stopnje do stopnje k novim spoznanjem, preteklost pa ostaja za nami. Za to so trditve: včasih je bilo tako, delali smo tako in na tak način, nazadnjaške. Obstati pri temu, bi pomenilo zavirati razvoj in tako odmreti. Zato

se moramo boriti proti takim gledanjem in stališčem in se truditi razumeti družbene pogoje v posameznih dobah in stopnjah družbenega razvoja. Priznati moramo, kar nam je preteklost ustvarila pozitivnega in naprednega ter dalje razvijati v novih pogojih, v pogojih socialistične graditve nove temelje bodočnosti.

Zato naj bo težišče naših letošnjih obletnic in proslav prav v tem, da razširimo razumevanje našega sodobnega razvoja in poznavanje perspektive razvoja in napredka. Letošnje prireditve naj pokažejo, do kod smo prišli na lestvici kulturnoprosvetnega razvoja in koliko uspehov smo dosegli predvsem v zadnjem desetletju, ko samostojno gradimo našo novo družbo in polagamo boljše temelje bodočnosti!

Ob tem pa si le ne smemo zapirati oči, da je v nas še mnogo nezdravih in negativnih stvari, ki jih hote ali nehoti vlečemo s seboj iz preteklosti. Mnogo tega res ni mogoče iz nas odpraviti z zamahom roke, z eno besedo ali s sklepom. Pregloboko so v nas samih. Možno pa je vse to zatirati in izbijati z neprestano vzgojo in intenzivnim delom. Borba proti zaostalosti, borba za novega človeka naj bo tudi na kulturnoprosvetnem in vzgojnem področju dosledna in ustvarjajoča. Res je, da še nimamo dovoljne materialne osnove tudi za kulturo in prosveto, vendar ne moremo zanikati, da je osnova napredovala, da bi z delom in z novimi oblikami ter z novo vsebino mogli korakati naprej. Večji uspehi bi mogli že izdatno spremeniti našo miselnost.

Močan znak zaostalosti je vsekakor primitivnost, poenostavljanje stvari in dela. Ta pojav ni v skladu z našim razvojem, z doseženo stopnjo razvoja naše skupnosti pa tudi ne našega ožjega področja. Čim hitreje napredujemo, tem večje so zahteve po znanju. Z razvojem postajajo stvari vedno bolj zapletene, zato zahtevajo večjega znanja, novega dela in novih načinov reševanja. Človeka ni mogoče več vzgajati tako kot pred stoletji, kulturnoprosvetno delo se ne more več razvijati kot v dobi pred prvo svetovno vojno itd. Nobenega problema v današnji dobi ni mogoče reševati s starimi merili in načini. Zato je treba poznati sedanji razvoj in težiti za večjo izobrazbo, za višjo strokovno sposobnostjo, za večjo intenzivnostjo dela, umskega ali ročnega. Problemov in nalog ni več mogoče reševati niti s primitivnostjo in niti s površnostjo. Tudi ta nam često onemogoča hitrejši razvoj. Površnost je prav tako posledica zaostalosti, posledica in dediščina še nedavne

tuje okupacije, ki je prilično dolgo let gospodarila tu in usmerjala človeka v tuje in nam škodljive vode. Površnost onemogoča temeljito in poglobljeno delo, poglobljanje v našo sodobno problematiko in njeno pravilno in sodobno reševanje.

Temeljit obračun s takimi subjektivnimi slabostmi iz preteklosti in krepka predstavitev naših tračnic na nove podlage in nove smeri; to naj bo drugi namen naših proslav in prireditev.

Obračun z našimi slabostmi naj se v teh dneh pokaže v ponovnem poletu našega dela, uspehov in pridobitev, katerih mogočna revija naj bodo naše prireditve! Temne sence in slabosti iz preteklosti ne morejo zasenčiti in omajati novega življenja, novega dela in naših skupnih pridobitev zadnjih let. Na temeljnih kamnih naše preteklosti, na sadovih kulture in prosvete, ki jih je postavil naš človek z žulji in odtrgovanjem od ust na vsem, kar so pozitivnega in za sodobno življenje koristnega ustvarile pretekle generacije, so naša sedanja pokolenja najprej v borbi in s krvjo, nato pa z delom in znojem položile osnovno ploščo naše nadaljne graditve kulturno-prosvetne nadstavbe.

Razširile so se stare in razvile nove šole, v katerih se vzgaja nov rod. Krepko so pognale nove kulturne ustanove, ki jih v preteklosti ni bilo. Razbohotila se je široka splošno prosvetna izobraževalno — vzgojna dejavnost naših društev in organizacij, ki uspešno učinkujejo med odraslimi. Zavedajo se svoje osnovne naloge, vsaj delno nadoknaditi zamujeno in ono, kar jim preteklost ni mogla dati pa tako ublažiti prepaše, ki bi nastali med živimi generacijami. Razvija se zdravo in sodobno duhovno in telesno vzgojno delo, ob katerem raste nov človek. Uspehi v delu in različni novi načini in oblike dela naj pridejo do javnega izraza prav ob naših proslavah! Dokažejo naj zdrav tekmovalni polet naših najmlajših pa tudi starejših! Naše prireditve naj dokažejo naš splošni napredek, napredek naše ožje skupnosti, višjo stopnjo in višjo raven našega kulturno in prosvetnega dela!

To je tretji, zelo važen in globok pomen in namen naših proslav in z njimi združenih prireditev.

Vse to pa je bilo mogoče doseči samo v pogojih naše nove države in naše nove družbe in ob velikanskih naporih in žrtvah vseh naših delovnih ljudi. K temu je prispevala naša družba kot celota. Če je bil namen ustanovitve naših kulturnih in prosvetnih ustanov v preteklosti samo ozkega in lokalnega značaja, pa je njihovo delo takoj zadobilo širši družbeni značaj,

ki ga ni mogoče zbrisati niti v preteklosti, še manj pa v sedanosti. Zato tudi proslave presegajo okvir naše občine in nosijo pečat vsaj slovenskega merila. Skromen, vendar važen prispevek našega človeka našemu skupnemu življenju in razvoju je neizpodbiten.

To so dejstva in ob njih četrti pomen proslav.

Prav gotovo je, da imajo proslave in prireditve velik pomen za delo in življenje naše celotne občine, za slehernega našega občana. Gre torej za našo celoto in za vsakega posameznika, ki naj ga dosejanje delo in uspehi vzpodbudijo in pritegnejo v tok našega novega življenja, k splošnemu in intezivnemu delu za lastni in splošni napredek. Sleherni dela voljan, napredka in nove rasti željan posameznik, mladinec ali starejši, naj se vključi v vrste tistih, ki z visoko družbeno zavestjo in predanostjo skupnosti delajo in gradijo našo svetlo bodočnost. Naj ne bo nikogar več med nami, ki bi stal ob strani vsemu dogajanju! Vsak naj sodeluje in ustvarja po svojih močeh in sposobnostih na tem ali onem področju! Gre torej za dosledno mobilizacijo in aktivizacijo vseh naših prebivalcev, gre za kulturno manifestacijo naših strnjениh vrst, za potrditev naše poti v bodočnost.

Zunanji izraz te manifestacije je peti namen prireditev.

Kulturne obletnice slavimo in prireditve organiziramo pod geslom: »Vse za našo mladino, prosveto in kulturo!« Pri njih naj sodeluje v pretežni meri naša predšolska, šolska in pošolska mladina! Če smo doslej le preveč tožili nad našo mladino in se nismo nikoli ali pa zelo redko vprašali, kako smo mladini pomagali in kaj smo ji doslej nudili, potem je naša sedanja in bodoča skrb, da mladini bolj pomagamo in več nudimo. Treba ji je omogočiti izvenslužbeno in izvenšolsko delo in razvedrilo, posebno tisto, ki je mladini najbolj pri srcu, t. j. v športu in telovadbi. Sedanji pogoji za to so nemogoči in nesodobni. Ali lahko takoj nekaj napravimo? Skušajmo urediti športno igrišče, otroško igrišče in telovadišče. Tu je zagotovljena naša pomoč, pričakujemo pa tudi izdatnega sodelovanja mladine. Mladina naj se zaveda, da gre pri stvari za objekte, ki so njej namenjeni, za njen razmah, za možnosti telesne vzgoje! Za nas pa je tudi važno, da bomo tako odvrnili in odtegnili mladino od slabih in naši skupnosti sovražnih vplivov. To je sicer skromen, toda vendarle začetni prispevek naši mladini. Zato letošnje proslave kličejo mladino od kulturnih priprav tudi na

področje telesnega dela. Ko slavimo 10-letnico ustanavljanja mladinskih delovnih brigad, pridružujemo k našim proslavam tudi pomen te obletnice. Proslavo naj spremljajo udarci lopat in krampov na objektih, ki so namenjeni mladini! To bo tudi viden dokaz, da naša mladina ceni tudi fizično delo in da izginjajo predsodki in razlike med umskim in ročnim delom.

To pa je naš šesti in zelo pomembni namen, ki ga je treba doseči z letošnjimi proslavami in prireditvami.

In končno ne moremo še mimo zelo važnega faktorja v naši preteklosti, to je mimo našega rudarja. Prav na njegovih plečih je v preteklosti slonelo breme borbe za bodočnost mladine v našem kotlu,

breme materialnih sredstev za nastanek in razvoj naših najstarejših kulturnih ustanov. Zato se bo v teh dneh vrenja in kipenja tudi on s ponosom oziral nazaj na svoje prednike, ki so se v neprimerno težjih okoliščinah borili za razvoj kulture in prosvete v naši dolini. Takrat so rudarju drugi krojili usodo, danes si gradi novo bodočnost naš delovni človek sam. V to novo sedanost in bodočnost pa spadata tudi moralna in materialna skrb za lastno vzgojo kakor tudi za vzgojo mladine, za njegovo in njeno vsestransko rast in napredek; za razvoj naših kulturnoprosvetnih ustanov. Tu se stikata v svojih hotenjih naša mladina in naš delovni človek - rudar. Doseči še tesnejšo povezanost, razumevanje in medsebojno pomoč je zadnji namen naših letošnjih proslav.

BOŽIČ LADO: SKOZI STOLETJA

Idrijska dolina je poznana že okrog štiristopetdeset let, ne vemo pa, kdo ji je dal ime in kaj to ime pomeni. Prav tako tudi še ni odgovora na vprašanje, ali je bilo v dolini pred odkritjem rudnika kako naselje ali ne. Ustno izročilo iz poznejših časov pravi, da so prebivali v naših krajih le samotni oglarji in drvarji. Kdo pa so to bili, od kje so prišli in kako so živeli, ne vemo.

Prvi ohranjeni dokument o naši dolini je dovolilnica za ribolov iz leta 1319, ki jo je izdal oglejski patriarh Paganus nekemu Odoricu iz Čedadada. Dovolilnica je bila izdana za ribolov na Soči in v vseh njenih pritokih, posebno v Idriji in Idršici. Dokument dokazuje, da je spadala idrijska dolina tedaj pod tolminsko gospodstvo in z njim pod oglejske patriarhe, pozneje pa pod goriške grofe. Listine čedadskega kapitlja ne govorijo o naseljih v tej dolini, omenjajo samo večje kmetije.

Idrijski kotel je stopil v zgodovino šele z odkritjem živega srebra okoli leta 1490. Naseljevati so se začeli Italijani in Nemci. Prvi so kmalu izginili. Ostali so Nemci kot gospodarji rudnika in kot delavci v njem ter vtisnili svoj pečat razvijajočemu se naselju. Močan vpliv okolice pa je polagoma izrinil del tujcev, ostale pa vsrkal vase.

Kakšno je bilo življenje v dolini v dobi nastajanja rudnika in naselja, ne vemo. Podatki, ki so na razpolago, se nanašajo samo na upravo rudnika in na dogodke z njim v zvezi. Delavčevo življenje je goto-

vo potekalo med delom v rudniku in domom tako, kot so mu dopuščali tolminski grof, dornberški gospod in rudniški oskrbnik, ki so mu zaradi kruha merili delo in prosti čas.

Glavno besedo je vsekakor imel rudniški gospod, ki je pozneje v imenu raznih knezov, cesarjev in kraljev z gradu opravljal tako posle rudniške uprave kakor tudi ostale posle idrijskega gospodstva. Ta je idrijskemu rudarju rezal kruh in skrbel za ostale njegove potrebe.

Z razširjevanjem rudnika je naraščalo tudi naselje in se množilo prebivalstvo. Kaj kmalu je nastopila tudi potreba po ustanovi, ki bi nudila mladini osnovno znanje. Tako je bila že leta 1580 ustanovljena ljudska šola. Osnovna šola se je v stoletjih razvijala in izpopolnjevala. Leta 1777 je v mestu trirazredna glavna šola, leta 1850 štirirazredna osnovna šola, ki je dobila l. 1877 še peti deški razred in leta 1893 peti dekliški razred. Dekliška šola je v nadaljnjih letih še napredovala in dosegla leta 1913 osem razredov in tako postala tudi dekliška meščanska šola.

V dobo razvoja osnovne šole pada tudi gradnja njenega poslopja, ki je bilo zgrajeno z rudniškimi sredstvi l. 1876 in katerega osemdesetletnico praznujemo letos. Isto obletnico slavi tudi čipkarska šola, ki je bila ustanovljena prav tedaj.

Že stoštirideset let po ustanovitvi osnovne šole se pojavi v idrijskem kotlu težnja in potreba po srednji šoli. Dne 7. julija bo poteklo 240 let, odkar je bila po-

slana iz Idrije na cesarski dvor na Dunaju prva prošnja, da bi se odprla dva razreda gimnazije. V prošnji so navedli tudi sredstva za vzdrževanje šole. Predlagali so uvedbo davka na vino, ki bi kril stroške vzdrževanja šole in plače učiteljem. Dunaj je sicer zahteval še nadaljnje podatke, ki so bili tudi poslani, vendar končne rešitve ni bilo. Vprašanje gimnazije tedaj ni bilo rešeno, ostalo pa je naprej še vedno živo.

Čez šestdeset let in sicer od leta 1784 do 1797 pa v Idriji že deluje trirazredna gimnazija. S tem letom je nastopila doba francoske okupacije. Francozi so trikrat zasedli Idrijo in ostali v njej najdlje ob tretji okupaciji od leta 1809 do 1813. Tedaj so se lotili tudi reorganizacije šolstva, in dali mestu gimnazijo - licej s slovenskim učnim jezikom. Po odhodu Francozov l. 1813 je prenehala tudi gimnazija, vendar le za krajše razdobje.

Trirazredno gimnazijo je imelo mesto od leta 1823 do 1827 in od leta 1844 do 1849.

Po letu 1850 je bila v Idriji samo še trirazredna glavna šola. Zaradi številnega obiska v treh razredih je bila postavljena zahteva po četrtem razredu, kakor ga je imela tedaj samo še Ljubljana. Na to pa oblasti niso pristale, predlagale pa so ustanovitev nižje realke. Učitelji v Idriji so pobudo sprejeli in utemeljevali ustanovitev nižje realke takole: »Realka v Ljubljani ne more zadostiti vsem potrebam. Zato naj se postavi v Idriji nova, saj ima Idrija do nje največ pravic, ker je drugo mesto na Kranjskem in ima 4500 prebivalcev! Rudarskim otrokom, talentom, ki jih je v dolini mnogo, naj se da priliko do boljšega kruha!«

Na to vlogo se je med šolskim nadzorništvom v Idriji, ordinariatom v Ljubljani, okrajnim glavarstvom v Vipavi, expozituro v Idriji, rudniškim uradom, predstojništvom krajevnne občine v Idriji in namestništvom kronovine Kranjske v Ljubljani razvilo živahno dopisovanje.

Tako je namestništvo kronovine Kranjske zahtevalo podrobno utemeljitev resnične potrebe za ustanovitev šole v Idriji in stroškov združenih z ustanovitvijo šole ter odgovor, ali bi stroške za adaptacijo in nadaljnje vzdrževanje poslopja kakor tudi za plače učiteljstva krili iz lastnih lokalnih virov.

Na vsa ta vprašanja je odgovorilo predstojništvo krajevnne občine Idrija dne 4. septembra 1850 in sicer: Potreba po ustanovitvi nižje realke resnično obstaja. Mesto šteje 4500 prebivalcev. Starši in sorodniki šolarjev so večji del rudarji brez

premoženja in sredstev, zato tudi ne morejo po dovršenem tretjem razredu dalje študirati svojih otrok. To je dejstvo, ki ga ne more nihče zanikati, posebno kdor pozna krajevne in družinske razmere. Izdatke za plače, za najemnino in za ostale materialne stroške bi bilo šele treba ugotoviti s pomočjo strokovnjakov. Končno odgovarja predstojnik občine še na zadnje vprašanje in pravi: Od uboge krajevnne občine Idrija, ki je brez dohodkov, ne moremo zahtevati, da bi krila izdatke za šolo. Na podlagi občinske postave iz leta 1849. mora občina plačevati najrazličnejše stvari, tako da ne more nastaviti niti občinskega sluge, niti kriti izdatkov za pisarniške potrebščine. Dohodke bi lahko dobili le z uvedbo davka na vino, ki ne bi bil posebno breme za rudnik. Sredstva se lahko dobijo le iz tega vira in na ta način in to brez težjih in večjih posledic za prebivalstvo Idrije.

Prošnja je bila odbita, ker občina ni zmogla potrebnih sredstev. Toda Idrijčani niso obupali niti odnehali. Napori in prizadevanja za nižjo realko so se nadaljevali, čeprav so oblasti odprle v Idriji leta 1852/53 enoletni pripravljalni tečaj za ljudsko šolske in podeželjske učitelje. Tečaj je bil ukinjen leta 1865/66 iz materialnih razlogov.

Dne 9. julija 1872 je tedanji občinski odbor poslal deželnemu šolskemu svetu za Kranjsko v Ljubljani v zadevi ustanovitve državne realne gimnazije novo predstavko, ki jo zaradi važnosti in zanimivosti objavljam v celoti.

Visoki deželni šolski svet za Kranjsko
v Ljubljani

Ker je znanstvena izobrazba nedvomno podlaga duševnemu napredku in blagostanju državljanov, skrbi vsaka dežela in vsak narod za ustanovitev in času primerno pomnožitev ljudskih, srednjih in visokih šol. Tudi kronovina Kranjska se trudi, da bi zadostila potrebam časa in povečala število učnih zavodov. Ustanovila je že nove zavode za Gorenjsko v Ljubljani in Kranju, za Dolenjsko v Novem mestu in v Kočevju. Samo Notranjska s površino 43¹/₂ kvadratnih milj in z 88.624 prebivalci nima žal še nobene srednje šole, čeprav govore za njih ustanovitev iste pravice in isti humanitarni razlogi.

Če pomislimo, da je na Notranjskem nastavljenih pri 42 ljudskih šolah 51 učiteljev, da znaša število šolo obveznih otrok 4.946 dečkov in 4.734 deklic, kar da skupno 9.680 šolo obveznih otrok, da odpade na logaško okrajno glavarstvo v Planini

ena štiri razredna ljudska šola v Idriji, ena trirazredna v Starem trgu, ena dvo-razrednica v Planini in Cerknici in devet enorazrednic, da so na področju Okrajnega glavarstva v Postojni dve štirirazrednice, dve dvorazrednici in 29 enorazrednic, potem ti podatki utemeljujejo ustanovitev srednje šole — realne nižje gimnazije za potrebe Notranjske.

Nastane sedaj vprašanje, kje bi bil na Notranjskem najprimernejši kraj za ustanovitev takega učnega zavoda. Najpokornejše občinsko predstojništvo si upa imenovati kot tak kraj ravno rudarsko mesto Idrijo in to iz naslednjih razlogov:

1. Mesto šteje čez 4.000 prebivalcev in je tako za Ljubljano najobljudenejši kraj cele Kranjske.

2. V mestu je poleg drugih uradov svetovnoznana rudarska industrija, ki potrebuje izobražene ljudi in nudi tudi šolarjem nižje realne gimnazije vsestransko priložnost, da se posebno v industrijskih panogah laže in temeljiteje izobrazijo.

3. Idrijčan je dejansko duševno nadarjen, dojemljiv za višjo izobrazbo, tako da bi lahko dala Idrija državi večje in primernejše število izobraženih ljudi kot pa marsikateri drug kraj na Kranjskem.

Ce bi imeli prebivalci možnost, da bi svoje otroke bolj izobrazili, bi bilo njihovo življenje dostikrat boljše, kot pa je v razmerah, ko rudar svojih otrok v tujini ne more vzdrževati.

4. Za tuje učence bi bilo v Idriji gotovo boljše kot drugod. Tu so stanovanja čista, postrežba cenejša in kar ne smemo prezreti — Idrijčan je nagnjen k estetiki, k vljudnemu družabnemu občevanju, k hišnemu redu in religioznosti. To so same prednosti, ki bi na tuje učence in njihove starše ugodno vplivale.

5. Najudanejše občinsko predstojništvo omenja nekdanjo učiteljsko pripravnico v Idriji, katere učenci so bili skrbno varovani v moralnem, ekonomskem in socialnem oziru in ni bilo slabega primera, ki ne bi bil ugotovljen, in kršitelj posvarjen.

6. Za razširitev tukajšnjega zavoda govori tudi naslednje:

Po 21. paragrafu drž. ljudskošolskega zakona dne 14. maja 1869 je mladina obvezna obiskovati šolo osem let. Ta doba je za pridne in razumne otroke le na štirih stopnjah predolga, saj jim ostaneta še 2 leti, četudi ponavljajo ta ali oni razred. Če obiskujejo ponavljalno šolo sicer to lahko izkoristijo, vendar pa sedanja ureditev nedeljske šole ni taka, da bi nudila duševno razvitim otrokom višjo izobrazbo. Udeležba je prisilna in učni načrt nepopoln.

Jasno je torej, da pri tako skromnem učnem času (ena ali največ dve uri na teden, ob nedeljah in praznikih) učenci nazujujejo, saj so ves teden brez dela in niti ne mislijo na nedeljski pouk.

Pa tudi manj nadarjeni otroci dokončajo štirirazredno osnovno šolo prej kot v osmih letih. Če bi imeli v kraju srednjo šolo, bi lahko nadaljevali šolsko obveznost v višjih razredih.

S tem bi zdramili še marsikak talent, ga pridobili za napredek in dosegel bi tisto stopnjo izobrazbe, ki bi zadostovala za potrebe rudniške direkcije.

8. Kakor je razširjen pouk za učence večjih ali manjših intelektualnih zmožnosti potreben v dobi šolske obveznosti, prav tako bi bila nadaljnja izobrazba neprecenljive vrednosti tudi za tiste izšolane dečke, ki so svoji šolski obveznosti že zadostili, so pa telesno prešibki, da bi lahko stopili v službo pri rudniku. Med brezposelnostjo propadajo celo najpridnejši mladeniči. Če pa prezgodaj stopijo v službo pri rudniku, mnogokrat prezgodaj telesno obnemorejo, čemur bi se izognili z nadaljnjim obiskovanjem srednje šole. Predčasna telesna onemoglost bi se odločno odpravila, če bi tu obstajala meščanska ali srednja šola in za tukajšnjo rudniško industrijo bi pridobili duševno in telesno zdrave gojence.

9. Glede na vse omenjene prednosti uživa idrijska šola že danes zaradi dobrega učnega kadra in modrega humanega vodstva zelo dober in daleč na okrog znan sloves. Resničnost tega dokazuje dejstvo, da se iz daljnje okolice kot na pr. Tolmina, Vipave, Gorice, Trsta četudi tam obstajajo take šole, otroci raje šolajo v Idriji zaradi navedenih prednosti, posebno pa še zaradi tega, ker je tu nemški jezik obvezen in se tudi izven šole večkrat nemško govori, tako da ima vsak šolar praktično možnost, da se priuči in obylada ta neobhodno potrebni svetovni jezik.

Vse navedene lokalne prednosti so privedle občinsko zastopstvo do tega sodobnega sklepa, ki je bil soglasno s 30 glasovi sprejet, da najudaneje zaprosimo zaradi kulturnih in materialnih interesov Notranjske visoki deželni šolski svet:

da bi ustanovitev državne realne nižje gimnazije za Notranjsko ravno v Idriji z navednimi razlogi zagovarjal in izposloval pri Ministrstvu za prosveto in pouk dovoljenje.

Idrija, 9. julija 1872

Podpisi odbornikov
in svetnikov

Toda tudi ta ofenziva ni uspela. Ministrstvo je 21. oktobra 1874 zavrnilo predlog z utemeljitvijo, da prošnji za ustanovitev nižje realne gimnazije v Idriji ne more ugoditi, ker ni dokazana potreba in ker se občina ni obvezala prispevati k ustanovitvi in vzdrževanju zavoda.

Spet je poteklo 20 let. Dne 4. julija 1894 je sklenil občinski odbor, da ustanovi na svoje stroške mestno nižjo gimnazijo. Seja je bila sklicana na pobudo in predlog devetih odbornikov. Svojo vlogo je na tej seji še ustno utemeljeval sam iniciator. V govoru je dejal: »Izvršitev predloga bo težavna, pa za občino vendarle velevažna in neprecenljive vrednosti in koristi. Če pogledamo, koliko se žrtvuje danes drugje za šole, potem moramo ugotoviti, da smo v našem mestu zelo zaostali. Delavcev imamo dovolj, toda inteligence v pravem pomenu besede vzgajamo v Idriji vse premalo. Pred več kot 25 leti, ko še ni bilo šolskega zakona, je idrijska glavna šola slovela kot zelo dobra šola po celem Kranjskem. Ob tej šoli je obstajala tudi učiteljska pripravnica, v kateri je bilo vedno mnogo tujcev in tudi Idrija je dala mnogo dobrih učiteljev. Sedaj ima že vsaka vas svojo šolo in zato vasi napredujejo. Koliko pa je v teh letih napredovala Idrija? Nič nismo napredovali, dobili smo samo peti razred ljudske šole. Pohvale je vredno, da rudnik vzdržuje popolno ljudsko šolo osem let, t. j. od 6. do 14. leta starosti. To določilo pa postavlja staršem sledeče vprašanje. Otrok mora hoditi v šolo 8 let, šola pa ima le pet razredov. Kaj naj stori otrok, ko dovrši redno vseh pet razredov in je star šele 10 ali 11 let? Kam naj da oče pridnega in za višjo izobrazbo sposobnega, nadarjenega sina? Ta vprašanja stopajo vsako leto pred očete, ne iz uradniških krogov, tudi ne iz majhnega števila meščanskih, pač pa rudarskih, saj pošiljajo v šolo največje število otrok, med katerimi je zelo mnogo nadarjenih. Kam naj dajo otroka, če nimajo sredstev, da bi ga poslali v kako srednjo ali drugo šolo. Človeku se tak priden učenec v srce smili, ker je obsojen, da ponavlja isti razred tri ali celo štiri leta. V tem času se poleni in razvadi, medtem ko bi z istimi stroški staršev v srednji šoli pridobil več splošne izobrazbe. Vsi dobro vemo, da imamo med doraščajočo mladino mnogo nadarjenecv. Dokaz za to so rudniški pazniki in tudi med delavci je mnogo izobraženih. Imeli pa bi lahko še bolj izobraženo mladino, toda nadarjenega otroka iz delavske družine čaka usoda — postati to kar je oče — delavec, rudar. Za

šolarje iz delavskih družin in po 14. letu starosti druge poti kot je pot do »spiralnice«, kjer začenjajo dobo težkega dela in tako se mnogi talenti zakopljejo v jamskih teminah. Očetje pravijo: »Kaj bom fanta silil k učenju. Za delavca bo že dober, drugam ga itak ne morem dati.« Če pa bi imeli poleg dobre ljudske šole še nižjo gimnazijo, bi si priborilo veliko število fantov iz delavskih družin boljše bodočnost. Da bi bila nižja gimnazija dobro obiskovana, ni treba poudarjati. Če pogledamo samo ljudsko šolo, v kateri je v vsakem razredu preko 100 učencev, potem se mora obnesti gimnazija, ker bi dala tudi okolica, Notranjska sploh, pa tudi Primorska svoj dotok. Najtežje pa je vprašanje, kje dobiti denar za tako šolo. Mislim, da smo tudi tu v zelo dobrem položaju. Dokler imamo v svoji sredi takega veleplačevalca davka kot je naš rudnik, se nam ni bati za dohodke. Poudariti moram še to: Dokler bo rudniška direkcija tako naklonjena občini, kakor je bila do sedaj, smo lahko prepričani, da ne bomo imeli le nižje gimnazije, ampak prav kmalu tudi višjo.«

Proti predlogu in njegovi utemeljitvi je nastopil rudniški predstojnik, češ da je v Avstriji že preveč gimnazij in da je občinska doklada previsoka. Bil pa je za kak drug zavod tehničnega značaja, ki bi bil idrijskim razmeram primernejši.

Predlagatelj je pobijal te trditve in ugotovil, da daje rudnik državi letno čisti milijon dobička in če bi ona od toliko milijonov, ki jih je že in jih bo še prejela, le malenkost žrtvovala za Idrijo, bi bilo to le pravično in koristno delavskim družinam, ki so pripomogle do dobička. Slabo stanje v rudniku je le začasnega značaja in se bo kmalu izboljšalo. Danes zahtevajo že za vsak drug pouk nižjo gimnazijo in bi se ta zahtevala tudi za tehnični zavod.

Po daljši diskusiji je občinski odbor sprejel predlagateljev predlog kot sklep z večino 13 glasov. Štirje odborniki so glasovali proti, med njimi župan in rudniški predstojnik. Nato je odbor izvolil iz svoje srede poseben odsek z nalogo, da prouči zadevo in porača na prihodnji seji.

Kljub temu da je bil z veliko večino sprejet sklep o ustanovitvi zavoda, do njegove uresničitve ni prišlo. Umljivo. Proti sta glasovala oba predstavnikla klerikalne in črno-žolte reakcije.

Moralo je steči po Idriji še mnogo vode, prešlo je spet nekaj let in počakati je bilo treba, da se je spremenila politična situacija v Idriji in prišla na krmilo opozicionalna stranka. To se je zgodilo leta 1896, ko je bil izvoljen nov župan in

nov občinski odbor, ki je že na svoji prvi seji sprejel važen sklep, da je odslej v občini uradni jezik slovenski.

Pomladi naslednjega leta že poroča župan občinskemu odboru v imenu šolskega odbora, da ta še ni mogel napraviti nič posebnega v zvezi z ustanovitvijo gimnazije in da pa meni tudi deželni poslanec, da bodo z gimnazijo le težko uspeli, več uspeha pa bi bilo z meščansko šolo. Odbor ni obupal in je soglasno ponovno sklenil, da je treba borbo nadaljevati in zamisel uresničiti. Prav na isti seji se je razvila ostra debata o predlogu okrajnega šolskega sveta o ustanovitvi popolne uršulinske dekliške šole v Idriji. Po ostri besedni borbi je bil sprejet sklep, da občina nima nič proti ustanovitvi te šole, da pa ne bo prispevala k njenemu vzdrževanju.

O vprašanju srednje šole so razpravljali spet na seji občinskega odbora ob koncu leta 1899. Izmed odbornikov so izvolili poseben šolski odbor z nalogo, da se bori za ustanovitev srednje šole. Odbor je začel z delom in pritegnil k sodelovanju tudi državne in deželne poslance. Pomagalo je tudi vodstvo ljudske šole in pripravilo poročilo o vpisu v novo šolo. Na naslednjih sejah so odborniki stalno spraševali, kako poteka akcija. Za zadevo se je zavzel končno državni poslanec, ki je prišel tipati tudi na same.n Dunaju.

Na seji občinskega odbora 14. avgusta 1900 je bil ustanovljen poseben odsek z nalogo, da dokončno prouči predloge za ustanovitev srednje šole in da o tem poroča na prihodnji seji 18. avgusta. Na tej seji so izkoristili priliko cesarjeve obletnice in soglasno sklenili, da bo občina ustanovila na lastne stroške mestno nižjo gimnazijo. Odbor je pooblastil župana, da preskrbi vsa potrebna dovoljenja, učne moči in prostore. Zavod naj bi odprli v jeseni leta 1901. Župan je krepko prijel za delo, a pomagal mu je šolski odsek.

Na seji občinskega odbora 29. decembra 1900 je ob predložitvi občinskega proračuna za prihodnje leto župan poročal o svojem delu in utemeljeval postavke izdatkov ter sprejel in potrdil ustanovno listino nižje realke. Primanjkljaj, ki je v občinskem proračunu nastal zaradi predračuna za novoustanovljeno realko, je občina sklenila kriti z uvedbo doklade na neposredne davke in z doklado na užitnino

na meso, vino in vinski mošt. Tako je končala stoletna borba za idrijsko srednjo šolo.

Sklep je bil sprejet, potrebne pa so bile še številske poti in intervencije od Ljubljane do Dunaja. Sklep občinskega odbora je bil končno le potrjen. Idrija je leta 1901 dobila prvo slovensko realko, katere 55-letnico ustanoviwe praznujemo letos.

Tako je bila zaključena stoletna pravda Idrije in idrijskega človeka za srednjo šolo. Kakor smo videli, ni bila lahka ta borba, bila pa je vendar uspešna. Idrijska realka se je vselila leta 1903 v svojo lastno moderno poslopje, ki ga je zgradila občina in stoji še danes. Uspešno in častno je opravljala svoje vzgojno in izobraževalno delo polnih 25 let. Skozi njene klopi je šlo preko 4000 učencev in od teh 400 maturantov.

Tuja »dvatisočletna kultura« pa šoli ni prizanesla. Ukinila je zavod leta 1926 in na njegovo mesto postavila manj vredno, raznarodovanju služečo šolo.

Samo naša borba, naša revolucija in naša zmaga je dajala Idriji vero, da si bo spet priborila tisto, za kar se je borila dolga stoletja. Svoboda in priključitev Primorske k novi Jugoslaviji je leta 1947 vnovič odprla slovenski mladini vrta v novo slovensko socialistično gimnazijo. Ta je svobodno rastla in se mirno razvijala v novih pogojih naše nove družine in z jasno perspektivo v bodočnost. Postopoma so se odpirali novi razredi, dokler ni letos postala resnično popolna gimnazija. Prvi maturanti bodo po osvoboditvi stopili čez njen prag v življenje. Ob tem prazniku bomo slavili tudi 30-letnico zadnje mature na prvi slovenski realki in 240-letnico prve zahteve Idrijčanov po srednji šoli.

Lepi in pomembni so ti jubileji za vso našo skupnost, za našo komuno, za vse naše občane in še posebej za našo današnjo mladino.

Skozi stoletno borbo je vodila pot. Šla je skozi fevdalizem, kapitalizem in končala v prehodu v socializem. Vodila je mimo grofov, patriarhov, knezov, cesarjev in kraljev in okupatorjev Benečanov, Francozov, Italijanov in Nemcev, ki so prihajali in odhajali z naše zemlje in naše doline. Vse je čas pregnal, ostal pa je na tej zemlji naš slovenski rod, ki ga v dolgih stoletjih ni mogel nihče pregnati in nihče uničiti.

Dr. STANISLAV BEVK

(1875—1956)

Prišel je med nas, v naše mesto jeseni leta 1902 kot mlad suplent iz Kranja. Zaradi vsestranske sposobnosti je bil že leta 1904 imenovan za ravnatelja mestne nižje realke, leta 1905 za ravnatelja mestne višje realke v Idriji in leta 1909 za ravnatelja državne višje realke. Na tem mestu je ostal s triletno začasno odsotnostjo med prvo svetovno vojno do prihoda Italijanov, ko je zapustil naše mesto in zavod.

Nemogoče je opisati njegovo delo za razvoj zavoda, njegovo borbo za to, da je zavod ohranil svoj slovenski značaj, njegovo znanstveno in vzgojno delo v kratkem članku. Toda že samo dejstvo, da je bil v tedanji Avstriji najmlajši direktor takega zavoda dokazuje njegovo vsestransko sposobnost. Idrija in naš zavod sta mu prirastla k srcu, saj je ostal med nami polnih 17 let. Prav njegova zasluga je bila, da je zavod odigral pomembno vlogo za naše mesto in za Slovenijo sploh. Skozi njegove roke je šlo na tisoče gojencev, ki so s svojim poznejšim delom prispevali predvsem k razvoju naše tehnične znanosti in tudi na ostalih področjih našega življenja dajali svoj delež k napredku. Njegovo delo pa bodo znali oceniti najbolj njegovi dijaki sami.

Zato smo ga povabili k našim letošnjim proslavam in ga prosili, naj sprejme mesto člana v pokroviteljskem odboru. Na našo prošnjo nam je odgovoril z naslednjim pismom:

**ODBORU ZA PROSLAVO
ZGODOVINSKIH IN KULTURNIH
OBLETNIC V IDRIJI**

Vaš dopis št. 758/3 z dne 2. t. m. sem dobil v roke v tukajšnji bolnici, kjer sem že od 15. novembra t. l. To prosim, naj opraviči zakasnitev mojega odgovora.

Vaši želji, naj prevzamem mesto v pokroviteljskem odboru zelo rad ustrezem in si štejem v čast, da ste me povabili v ta odbor.

Ker se mi zdravstveno stanje boljša, upam, da se bom mogel proslav osebno udeležiti ter si pri tem oživeti spomin na prijetne čase svojega dela v staroslavni, napredni Idriji.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Dr. Stanko Bevk

Ljubljana, 12. decembra 1955

Tako nam je torej pisal svoje zadnje pismo. Njegovo in naše upanje se ni uresničilo. Srečanje z Idrijo je preprečila letošnja ostra zima, ki ga je iztrgala iz naših vrst in mu pretrgala neutrudno in do zadnjega trenutka ustvarjalno delo. Umrl je sredi dela in študija prirode, sredi vzgojnega dela za našo mladino, v visoki starosti.

Ob proslavah ga ne bo med nami. Njegovo delo pa bo v teh dneh stalo še živeje med nami in njegov lik vztrajnega in neumornega delavca, ki ne pozna počitka, nas bo vzpodbujal k nadaljnemu delu.

Ohranimo ga v trajnem hvaležnem in lepem spominu!

B. L.

LEOPOLD CVEK IN NJEGOVO GLASBENO DELO

(1814—1896)

Podobe slovenske glasbene kulture v začetku druge polovice 19. stoletja niso oblikovali le najpomembnejši slovenski skladatelji tistega časa, temveč jo je v veliki meri dopolnjevalo celotno narodovo glasbeno življenje, ki ga je s svojim ljudskoprosvetnim delovanjem ustvarjal širok krog skladateljev-učiteljev in duhovnikov. Četudi njihova prizadevanja v slovenski glasbeni tvornosti tistega časa ne kažejo tiste oblikovne moči in tehnične popolnosti, kakor dela strokovno bolj podkovanih skladateljev, so s svojim delom vendarle polagali temelje za kasnejši razvoj slovenske glasbene umetnosti v drugi polovici 19. stoletja. Eden od teh tvorcev »slovenske poljudne umetne glasbe«¹ je Leopold Cvek. Njegovo življenje in delo pripada času, ko se v naši glasbeni tvornosti še čuti klasicizem, pa se že javljajo prve težnje za romantičnim izrazom. Rodil se je 9. novembra 1814 v Idriji. Tam je obiskoval tako imenovano »glavno šolo«. Pri tamkajšnjem organistu Viktorinu Kobalu pa je prejel prve glasbene nauke iz flavte, violine in orgel ter leta 1832, ko mu je bilo 18 let, dobil spričevalo o dokončanem študiju teh instrumentov. Po dovršenem 6-mesečnem tečaju za učiteljskega kandidata na »vzorni šoli« v Ljubljani, je nastopil Leopold Cvek leta 1836 prvo službo na idrijski ljudski šoli kot učiteljski pripravnik. Od leta 1837 do 1840 je bil učitelj, organist in cerkovnik v Črnem Vrhu nad Idrijo. Medtem je naredil konzistorialni učiteljski izpit. Leta 1840 ga je šolski nadzornik sprejel za učiteljskega pomočnika v Senožeče; še isto leto pa je bil z dekretom konzistorija imenovan za učitelja, organista in cerkovnika v Dolu pri Ljubljani. Od tod je odšel leta 1843 na Vrhniko. Z dekretom konzistorija je bil leta 1849 imenovan za stalnega učitelja, organista in cerkovnika v Cerkljah na Gorenjskem, od koder so ga leta 1855 na lastno prošnjo premestili zopet na Vrhniko, kjer mu je še nadalje ostal naslov »zgodnega učitelja«, ki mu je bil podeljen za učiteljevanja v Cerkljah². Z Vrhnike se je leta 1874 preselil na predmestno šolo pri Sv. Petru v Ljubljani, kjer je bil leta 1879 upokojen.³ Umrl je leta 1896. Ker nam zaradi omejenega

obsega študije Cvekove osebnosti ni mogoče podrobno osvetliti z njene biografske strani, naj ti podatki služijo kot skromen zunanji okvir pri obravnavi njegovega glasbenega in pedagoškega delovanja!

Preden preidemo na glasbeno ustvarjanje Leopolda Cveka, moramo opozoriti na nekatere vplive, ki so vodili ustvarjalce »slovenske poljudne umetne glasbe«. Kopitarjevo načelo, da mora slovenski pisatelj vzeti svoj jezik iz ust kmetu in ne meščanu,⁴ je vplivalo posredno tudi na krog teh glasbenih ustvarjalcev. V svoje zbirke so vnašali nekatere elemente slovenske ljudske pesmi. Drugo pomembno gibalno, ki je prav tako posredno vzpodbujalo glasbenike kot je bil Leopold Cvek, je bilo pastirsko pismo salzburškega nadškofa, v katerem je pozival duhovščino in vernike naj službo božjo dvignejo z dobrimi pesmimi v domačem jeziku. Ker je slovensko ozemlje spadalo pod cerkveno oblast solnograške nadškofije, so cerkveni skladatelji odslej bolj prizadevno pripravljali domače cerkvene pesmarice. Na skladatelje cerkvenih pesmi so v sredi 19. stoletja poleg že omenjenih dejstev vplivale tudi obstoječe razmere v cerkveni glasbeni praksi. O tej pa vemo, da je imela pod konec 18. stoletja in v prvi polovici 19. stoletja le malo liturgičnega duha, čemur je bil v veliki meri vzrok vdor instrumentalne glasbe in italijanske opere v cerkveno glasbo. Pisci razprav v tem času so te pojave v cerkveni glasbi večkrat že kar pretirano obsojali. Vendar nam pri vsem tem zbirke napevov Leopolda Cveka, kakor tudi drugih glasbenikov tistega časa kot so: Luka Dolinar, Karel Tribnik in drugi kažejo močan vpliv neliurgičnih struj, kar se izraža zlasti v pogosti rabi $\frac{3}{4}$ takta in v uporabi posvetnih napevov. Ne moremo pa tudi mimo preporoditeljskega gibanja avstrijskega patra K. M. Hoffbauerja, ki je v prvih desetletjih 19. stoletja povzročilo pravo obnovo avstrijskega katoličanstva. Hoffbauer je učil, da »vera ne sedi v glavi, marveč v srcu človeškem«.⁵ S precejšnjo gotovostjo lahko trdimo, da je poleg vseh doslej omenjenih vzpodbud in razmer v cerkveni glasbeni praksi po vsej verjetnosti vplivala na Cvekovo ustvarjanje tudi Hoffbauerjeva struja »enostavnega, neumovalnega, veselega, socialnega kato-

¹ Ta izraz uporablja France Marolt v svoji razpravi »Slovenske narodoslovne študije«

² in ³ Josip Novak: Učitelji in učiteljice na Krajskem pred letom 1868. — NUK-rokopisni odelek, inv. št. 14/53

⁴ Dr. Prijatelj Ivan: Duševni profili slovenskih preporoditeljev (1937) str. 84.

⁵ ibid.

ličanstva⁶. Le-to je bilo ljudstvu, za kate-
rega je ustvarjal Leopold Cvek, bližje
kakor pa reformistični jožefinizem in
racionalistično usmerjeni janzenizem.

Če primerjamo Cvekovo glasbeno
zapuščino z deli ostalih cerkvenih sklada-
teljev iz kroga »Slovenske poljudne umet-
ne glasbe«, vidimo, da ni obsežna. Njogo-
vo glasbeno delo moremo razdeliti na dva
dela. Prvi del obsega zbirke z napevi
bodisi za cerkve ali šolo, medtem ko spa-
dajo v drugo skupino cerkvene skladbe
z latinskimi tekstom. To so: »Missa in C«,
»Missa in F«, »Missa in D«, »Missa in G«,
dva kratka »Te Deuma«⁷, »Veni sanctus
spiritus«, deset »Tantum ergo«. Razen
maše v F-duru nam ostale skladbe z latin-
skimi besedili niso dostopne. Iz analize
maše v F-duru⁸ moremo sklepati, kakšna
je kompozicijska tehnika v ostalih mašah
in skladbah z latinskimi teksti. Izrazna
sredstva so izrazito klasicistična. Delo
kljub svoji zahtevnejši formalni ter vse-
binski gradnji nima v sebi tiste izrazne
sile kot preproste cerkvene pesmi s
spremljavo orgel. Vzrok je nedvomno v
tem, da je Leopold Cvek ustvarjal pesmi
za različne zbirke bolj spontano, kot pa
skladbe z latinskimi besedilom.

Zbirke z napevi so nastale v sledečem
časovnem zaporedju: »Napevi za svete
pesmi«⁹ v založbi Jožefa Blaznika (1851),
»Napevi za cerkev, šolo in kratek čas«
(Celovec 1855), »12 cerkvenih pesmi«
(1872)¹⁰ in »Pet božičnih pesmi« (1878).¹¹
V teh zbirkah je Cvekov ustvarjalni raz-
voj precej jasen. Napevi za »Svete pesmi
so harmonsko še togi, vodenje glasov je
pogostokrat v nasprotju z osnovnimi pra-
vili harmonije. Cvekovi sodobniki so sicer
cenili njegovo delo, vendar ne vedno brez
pridržkov. Luka Dolinar nam poroča v
»Zgodni Danici«: »Slišati je, da bo gospod
Cvek še druge napeve dal natisniti. Kaj
prav bi bilo, da bi dober svet sprejel in
bi v nove pesmi več mnogoternosti, več
zrna in jedra pa manj šestosminskega
takta dejal. Naj opusti nekaj pik, naj
naredi čvrste sklepe, naj jih skrbno pesmi
in času primeri, naj s časom gre v drug
ton... Tako bodo napevi bolj za rabo in
bolj cerkveni, če tudi kaka glasina napak
pride.«¹² Naslednji dve zbirki »Dvanajst

cerkvenih pesmi« in »Pet božičnih pe-
smi«¹³ loči od izdaje napevov za svete
pesmi več kakor dvajset let. Pri obliko-
vanju melodike Leopold Cvek sicer tudi
v teh dveh zbirkah uporablja narodno
motiviko; harmonska struktura je tu
vedno klasicistična. Medtem ko so na
doslej omenjene zbirke vplivale vzpod-
bude, ki jih navajamo v uvodu, moremo
domnevati, da je Leopolda Cveka pri nje-
govi zbirki »Napevi za cerkev, šolo in
kratek čas«¹⁴ vodil tudi pedagoški mo-
ment. Za sedaj sicer še nimamo na razpo-
lago virov, ki bi osvetlili Cvekove zveze z
Andrejem Praprotnikom; le-ta je bil
namreč na čelu tistih slovenskih učiteljev,
ki so po vseh svojih močeh in sposob-
nostih ustvarjali domačo, slovensko peda-
gogiko. Vendar moremo mednje prište-
vati tudi Leopolda Cveka in njegove
»Pesmi za cerkev, šolo in kratek čas«. Da
je Praprotnikova prizadevanja poznal,
dokazujejo številni Praprotnikovi teksti,
ki jih najdemo v Cvekovi zbirkah. Zbir-
ka »Pesmi za cerkev, šolo in kratek čas«
je prišla tudi v seznam za šolo predpi-
sanih pesmi.¹⁵

Vprašanja, kdo je vplival na Cvekovo
glasbeno ustvarjanje, je za sedaj še nemo-
goče dokončno rešiti. Brez dvoma so na
njegovo delo vplivale tudi nemške pesma-
rice, ki jih je poznal (J. Hayn »Cesarska«),
in jasna klasicistična oblikovalna misel-
nost. Najmočnejši vpliv pa je nedvomno
imela na njegovo delo ljudska nabožna in
posvetna pesem; saj gre pogostokrat za
njeno neposredno uporabo.

Cvekova Glasbena tvorba, četudi tu in
tam pomanjkljiva, pomeni tehten dopri-
nos k graditvi temeljev, ki so kasneje
služili pri ustvarjanju samostojne sloven-
ske glasbe.

JANKO GRILC

⁶ NUK-Mus.

⁷ Celovec 1855

⁸ Dr. A. Ficker: Oesterreichisches Schulwesen.
— Bericht von Landesschulinspector A. Klodič na-
vaja na strani 548 sledeče: Special für die Schul-
bestimmte Sammlungen sind ausser den von Schul-
bücher-Verlage herausgegebenen schon erwähnten
Schulliedern von A. Nedved auch folgende:

a) Napevi za cerkev, šolo in kratek čas von
L. Cvek.

Razlaga kratic:

NUK — Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

ZD — Zgodna Danica

SBL — Slovenski biografski leksikon

⁹ Ibid.

¹⁰ Glej SBL

¹¹ NUK-Mus.

¹² Dr. Fran Simonič: Slovenska biografija

¹³ Založba Jan. Giontini. Glej Dr. Fran Simonič,
Slov. bibl.

¹⁴ Založba J. Blaznik

¹⁵ ZD 1852, str. 62

Globoko sotočje Idrije in Nikave bi drugje na Slovenskem dalo prostor dveh kmetijam in še kaki kajži, ne pa mestu z nekaj tisoč prebivalci, kar je Idrija že 500 let.

Največ slovenskih mest n. pr. Ljubljano, Celje ali Maribor spremljajo obzorja na oddaljenih planinskih slemenih, medtem ko so v Idriji Idrija in Nikava v visoko raven zorale strme brazde, s katerih pod obzorjem obkroža naselje venec bukova in smrečja, tako da je Idrija po svojem visokem in bližnjem obzorju brat Tržiču ali sestra Kropi in Črni na Koroškem. Venec strnjenih gozdov na obzorju se navzdol brez reda umika s posameznimi skupinami dreves svetlemu zelenju ledin, kjer rastejo iz pobočij posamezne hiše. Le-te se proti vznožju vedno bolj množijo, da stara bivališča rudarjev z visokimi sivimi strehami, številnimi okenci v pročeljih in s svojimi apneni belimi stenami praznično pozdravljajo in slikovito predstavljajo idrijsko mestno krajino. Na vznožjih pod svojimi bivališči je idrijski rudar izbil, izvrtal in izstrelil rove k rudiščem v osrčju hribovja, črpal njihove vrednote, ki jih do danes prebirajo in drobijo ob Nikavi, žgejo in topijo pa ob Idriji, tako da so bregovi Nikave in Idrije področja rudniških in topilniških obratov ter z njimi zvezanih delavnic. V njihovem neposrednem sosedstvu so gradile uprava, trgovina in prosveta najprej na neznatnih terasah. Ko je tod kmalu zmanjkalo prostora, so zasedla pobočja nad Nikavo in tako izoblikovala mestno središče, ki ga z višine nad njim varjeta renesančni grad in psevdorenesančna gimnazija kot dedek in babica svoje vnuke.

Pri tej rasti mesta kaže Idrija dvoje obrazov, z zeleno krajino in vodo povezan rudarski ter rudniški del in v samem sebi zaključeno strnjeno mestno središče. Rudarski del so začeli v drugi polovici XIX. stoletja razkrajati rudarski stanovanjski bloki, ki kažejo z zaporednostjo njihovega nastanka tako popolno podobo o razvoju večrodbinskih stanovanjskih hiš kot nikjer na Slovenskem; zraven tega pa hrani Idrija menda tudi najstarejšo večrodbinsko stavbo na Slovenskem, Primožičevo za osem rodbin iz XVIII. stoletja. V večji izmeri so zajele modernizacije mestno središče, ki mu je vsaka doba vtisnila svoj pečat: avstrijska od druge polovice XIX. stoletja z vzgledi povprečne dunajske in tržaške stavbe; italijanska

z vojašnico in samostanom nad središčem in jugoslovanska s povprečno trgovsko in stanovanjsko hišo. To vse je uvoz povprečnih stavbarskih pridobitev posameznih časov, ki za svoj izraz brezuspešno tekmujejo s karakternimi idrijskimi stavbami in s svojstvenostjo prirode idrijskih dolin in bregov.

Smotrna urbanistična rast zgodovinske Idrije je utemeljena v organizaciji idrijskega rudarstva. Po finačnih polomih družb, ki so v XVI. stoletju izkoriščale živosrebrni rudnik in z živim srebrom trgovale, ga je pridobila dvorska komora in ga vodila kot najmočnejši in v primeri z mestnimi cehi tudi napredni zgodnji kapitalist. Rudnik pa je bil od svojih začetkov Idrija in Idrija rudnik, kar je še danes. Uprava rudnika je bila do XIX. stoletja tudi uprava mesta in idrijski grad ni bil fevdalni dvorec, temveč sedež rudniškega ravnateljstva, ki je izvrševalo tudi oblast drugotnih mestnih sodnikov, svetov in magistratov. Za rudnik, stavbarstvo in kurjavo potrebni les si je rudnik zagotovil s posestjo gozdov v porečju gornje Idrije in njenih pritokov, tako da je rudniška zemljiška posest nadomeščala gospodarski okoliš, ki so ga drugim našim mestom varovale pisane svoboščine ali privilegiji. V svojstvu zgodnjekapitalističnega založnika je rudnik organiziral preskrbo rudarjev z živili v mogočni žitnici, zgrajeni sredi mesta po vzgledu avstrijskih vojaških arzenalov. Taka preskrba je opravljala posle drugotnih sejmišč ali trgov, za katere Idrija ni imela prostorov. Skoro istočasno z žitnico so postavili rudniški nameščenci v drugi polovici XVIII. stoletja rudarsko gledališče, sedanji kino, torej vzporedno, ko postavijo deželni stanovi v Ljubljani svoje gledališče, in v času, ko se druga naša mesta še zadovoljujejo z občasnimi gledališkimi predstavami v korist ubogih. Visoko strokovno raven Idrije XVIII. in XIX. stoletja izražajo botanika Scopoli in Freyer, tehnolog Hacquet in geolog Lipold, oče avstrijske geološke topografske karte; nadalje socialnodemokratski idrijski tisk, edina slovenska realna avstrijske dobe pa tudi ustanovitev slovenskega idrijskega mesta. Pozneje je bila huda nesreča za Idrijo, ko je lepo kulturno življenje zadušila italijanska okupacija. Znanstveno še nerešeno stavbarsko izročilo hrani stanovanjska hiša idrijskega rudarja. Ta je po svoji razdelitvi prostorov s črno kuhinjo v osredju podobna uslužbenkim stavbam

na sanktgallenskem načrtu iz IX. stoletja, starim hišam Baskov v zahodnih Pirenejih in rimskim atrijskim hišam, kot jih poznamo iz Pompejev. Posebno umetnostno izročilo idrijskih rudarjev in istočasno izročilo gospodarskih bojov njihovih žena in deklet za življenjski obstoj v zadnjih dveh stoletjih pa je idrijska čipka, tehnični proizvod baroka. S svojim lepotnim in krasilnim izrazom lahko tekmuje z najboljšimi čipkarskimi umetninami Zahodne in Južne Evrope.

Razumsko in s svojstvenimi občutki bodo idrijskega obiskovalca trajno spremljale rudniške naprave s svojo težko sivo podobo na bregovih Nikave in Idrije; to so giganti, ki nosijo na svojih plečih vso Idrijo. Še bolj kot iz njihove zunanosti diha podzemlje iz njihovih notranjosti: iz znižajočih se obzorij za prebiranje kamenja z različnimi rudnimi vsebinami; iz prevozov odtod po mikavni železnici v žgalnico z njenimi pošastnimi pečmi; iz pravljičnega kačjega grada pridobljenega živega srebra; iz katakombskih razvalin nekdanje tovarne cinobra ali iz žgalnice, ko se njen dimnik plazi po pobočju in nato vzpne z njegovih ramen pod nebo, da mu izroča in prepušča dim s strupenimi plini. Tu je vse mogočno in mračno, na dnu zelenja ob bistri Idriji z njenimi prirodnimi postrvmi, in skrivnostno pri vhodih v podzemlje, v rudnik.

Zaradi pomanjkanja poslovne konjunktore živega srebra v začetku XX. stoletja je Avstrija pač črpala idrijski rudnik, ni pa izpopolnjevala in obnavljala njegovih naprav. Avstrijsko rudniško politiko je nadaljevala tudi Italija, tako da je Jugoslavija ob osvoboditvi prevzela idrijski rudnik, ki se za časa enega rodu ni več izpopolnjeval ali moderniziral. Tako je bilo mogoče, da je rudnik ohranil dolgo vrsto tehniških, rudarskozgodovinskih spomenikov, ki kažejo za svoj čas zelo napredno rudarsko obratovanje, a so do danes s časom zastareli. Ker je rudarska tehnika v zadnjem rodu povsod hitro napredovala, predstavljajo sedanje naprave idrijskega rudnika z bašerijo načelno najpopolnejši jugoslovanski rudarski muzej, ki nima kakovostnega tekmeca v vsej Evropi. Med temi zgodovinskimi rudar-

skimi spomeniki je gotovo najbolj častiljiva naprava za črpanje vode iz rudnika, tako imenovana »kamšt« z obratnim izročilom iz XVI. stoletja in nepretrdnim delovanjem od konca XVIII. stoletja do leta 1948. Ročica na vratilu lesenega vodnega kolesa s premerom 15 m je poganjala vodoravno drogovje, ki je segalo od sesalke do sesalke v globino 340 m. Kamšt je danes velikan med našimi tehniškimi zgodovinskimi spomeniki, ki mu razvojno dela družbo za sedaj le še načelno zavarovana vodna črpalna naprava na paro iz leta 1893, dokument o uvajanju pogonov na paro namesto dotedanjih na vodo, in prednik današnjih na elektriko ali motor. Nadaljni rudniški zgodovinski spomeniki ponazarjajo zlasti zgodnjo dobo rudniške elektrifikacije, ročne in parne pogone; drugi pa z lego stavb na rebrih izven bregovitih dolin spominjajo na boje z zemeljskimi plazovi, z navpičnimi zarezi za dodatna vrata v kamnitih podbojih hiš nad iztekom Nikave v Idrijo pa na boj z vodo, da ni vdiral ob povodnjih z grabelj v hiše. Grablje so bile do leta 1927 količast poševni jez nad mostom čez Idrijo, da je zastavljal les in drva, ki jih je pripravila voda iz rudniških gozdov naenkrat tudi v množinah nad 10.000 m³. O plavljenju lesa iz gozdov v okoliškem hribovju govorijo v porečju gornje Idrije veličastne dolinske pregrade iz rezanega kamenja, tako imenovane »klavže«, ki so vodo zajezile, nato pa so jih odprli, da je voda odnesla v strugah potokov zbran les v Idrijo na grablje ali pa iz Kanomlje nad Spod. Idrijo po Idriji in Soči v Gorico.

Idrija je kraj bregov in zelenja, vodá in podzemlja, svet za sebe, ki ga je treba videti in doživeti. To je kraj rudarjev, ki so si postavili glasno govoreče spomenike lastne tehniške in kulturne delavnosti, bivališče smotrnih, bistrnih in živahnih ljudi. Idrija je svojstveno lepo slovensko mesto, ki je dokazalo narodno in napredno razredno zavest v preteklosti in zlasti v narodnem osvobodilnem boju. Z vsestransko gospodarsko in kulturno prizadevnostjo, s trdno vero v prihodnost in z najboljšo delovno voljo pa Idrija dokazuje tako narodno in napredno zavest tudi danes.

Š O L S T V O V N A Š I O B Č I N I

Na seji obč. lj. odbora dne 27. II. je podal predsednik sveta za šolstvo Slavica Božič naslednje poročilo:

Za uvod in samo v informacijo nekaj števil. Poročilo bo govorilo o 21 osnovnih šolah, pomožni šoli, čipkarski in glasbeni šoli, o nižji gimnaziji v Črnem vrhu, o otroškem vrtcu, o 5 kmetijsko gospodarskih šolah, skupno o 31 učnovzgojnih ustanovah občinskega značaja, čeprav tudi mimo problemov nižje gozdarske šole, vajenske šole, dijaškega doma in popolne gimnazije poročilo ne bo moglo iti, ker tudi tem daje Idrija, življenje v Idriji svoj posebni pečat.

Osnovne šole

Naše osnovne šole so prav za prav vse nižje organizirane osemletne osnovne šole, ker ima direktni pouk le štirirazredna osnovna šola v mestu. Ta šola ima skupno 12 oddelkov s 391 učenci od prvega do četrtega razreda. Tudi šola v Črnem vrhu je štirirazredna, vendar zaradi pomanjkanja učnih moči in organizirana samo z direktnim poukom, ampak imamo tudi tu razrede združene. Osnovna šola v Črnem vrhu ima skupno 121 učencev od I. do IV. razreda, a samo tri učiteljice, zato mora potekati pouk kombinirano. Vse ostale naše osnovne šole so osemletke, toda nižje organizirane, ker so večji del dvo- ali enooddelčne. Od 21 osnovnih šol imamo v občini 10 enooddelčnic (Čekovnik, Dole, Gorenja Kanomlja, Srednja Kanomlja, Kanji dol, Krnice, Masore, Oblakov vrh, Travnik, Vrsnik), 8 dvoooddelčnic (Godovič, Gore, Ledine, Otalež, Šebrelje, Vojško, Zadlog, Zavrtec), eno troooddelčno v Spodnji Idriji. Vseh učencev osnovne stopnje je v občini 1349, od tega v vseh treh centrih naše občine — v Idriji 404, Črnem vrhu 121, Spodnji Idriji 99, skupaj 624 učencev — t. j. 46%, v ostalih 18 vaseh pa 725 učencev.

Zaradi geografske oblikovanosti naše občine, zaradi raztresenih zaselkov v naših dokaj strmih gričih so trenutno edino možne oblike šole dvo- in enooddelčne. Masore, Krnice, Kanji dol, Oblakov vrh, Vrsnik, Travnik, Čekovnik, Gorenja Kanomlja tudi v nadaljnjih letih ne bodo po številu všolanih otrok toliko narastle, da bi lahko postale dvoooddelčne. Težko si je predstavljati, da bi mogli v naštetih primerih združevati dve ali več šol v večooddelčne. Zaradi izboljšanja kvalitete

šole, bi bilo to v vseh primerih zelo priporočljivo, toda ker oddaljenosti šole od otrokovega doma ne moremo z nobenim sredstvom (prevoz) zmanjšati, ta rešitev ni izvedljiva. Od sedanjih enooddelčnic bo edino Srednja Kanomlja postala dvoooddelčna, saj bi to moralo biti že letos, če bi imeli vsaj še eno učno moč. Morda bi bilo to potrebno tudi za osnovno šolo Dole, a zanjo še nimamo številčnih prikazov in analize terena. Prav za ta okoliš pa je to važno ne samo zaradi nujnosti postaviti, kjer je to možno, višje organizirane šole, temveč tudi zaradi perspektivnega plana gradenj novih šolskih poslopij.

Tudi sedanje dvoooddelčne šole v nadaljnjih 5—8 letih ne kažejo velikih sprememb v številu vpisanih učencev, tako da bodo po sedanjih kriterijih vse, če upoštevamo morebitno izjemo Ledine, ostale dvoooddelčne. Zdi se, da bo narastel dotok v osnovnih šolah v Godoviču in v Zadlogu, toda na tem področju imamo možnost bolje rešiti vprašanje osnovnega osemletnega šolanja otrok. Ta boljša rešitev gre na vsak način v smer nižje gimnazije ali neke druge bodoče oblike osemletnega obveznega šolstva v Črnem vrhu. Zavedati se moramo tega, da so te naše eno- in dvoooddelčne šole v vsakem primeru manj vredne od normalnih, manj morajo nuditi otroku kot one. S socialističnega vidika merjeno je otrok iz takih naših šol postavljen v neenakopraven položaj z otrokom iz više organiziranih šol. In to je krivica. Gre sedaj za to, kako to krivico čim bolj zmanjšati. Tudi vprašanje spodnjeidrijske troooddelčne osemletne šole je z gornjega vidika treba preštudirati v sklopu možnosti, ki jih imamo v mestu samem. Urejen prevoz bi šolska vprašanja Spodnje Idrije lahko popolnoma združil s šolskimi vprašanji, ki jih ima Idrija mesto.

Do reforme šolstva, zlasti reforme osnovnega šolstva, ki ima že bolj določene bodoče oblike, bi šole, šolski odbori, krajevni odbori morali resneje preštudirati, kakšne možnosti imajo za šolo, ki naj bi največ nudila njihovim otrokom. Tesno s tem študijem je povezano vprašanje gradnje novih šolskih stavb. Trenutno je šest osnovnih šol (vse so enooddelčne) brez lastnih stavb: Kanji dol, Masore, Krnice, Oblakov vrh, Travnik, Dole. Vse so več ali manj v neprimernih prostorih v kmečkih izbah, ki so neprimerne prav

toliko zaradi prostornine kot zaradi svetlobe in zračnosti, ali pa kot šola na Travniku tesno ob cesti nad trgovino in gostilno. Zidava teh šol je sicer vezana na gospodarske zmogljivosti občine, vendar je nujna, zato bi v vseh šestih primerih šolski odbori imeli skupno s krajevnimi odbori dosti pripravljalnega dela, ki naj bi ugotovilo, kakšen dotok bo imela šola v bodočih 10 letih, kakšen okoliš naj bi zajela, kje bo najprimernejše gradbeno mesto glede na oddaljenost od otroških domov, ali je možna združitev s sosednjo vasjo, s sosednjo šolo — to pomeni, ali je možno z združitvijo večjega okoliša formirati višjo organizirano šolo. (Morda je možno združiti vsaj višje razrede.) Vsa taka in podobna vprašanja morajo biti solidno rešena, še predno lahko začnemo govoriti o gradbenem planu. Gotovo pa je, da je slaba materialna podlaga šolam močna ovira, da bi bili njeni uspehi tako v učnem kot v vzgojnem smislu boljši. Tudi šole, ki imajo lastna poslopja, imajo zelo skromne materialne pogoje. V večini primerov imajo šolske stavbe le najnujnejše prostore: eno ali dve učilnici, stanovanje za učitelja. Nikjer nimamo prostorov, kamor bi shranjevali ali razstavljali učila, knjige, nikjer ni prostora, ki bi služil za delavnico. Če pa je v šoli kak prostor več, potem je gotovo zaseden za nešolske namene (Gore, Sr. Kanomlja). In vendar mora biti šola brez učil, brez knjižnice, brez delavnice le stara šola, ki otroke sicer natrpa s spominskim znanjem, katerega pa v praktičnem življenju otrok ne ve kako uporabiti ali pa ga čimprej pozabi. Šola, ki bo sposobna otroka vzgajati in izučiti v delovnega, iznajdljivega, pametnega, samozavestnega proizvajalca (ne glede na katere vrste ali stopnjo), t. j. delovnega človeka socialistične dobe, ni šola, v kateri učenec samo pasivno sprejema, temveč šola, kjer se učenci lahko tudi s samostojnim delom (umskim ali fizičnim, individualnim ali skupinskim) medsebojno vzgajajo. Za ta pouk pa je treba drugačnih materialnih pogojev. Delavnic je treba in učil, orodja, knjig v njih. Tu pa smo pri poglavju, ki je v vseh naših šolah najbolj pereče. Šolske stavbe so bile zlasti v lanskem šolskem letu precej popravljene, posebno nekatere, ni bilo pa še možno kaj več napraviti v pogledu šolske opreme in za nabavo učil in knjig. V večini šol se pouk odvija le z metodo pripovedovanja, tam, kjer je učitelj kaj risarja, še z risanjem na tablo, z drugačnimi ponazorili ne razpolagajo. Zlasti je kritično za pouk v višjih (5., 6., 7., 8.) razredih. Učil za fiziko, zgodovino, prirod-

pis, razen slik, v naših šolah ni. Šola v Krnicah ni edina, da ima za ves pouk osmih razredov 12 učil, in to: tri zemljevide sveta, Evrope in Jugoslavije, štiri prirodopisne slike, računalno, meter in tri žoge. Tudi Zadlog ni med edinimi, ki ima 20 knjig v svoji knjižnici za 54 učencev.

Šolam manjkajo najosnovnejša učila — računalna, stavnice, tudi šolske table. V letošnjem letu bomo morali čimveč razpoložljivih sredstev vložiti prav za sistematično opremo šol z učili. Nižje organizirane šole so že same po sebi, po tipu šole, nižje, v slabših materialnih pogojih pa še manj dosežejo.

Tudi oprema učilnic (šolske mizice, stolčki) je na vseh šolah slaba. Šole imajo klopi še iz italijanskih časov, osnovna šola v Idriji celo iz avstrijskih, tiste šole pa, ki so zrastle iz eno- v dvorazrednice imajo celo le zasilno skupaj zvečeno opremo. Tako v Zavrnatcu, v Zadlogu, v Ledinah, Otaležu, za drugo šolsko leto tudi v Sr. Kanomlji.

Večja popravila šolskih poslopij so še vedno na dnevnem redu. Res, da je bilo v lanskem letu dano mnogo investicijskih sredstev za popravilo šol, vendar je ostalo še dela. Osnovna šola v Idriji bo letos praznovala 80-letnico zidave stavbe, vse vodovodne in stranišne cevi pa zamakajo njene zidove, da jih bo kmalu mah porasel. Slabo vezana in okvarjena električna napeljava nad ometom pomeni vsak dan resno nevarnost za otroke.

Voda ob šoli v Gornji Kanomlji s tolikimi in tolikimi stotisoči bacilov kot je ugotovil Higienški zavod v Ljubljani, pomeni prav tako resno ogrožanje otrok.

V Zadlogu je šola kljub 4 milijonom še vedno na prepihu, itd. itd.

Učni kader

Na osnovnih šolah imamo skupno 46 učiteljev: 25 je učiteljev pripravnikov, ki še nimajo strokovnih izpitov; 2 od teh sta učiteljici tečajnici, ki nimata niti diplomskega izpita, pa sta že 7 oziroma 10 let v prosvetni službi,

15 z učno prakso do 3 let;

5 pa s prakso do 6 let;

1 celo s prakso 7 let;

21 učiteljev s strokovnim izpitom, od teh:

8 učiteljev s prakso do 10 let;

13 učiteljev s prakso nad 10 let.

Ker poučujejo v naših šolah, zlasti v vaseh, pretežno mlajši učitelji brez učne prakse ali z manjšo učno prakso, so prej navedene pomanjkljivosti v zbirkah učil in v knjižnicah zlasti neugodne. Mlade

učiteljice ne vedo, kako zadostiti zahtevam učnega načrta. Teoretično znanje z učiteljsišča, zadostno za prve štiri razrede, pomanjkljivo za višje štiri razrede, se sreča s kruto resničnostjo in mlada učiteljica največkrat obstoji praznih rok pred svojimi učenci. Metode in učni pripomočki, ki jih je priporočala šola, izgubijo veljavo v učilnicah brez učil. In tako se uspehu šele zoperstavi nova zapreka. Ta zapreka pa je posebno resna še zato, ker nimamo inšpektorskega kadra, ki bi mladim učnim močem zlasti v začetku nudil čimveč pomoči.

Naših okrajnih šolskih inšpektorjev je za širok obseg okraja mnogo premalo, da bi lahko vsaj dvakrat na leto obiskali vsako šolo. Za celoten bivši tolminski okraj je en sam šolski inšpektor. Ne zadostna pomoč mladim učiteljem se tudi maščuje. Ob celodnevem pouku in še ob večernem kulturno-prosvetnem delu pa brez pomoči in opozoril, se strokovno največkrat premalo ali pa sploh ne usposabljuje. To kaže tudi personalna statistika: od 23 učiteljic pripravnic je 8 tovarišic (več kot ena tretjina), ki so že prekoračile svojo pripravniško dobo, pa še niso opravile strokovnega izpita. Z začetkom letošnjega šolskega leta so za izboljšanje strokovnega znanja začele delovati takozvane hospitacijske šole. V naši občini imamo hospitacijsko šolo v sklopu osnovne šole v Idriji. Republiški zavod za šolsko reformo je priredil seminarje za najboljše učni kader, pri katerih sedaj enkrat tedensko hospitirajo, to je, prisostvujejo pouku mladi učitelji. Hospitacijsko šolo v Idriji poseča vsak četrtek izjemoma 30 učiteljev obvezno, prostovoljno pa lahko vsak učitelj. Tak način praktičnega usposabljanja mlajšega kadra je zelo uspešen, kljub temu, da so vse naše šole drugačen tip šole, kot je osnovna šola v Idriji. Za naše prilike bi bilo primerneje organizirati hospitacijsko šolo na nižje organizirani šoli. Zavod za šolsko reformo v Ljubljani je na našo prošnjo vzel v program tudi seminarje za nižje organizirane šole. Z novim šolskim letom bo tudi ta pomoč za strokovno usposabljanje dvignila vrednost dela v naših šolah.

Učni uspehi ob polletju

Osnovne šole so zaključile prvo polletje povprečno z 81% pozitivnega uspeha. Na osnovi procentov sicer ne moremo zanesljivo ocenjevati uspehov posameznih šol, ker ne izražajo vedno realnega učnega stanja, vendar bi bilo na osnovi analize učnih uspehov na šolah, ki niso dosegle

80%, treba poudariti še nekatera dejstva, ki ovirajo normalen razvoj naših otrok. Mnoge šole kot Črni vrh, Travnik, Dole, Vojsko, Masore, Zavratac in druge navajajo med odločilnimi razlogi za neuspehe otrokovo domače delo. Posebno starejšim otrokom, zlasti pa pastirjem in hlapčičem, preobremenjenost z delom ne dopušča dovolj časa za učenje, in zaostajajo in zaključujejo svojo osemletno šolsko obveznost v nižjih razredih z minimalnim znanjem. To je problem, mimo katerega bi šolski odbori v nobenem primeru ne smeli iti neprizadeto in molče.

V mestu samem pa so močan zaviralen moment individualnemu in kolektivnemu uspehu vzgojno zanemarjeni in vzgojno ogroženi otroci. Ne gre v tem oziru samo za otroke, katerih starši so morda vidni pijači, ali za otroke, ki imajo samo enega izmed staršev, temveč tudi za otroke, ki jih starši iz nevednosti prepuščajo preveč cesti in njenim negativnim vplivom. To so otroci, ki jim ni prišlo do zavesti, da je učenje tudi važno delo. Celo njihovim staršem to ni v zavesti, zato otrok zgublja čas, ne dela in zaostaja leto za letom. Tako ima na primer osnovna šola v 3. in 4. razredu kar 37 učencev, ki bodo 4. razred končali s 13., 14., 15. letom, namesto da bi bili že v 3., 4. gimnaziji. In taki otroci zaključujejo svojo šolsko obveznost celo v Idriji v 4. razredu osnovne šole ali v 1. razredu gimnazije, kar je za njihovo osebno nadaljnjo perspektivo (zaposlitev, uk) v današnjem in še posebno v bodočem našem družbenem razvoju — nič, analfabeti so to. Oba učna zavoda in tudi svet za šolstvo so o tem že večkrat razpravljali. Tu gre tudi za vzgojo staršev, kar obe šoli z roditeljskimi sestanki in Društvo prijateljev mladine s pedagoškimi predavanji delajo, toda ta proces je prepočasen, kadar nam je za rešitev že obstoječih hudih vzgojnih problemov. Svet za šolstvo je mnenja, da bo treba ta problem reševati s posebno ustanovo, z dnevnim zavetiščem, kjer se bodo taki otroci v popoldanskih urah pod nadzorstvom učili. Kot je v 4. razredu osnovne šole samo polovica učencev normalne starosti, ostala polovica pa absolutno prestarela za ta razred, tako je tudi v 1. gimnaziji ena tretjina prestarelih dijakov, ki bi po starosti spadali v četrto, celo v peto gimnazijo. V II. gimnaziji je takih dijakov celo več kot polovica. Tako stanje je že s stališča posameznega otroka velika škoda, kaj pa šele z družbenega stališča.

Pomožno šolo obiskuje 13 učencev 9 in 4, ki so razporejeni v 4 razrede.

Otroci niso težko duševno defektni, ampak bolj zanemarjeni, otroci ulice. To se lahko opazi tudi v razredu: ne slišijo nikogar; ukaz še najmanj. Prava vojska brez generala. S temi otroci je treba mnogo več praktičnega, nazornega pouka, kot v normalni osnovni šoli. Zato potrebuje šola še več ponazoril in učil. V prvem razredu je na primer 5 učencev. Samo 3 učenci so bili ob polletju pozitivno ocenjeni, in sicer tisti učenci, ki razred že ponavljajo drugo leto. Oba novince pa zelo počasi napredujeta, do polletja sta imela šele predstavo števil do tri, štela in pisala sta šele do pet, ne moreta si zapomniti črk. Čeprav bosta težko do konca leta dobila podlago za 2. razred pomožne šole, vendar napredujeta in učitelj je vesel tega napredka. Upravitelj, ki je edina učna moč pomožne šole, je predmetni učitelj z dovršeno Višjo pedagoško šolo, oddelek za defektologijo. V sklopu normalne šole ti otroci ne bi mogli napredovati, istočasno pa bi bili v veliko oviro napredku drugih svojih sošolcev. Tako pa se bodo do neke mere še razvili in si nekoč le lahko sami služili svoj kruh. Velik uspeh pa pomeni pomožna šola tudi zaradi negativnega vpliva, ki ga imajo taki učenci na svoje součence v normalni šoli. Zato hromijo delo celega razreda. Ni veliko število, vendar pa imamo po šolah še tja pa sem defektne otroke, ki so v razredu sebi in drugim v napoto (Črni vrh, Travnik). Tem otokom in šolam bi bilo treba pomagati. V okrajnem merilu je v pripravi šola za defektne otroke z internatom v Biljah. Te priprave trajajo že dve leti in so še vedno priprave, ker problem ni lahak. V občinskem merilu bi mogli najti začasno rešitev s pritegnitvijo teh otrok v idrijsko pomožno šolo. Res da nastanejo stroški v breme družbi. Sicer pa je z defektnimi stvar taka: prej ali slej so v breme družbi. Ali sedaj, ko skušamo s posebnimi metodami razviti otrokove sposobnosti, in ga vendarle napraviti delovnega člana družbe, ali pa pozneje, ko nesposoben pade z ramen staršev v evidenco socialnega skrbstva.

Otroški vrtec poseča 50 otrok od 3 do 7 let. Ta naša ustanova pogreša predvsem materialno osnovo, da bi lahko res opravila prvenstveno svoje vzgojne naloge. Dela v absolutno neprimernih prostorih. Tri sobe, kuhinja z ozko pred-sobo so ves življenjski prostor, ki je dan na razpolago 50 predšolskim otrokom za igro, zabavo, jelo in spanje. V taki stiski ni mogoče od 8. do 16. ure tako organizirati dnevni red, da bo zadoščeno zdravi telesni in duševni rasti 50 otrok.

Naš otroški vrtec je vrtec s prehano. To je druga mera, ki stiska ustanovo. Stalne finančne stiske okupirajo uprav-nico samo za finančno gospodarske probleme. Vrtec je ustanova s samostojnim finansiranjem, ki dobiva iz proračuna občinskega ljudskega odbora dotacijo za vzgojni kader. Vsi ostali izdatki ustanove gredo v breme režije in se krijejo z dohodki za prehrano otrok. Vsak otrok plačuje: za samo nadzorstvo od 8. do 12. ure brez hrane din 200 mesečno, za nadzorstvo od 8. do 16. ure in hrano pa din 1000 mesečno. Ker se cene prehrane stalno spreminjajo, in sicer navzgor, dohodek za prehrano ni v skladu z izdatki zanjo, kar povzroča včasih nepremostljive motnje v življenju ustanove. Brezplačna pomoč mednarodne organizacije »Care« v prehrani s težavo maši vrzeli, ki nastopajo. Zvišanje vzdrževalnine in vskladitev poslovanja z ekonomskim računom zmanjšuje interes za otroški vrtec pri starših in množi vrste otrok na cesti. Za svoje vzgojne naloge je vrtec skrajno nezadostno opremljen z učili, pa naj je to material za oblikovanje ročnih izdelkov (papir, plastelin, kit, karton) ali pa fiz-kulturni rekviziti in glasbena pomagala ali igrače, orodje, knjige. Za te izdatke vrtec nima nikjer dohodkov. Vzdrževal-nina je tesna še za prehrano, proračun ljudskega odbora pa je lansko leto kril samo stroške za personalne izdatke vzgoj-nega kadra. Če naj vrtec dela res kot vzgojna ustanova in ne samo kot socialna, je nujno zagotoviti mu v proračunu tudi sredstva za funkcionalne izdatke, to je za učila in knjige. In končno še težave, ki jih povzročajo stalne bolezni, včasih tudi epidemije v vrtcu. Da so prostori nepri-merni za bivanje 50 predšolskih otrok, je poročilo že ugotovilo. Zaradi tesnosti pro-storov so higienski in zdravstveni ukrepi še važnejši. V vrtcu je nujno vsaj hono-rarno nastaviti sanitetno moč ali pa uvesti najmanj enkrat tedensko redne zdrav-stvene preglede otrok.

Čipkarsko šolo poseča 185 učenk: 151 iz osnovne šole, 34 iz gimnazije. Poleg teh pa obiskuje čipkarsko šolo tudi 8 žena. Šola ima težave z nabavo primer-nega materiala (sukanec, bucike), motnje pa ji povzroča tudi izven šolsko delo ma-tičnih šol gojenk posebno v pogledu red-nega obiska pouka. Šola gostuje v pritličju osnovne šole in je neprimerno opremljena. Šola je deležna mnogih inozemskih obi-skov, ki pa jih mora sprejemati v zelo primitivnem okolju: starodavne omare, razmigane mize napravijo na tujca lahko zelo boren, siromašen vtis. Strokovni

Marička Korenova: Čipkarici, olje

uspeh šole je zelo ugoden. Vse učenke so bile pozitivno ocenjene, samo tri niso bile ocenjene. Strokovno je učni kader zelo dober.

Glasbena šola pa trpi predvsem zaradi pomanjkanja kadra, manjka ji kvalificiranega kadra. Šola ima v Idriji, v Otležu in Cerknem 126 učencev (Otlež: 8 klavir, 2 violina, Cerkno: 18 klavir), od katerih je 27 neocenjenih, ostali pa napredujejo. Največ učencev ima klavir — 63, godala 26, trobila 25 in pihala 12. Učni kader je močno preobremenjen, dopolnjuje ga honorarno delo, oboje pa ne more dajati kvalitetnega efekta. Manjka ena močna moč za klavir in tudi za violino. Po mnenju šole je najšibkejša plat šole pouk violine, ker učitelj zaradi bolezni težko dela. Učni kader se v glavnem zelo trudi v šolskem in tudi izvenšolskem delu, vendar bo šola mogla resnično zaživeti šele, ko bo dobila na odprta mesta kvalificiran kader. Šola trpi tudi zaradi svoje razbitosti na tri med seboj oddaljena poslopja, ne more biti kontrole nad delom in tudi ne povezane šolske celote.

Kmetijsko gospodarskih šol imamo v občini pet: v Otležu, Spodnji Idriji, v Doleh, Zavrnatcu, v Ledinah in vključujejo 90 učencev. V Otležu in v Spodnji Idriji teče I. letnik, v ostalih treh pa drugi letnik. Šole niso povsod dovolj resne. Niti jih ne jemljejo gojenci dovolj resno, ponekod tudi ne vodstva in ravno tako je s Kmetijskimi zadrugami. Zato so nekatere šole začele ob roku, druge šole v januarju, v Zavrnatcu pa menda sploh še ne. Gojenci prihajajo v šolo neredno: se vpišejo, prenehajo, kadar se naveličajo, izostajajo. V Otležu na primer z drugim letnikom sploh niso začeli in že lani prvega letnika niso zaključili, ker niso imeli

rednih predavanj in niso predelali snovi. Videti je, da je tudi kmetijska zadruga ne jemlje dovolj resno, ker je takoj po začetku šole organizirala gospodinjski tečaj, ki je odtegnil vse učenke iz Kmetijske gospodarske šole. V Otležu so zato namesto drugega letnika odprli prvi letnik s 14 učenci (7 moških in 7 žensk), ki pa pridejo na kmetijska predavanja, če imajo čas. Inženir Miklavčeva iz Tolmina, ki na tej šoli poučuje strokovne predmete, pride v Otlež tudi zastoj. Možno je, da so v šolah nerednosti, tudi napake, toda KZ naj se rajši trudijo, da se bodo napake odpravile in šole izboljšale, kot da jim ne pomagajo, oziroma jih celo ovirajo. Ker pogrešamo zainteresiranosti vodstev KZ za kmetijsko nadaljevalno šolstvo, zato ni mogoče odpraviti nepravilnosti, zato šole niso dobre. Najbolj resno poteka pouk v Ledinah, kjer je stalno reden in tudi v Spodnji Idriji. Drugod pa bi bilo bolje, da šol ne bi imeli, ker jih samo kompromitirano. Tu ne gre za neke osebne krivde, čeprav so šole boljše tam, kjer se nekdo — ali učiteljstvo ali KZ — osebno zanjo trudi. To vidimo v Spodnji Idriji in v Ledinah. Vendar so resnično vzroki slabosti KGS v pomanjkanju strokovnega kadra, ki bi s kvaliteto svojih predavanj gotovo pritegnil zanimanje kmetijske mladine. Druga ovira, ki jo šole navajajo, pa je prostovoljnost udeležbe. Vsa vodstva šol poudarjajo potrebo po uvedbi obveznosti tudi za ta pouk. Na prostovoljni osnovi je obisk zadovoljiv, dokler šola ne zahteva učenja in znanja, potem pa začno izostajanja, ki vnašajo nered in onemogočajo redno napredovanje v učni snovi. Kmalu šola ni več šola, temveč slab tečaj.

Če je možno zagotoviti strokovni kader za vsako šolo in s tem dvigniti njeno kvaliteto, potem se bo treba odločiti za obveznost KGS, kot poznajo to že nekateri drugi okraji in občine. V programu pa bo treba upoštevati pri splošnih predmetih znanje, ki so ga učenci pridobili že v osnovni šoli; pri strokovnih predmetih pa interese učencev obeh spolov in vnašati v pouk tudi področja iz gospodarstva.

Nižja gimnazija v Črnem vrhu ima štiri razrede s 117 dijaki in s 4 učnimi močmi. Na svoje okolje ima šola močan vzgojni vpliv, interno pa se bori z velikimi težkočami zaradi pomanjkanja učnega kadra. Na šoli poučujejo štiri učne moči: 1 predmetni učitelj, 2 učitelja in 1 absolvent gimnazije. Vsi vlagajo v delo mnogo truda, so pa absolutno preobremenjeni. Še kvalificiran in sprakticiran učitelj bi trajno ne mogel uspešno delati v taki napetosti. Šola od polletja sploh nima

predavatelja za matematiko. V občinskem merilu teh težav ne moremo rešiti, ker tudi idrijski gimnaziji manjka en matematik. Še v okrajnem merilu, dokler se ne javijo letošnji diplomanti VPS, ni pomoči. Šola je zelo potrebna učil, zlasti diafilmov za vse stroke in fizikalnih učil. Šolo je treba strokovno utrditi, da bo bolj odprt njen vzgojni vpliv v kraju.

To so bile učnovzgojne ustanove, ki so pod neposrednim občinskim vodstvom. Še najbistveneješe oznake šol okrajnega značaja:

Vajenska šola ima v sedanjem tromesečju 150 učencev, to je 117 mizarjev in 33 kovinarjev iz 9 okrajev (Črnomelj 11, Gorica 60, Kranj 33, Kočevje 5, Ljubljanska okolica 18, Postojna 4, Novo mesto 15, Radovljica 8, Sežana 16). To šolo ves čas najbolj mori vprašanje šolskih prostorov. Vpis v osnovno šolo z vsakim letom narašča, gostovanje vajenske šole v njeni stavbi je vedno bolj ogroženo. In vendar vajenska šola že sedaj ne izpolnjuje v polnem družbene potrebe. Šola ima vsako leto v evidenci od 500 do 600 vajencev, ki naj postopno do zaključka vajenske dobe gredo skozi tri razrede vajenske šole. Trenutno ima šola v evidenci 543 učencev iz 10 okrajev. Zaradi stiske s prostori šola ne more nobeno leto pozvati vseh evidentiranih vajencev v šolo. Prvo leto po podpisani učni pogodbi skoro nobeden ne more v prvi razred, ker je naval tistih, ki zaključujejo učno dobo, prešteviljen. V III. izmen (april—junij) letošnjega leta bi šola morala pozvati 238 vajencev (156 mizarjev, 82 kovinarjev), pozvala pa jih bo 160. Da se bi olajšala zagata, je predvidena preselitev kovinske stroke v Koper, vendar vprašanje prostorov za vajensko šolo ne bo manjše vprašanje. Mizarskih vajencev je več. V letošnji evidenci vodi šola 400 vajencev mizarske stroke. Samo začasna rešitev — morda za dobo dveh let — je redukcija vajenske šole na šest oddelkov, ker ima na razpolago 6 učilnic. Čez dve leti bo na osnovni šoli tak dotok zaradi vpisa v prvi razred (7 let po 128 učencev), da bo sama potrebovala učilnice v drugem nadstropju. Tudi adaptacija magacina za potrebe dijaškega doma je nujno potrebna, da bo šola lahko uspevala. Že itak se vajenci uče v zelo slabih pogojih. Zlasti naporno je v zimski izmeni. Štirikrat na dan hodijo vajenci iz doma v šolo in štirikrat na dan se spet vračajo s šole v dom, slabo oblečeni, nepokriti v dežju in snegu. Zato vsako zimo v dijaškem domu epidemična ali pa neepidemična množična obolenja. Dolgo si

ne bomo več mogli zapirati oči pred problemom vajenske šole. Nujna adaptacija magacina bo le začasna, kakor je začasna možnost gostovanj v osnovni šoli. Treba bo le izreči besedo, ali nam je na tem, da je Vajenska šola v Idriji ali ne. In če nam je na tem, da je še ena šola več v Idriji, bo morala naša iniciativa, iniciativa občinskega ljudskega odbora sprožiti zidavo šolskega poslopja prav v našem mestu. Družbena odgovornost in težina vprašanja ne preneseta nikakega odlašanja več.

Nižja gozdarska šola ima 49 gojencev: 25 novincev in 24 logarjev. Šolo najbolj bremeni pomanjkanje učnega kadra. Razen ravnatelja šole so vse učnovzgojne moči na šoli in v internatu honorarne. Delo gotovo trpi, predvsem zato, ker od honorarcev ni pričakovati tiste stalne posvečenosti problemom šole. Ta namreč šolo notranje veže in jo dviga. Zato bo šola morala dobiti s prihodnjim letom redno nastavljenega učitelja za splošne predmete in eno učno moč za strokovne predmete. Hudo bo za šolo, če bo stanovanje oviralo namestitvev potrebnih učnih moči.

Gimnazijo obiskuje 398 dijakov: 275 nižjo, 123 višjo gimnazijo. Delo se na šoli iz leta v leto bolj normalizira in, če ne bo učni kader ovira, mišljeno pomanjkanje učnega kadra, se bo povprečno znanje dijakov precej dvignilo. V nižji gimnaziji pomenijo posebno težo vzgojno zanemarjeni dijaki, o čemer je bilo že govora v poročilu o osnovnih šolah. Višja gimnazija pa rabi malo tradicije, kadrovske utrditve in laboratorijske opreme z učili. Prav za te zadnje pa manjka na šoli tudi prostorov. Zato je nerazumevanje stanovanjskih činiteljev, ki kljub tolikim prošnjam, urgencam, odpovedim, sodnim odpovedim še vedno puščajo v šolskem poslopju, v učilnicah stanovati privatne stranke, izraz popolnega nepoznavanja družbene vloge in družbenih nalog šole. Mnogo ovir povzroča šoli tudi pomanjkanje telovadnice. Povišano število ur telovadbe od 2 na 3 ure tedensko na razred je že tako preobremenjeno telovadnico osnovne šole do zadnje minute napolnilo, pa se vendar niti polovica telovadnih ur ne godi v telovadnici, temveč v razredih v klopih ali med klopmi — v skrajno možni obzirnosti do pouka v sosednjih razredih. Telesa vzgoja to ni; krepiti telo, da bo zdrav duh v njem, je v takih pogojih težko.

Dijaški dom. Problem prostorov za potrebe obeh šol, vajenske šole in gim-

nazije, je bil obravnavan že v sklopu Vajenske šole.

Drugo veliko vprašanje, ki se odpira ob študiju Dijaškega doma, je vprašanje: kdo more tudi danes študirati in komu so še vedno zaprta vrata v višje šole. Vzdrževalnina v domu je visoka, možnosti ljudskih odborov za podpiranje šolarjev pa majhne. V letošnjem šolskem letu je iz dijaškega doma izstopilo 7 dijakov — višješolcev, ker tako visoke vzdrževalnine ne zmorejo. Niso prekinili s šolanjem, ker so to sami sedmo- in osmošolci in ker so tudi gostinska podjetja priskočila na pomoč, vendar je vprašanje, koliko sposobnih dijakov — a šibkih socialnih osnov — si bo še upalo dalj od nižje gimnazije, če nimajo šole v kraju. Kako temu odpomoči?

Dijaških domov splošni problem je vzgojni kader. Tudi naš Dom ni izjema. Trenutno in začasno so sicer vsa sistemizirana mesta v našem Domu zasedena, vendar ne gre le za problem nezadostne zasedbe, temveč predvsem za problem vzgoje, vzgojnega dela in vpliva na mladino. Delovni pogoji niso vabljeni za starejši učni kader, zato pridejo v domove le najmlajši učitelji. Ker so še brez življenjskih izkušenj in z mlado strokovno prakso, le nekateri zmorejo pri pubertetni in odrasli mladini dosegati poleg učnih in disciplinskih tudi vzgojne uspehe. Zaradi prenatrpanih prostorov (naš dijaški dom v glavnem pozna le spalnice) bi bilo tudi zelo težavno, morda res popolnoma nemogoče, ustvariti v Domu tako notranje povezano življenje, da bi ugodno razvijalo mlade ljudi, ki so Domu zaupani skoro vso mladostno dobo. V ugodnejših pogojih (manj natrpanosti) bi moral Dom tudi na vajenski mladini, čeprav pridejo v šolo le trikrat po tri mesece, pustiti mnogo več ugodnih vzgojnih vplivov. Vedno slišimo tožbe o zanemarjenosti predvsem vajenske mladine: zato bi te možnosti ne smeli izpustiti. Zato pa vprašanja stiske s prostori za Vajensko šolo in Dijaški dom ne moremo ocenjevati samo kot pereč učni in zdravstveni problem, temveč kot najbolj odgovoren vzgojni problem: gre za družbeno odgovornost pred bodočnostjo, kakšne generacije bomo vzgojili.

Družbeno upravljanje v šolstvu

Šolski odbori oziroma upravni odbori so bili povsod izveljeni in imenovani že pred začetkom šolskega leta. Izkazalo se je sicer, da vendar niso bili povsod dobro izbrani, čeprav so vsepovsod vodili priprave odbori Socialistične zveze. Nekatere

šolske odbore ovirajo nedelavni člani, delo nekaterih drugih hromi zgrešena misel, da je funkcija v šolskem odboru samo ena izmed mnogih, v notesu zapisanih (celo najmanj važna), v nekaterih šolskih odborih sedijo tudi ljudje, ki so po miselnosti tuji našemu razvoju in zato ne morejo pravilno razumeti svoje vloge v delu za razvoj našega šolstva. To so napake in nesporazumi, ki jih je možno odpraviti. V splošno oceno družbenega upravljanja v šolstvu v naši občini pa moramo vendarle ugotoviti, da so šolski odbori zaživel, da se zavedajo svoje odgovornosti do šole, in sicer ne le za njena materialna vprašanja, temveč tudi za vzgojna. Ako nekateri šolski odbori še vedno rešujejo v prvi vrsti vprašanja popravil šolskih stavb, je to pač zato, ker so mnogim našim šolam prav ta vprašanja močna ovira za učne in vzgojne uspehe. Ko bodo šolski odbori s skrbjo uspeli odpraviti najtežje materialne stiske šol in videli uspehe tega svojega dela tudi v učnem, zdravstvenem in vzgojnem počutju učencev, bodo s šolo že tako tesno živeli, da jih bo prav tako bolelo, če bodo otroci malo znali ali se slabo vedli, kot jih sedaj moti, da skozi streho pušča, da nimajo drvarnice, da pokvarjene vodovodne cevi uničujejo stavbo. Gotovo pa je najboljši šolski odbor v naši občini — šolski odbor idrijske osnovne šole, čeprav so tudi šolski odbori v Črnem vrhu, v Zavrtaču, v Šebreljah, ob glasbeni šoli skrbni in delavni. Škoda je, da se organizacije Socialistične zveze ali vsaj odbori SZ po opravljenih volitvah prav nič več ne zanimajo za življenje in rast šolskih odborov.

Na osnovi v poročilu nakazanih problemov stavlja svet za šolstvo ljudskemu odboru naslednje predloge:

1. Krajevni odbori in šolski odbori naj do zaključka šolskega leta na osnovi številčnih prikazov gibanja učencev bodočih desetih let in na osnovi poznavanja oddaljenosti šole od otroških domov izdelajo predloge za izboljšanje šolskih okolišev, za reorganizacijo in reformo šolske mreže in za morebitne lokacije novogradenj.

2. Ker so materialni pogoji (šolske stavbe, oprema) na šolah še vedno nezadostni, so zaradi izboljšanja učnih in vzgojnih vplivov potrebna tudi letos investicijska sredstva vsaj za najnujnejša popravila.

3. Šolske stavbe ne smejo služiti za privatne namene, prostori v šolskih poslopijih ne morejo biti stanovanja za osebe, ki s šolo nimajo nujnega odnosa.

4. Da se bo dvignila kvaliteta pouka, je potrebno nuditi vsaki šoli vsaj sredstva za najosnovnejša učila in za nabavo najpotrebnejše strokovne in leposlovne literature.

5. Svet za šolstvo naj izvrši vse priprave za ustanovitev dnevnega zavetišča vzgojno ogroženih učencev v Idriji.

6. Izvršiti je treba natančen pregled defektnih otrok v občini in izdelati načrt vključitve v Pomožno šolo.

7. Pospešiti ustanovitev šolske poliklinike.

8. V proračunu zagotoviti poleg sredstev za personalne izdatke Otroškega vrta tudi kredite za učila in knjižnico.

9. Obvezen obisk kmetijsko gospodarskih šol.

10. Preštudirati nujno vprašanje prostorov za Vajensko šolo in Otroški vrtec.

11. Utrditi šolske odbore z odpravo personalnih nepravilnosti.

KULTURA IN PROSVETA V NAŠI OBČINI

Na seji občinskega ljudskega odbora dne 29. marca je podal predsednik sveta za prosveto in kulturo Turk Zinka sledeče poročilo.

Ko govorimo o prosveti in kulturi, imamo v mislih izobraževanje in vzgojo odraslih ljudi, predvsem tistih, ki zapuste šolske klopi.

Smoter vzgoje in izobrazbe je usposabljanje delovne ljudi, da bi v čim večji meri znali pojmovati našo stvarnost in bi bili sposobni za udeleževanje na vseh področjih našega življenja. Taka vzgoja in izobraževanje zahtevata vsakodnevni napor vseh naših prosvetnih organizacij. Naša skupna odgovornost pa je, da bo ta izobrazba res socialistična, potem bo lahko zlasti v pogojih družbenega samoupravljanja prikazovala vso našo stvarnost kot celoto, ko se bo vsak posameznik v zadostni meri zavedal dela, ki ga ustvarjamo.

Jasno nam mora biti, da mora biti prosvetna dejavnost v korak z družbenim in gospodarskim razvojem. Zato mora biti vsa prosvetna dejavnost usmerjena v to, da delovnim ljudem pomaga razumevati zakonitosti našega družbenega razvoja. Prosvetna dejavnost jih lahko podpira v njihovih naporih za to, da se čim bolj usposobijo za tvorno delovanje v družbenem življenju.

Pota k temu cilju so zelo različna.

V naši občini moramo z ozirom na družbeno strukturo, to je delavski center obdan od teritorialno in številčno močnejšega kmečkega zaledja, skrbno izbirati način oblike in sredstva, da pri prosvetnem delu dosežemo zaželene namene.

Družbene razmere so na podeželju neprimerno težje. Opraviti imamo z miselnostjo drobnega proizvajalca, na katerega ima močan vpliv religija. Ta ga odvrta od potrebe po znanju in ga zadržuje v

tradiciji zaostalosti. Na prosvetno delo gledamo mi, še bolj pa naša društva, dokaj enostransko. Ko govorimo o kulturno-prosvetnem delu, imamo v mislih le umetniško stvarnost naših društev, ne pa tisto, kar je danes važnejše, to je izobraževalno in vzgojno stran. Ko govorimo o izobraževanju in vzgajanju delovnega človeka, mislimo, da hočemo imeti bolj izobraženega delavca samo zato, ker danes takega potrebuje naša industrija in naše gospodarstvo. Premalo važnosti pa dajemo delavčevi razgledanosti, ki izobrazbo in vzgojo razvija v svetovni nazor. Šele svetovni nazor — idejnost — daje človeku polno življenje. Zaradi tega moramo vzgojno in izobraževalno delo jemati v vsej širini kot svojo prvo in najpomembnejšo nalogo.

V naši občini izvršujejo to nalogo ustanove, kakor so: knjižnice, muzej, ljudska univerza, razni tečaji itd. O teh bo govora v prvem delu poročila.

V drugem delu pa si bomo ogledali dejavnost naših kulturnih, telesnovzgojnih in ostalih društev, ki s svojim delom doprinašajo svoj delež k preobrazbi delovnega človeka.

Knjižnice

Mestna knjižnica in čitalnica v Idriji je bila ustanovljena leta 1946 pod naslovom »Knjižnica Janka Premrla - Vojka«. Od leta 1953 nosi naslov »Mestna knjižnica in čitalnica«. Sindikalni organizaciji ter prizadevni knjižničarki Talči Božičevi je z večletnim vztrajnim delom in s pomočjo delavnega knjižničarskega odbora, ljudskega odbora in ostalih podjetij uspelo ostvariti knjižnico, ki je po svojih uspehih lahko vzor večini knjižnic na Primorskem in se lahko pomeri tudi z drugimi knjižnicami v Sloveniji. Z 9633 knjigami iz-

obražuje knjižnica 1320 redno vpisanih članov, njihovih svojcev in prijateljev. Kdor pozna delo naše knjižnice, ve, da gre vsaka knjiga že nekajkrat iz rok v roke, preden se vrne nazaj v knjižnico. In če knjižnična statistika izkazuje, da je bilo v lanskem letu izposojenih 21.217 knjig, potem lahko trdimo, da je te knjige bralo vsaj še enkrat toliko ljudi. Če pogledamo še malo podrobneje v statistiko, potem vidimo, da je bilo izposojenih 17.417 leposlovnih, 3.740 mladinskih, 36 političnih, 441 strokovnih knjig in 183 knjig v tujih jezikih. Kakor je videti, bralci najrajši segajo po leposlovju in po lažjem čtivu. To se zdi povsem naravno, nas pa le skrbi premajhno zanimanje za strokovno in poljudno-znanstveno knjigo. Veliko povpraševanje je po knjigah v tujih jezikih. Knjižnica ima na razpolago le 68 knjig v angleškem jeziku, 46 v nemškem jeziku, 200 v italijanskem in 147 v srbohrvatskem jeziku. Največje povpraševanje je po knjigah v angleškem jeziku.

Med bralci je 2737 moških, 2628 žensk, 3030 mladincev in 2654 mladink.

Po socialnem sestavu pa je med bralci 2425 delavcev, 102 kmeta, 1966 nameščencev, 4412 dijakov in učencev, 2144 ostalih.

Mestna knjižnica je ustanova s samostojnim finansiranjem. Dobiva pa subvencijo od občinskega ljudskega odbora. V letu 1955 je imela knjižnica z izposojevalnino 218.791 din lastnih dohodkov, prispevki podjetij so znašali 40.000, in sicer: Trgovsko podjetje »Izbira« 20.000, »Kurivo« 10.000, Rudniški sindikat 10.000 din. Bivši okrajni sindikalni svet Tolmin jo je podprl s 140 knjigami v vrednosti 30.534 dinarjev.

To je skupaj 289.325 dinarjev. Subvencija ljudskega odbora je znašala 360 tisoč dinarjev. V tem znesku so vštete tudi plače dveh uslužbenk, tako da je bilo na razpolago za nabavo novih knjig 319.777.—dinarjev. Knjižnica je nabavila v teku leta 1341 novih knjig.

Dalje ima naročenih 30 časopisov in revij, ki privabljajo dnevno 70—100 čitateljev.

Pretni prostori zelo ovirajo redno delo knjižnice in čitalnice. V letu 1955 so s prezidavo pridobili en prostor za skladišče knjig. Prostor za čitalnico se je tako povečal, nikakor pa ne ustreza dejanskim potrebam.

Kdor stopi, zlasti v zimskem času, v našo knjižnico, to potrebo dovolj jasno vidi.

Ker se v čitalnico zateka največ mladine, smatramo to za nujen problem, ki nas sili k hitremu reševanju.

Potrebno bo resno misliti, kje urediti nove prostore za knjižnico in čitalnico, sicer le-ta ne bo mogla uspešno opravljati svoje naloge.

Stanje knjižnic v naših vaseh pa je naslednje:

Knjižnica v (na)	ima knjig
Črnem vrhu	450
Dole — Gore	250
Gorenji Kanomlji	270
Krnicah	370
Ledinah	210
Otaležu	1220
Srednji Kanomlji	180
Spodnji Idriji	1330
Šebreljah	270
Vojskem	229
Zavratcu	289
Oblakovem vrhu	140

Skupaj: 5211

Knjižnice nimajo svojih prostorov. Večina jih služe v šolah. Le knjižnica v Črnem vrhu služe v društvenem prostoru »Partizana«, knjižnica v Sp. Idriji je nameščena na nekem hodniku. Število knjig je v vaških knjižnicah nizko. Knjige so že po večkrat prečitane, zato bralcev ne privabljajo več. Novih knjig pa društva ne nabavljajo, ker nimajo za to potrebnih sredstev. Slika knjižničarstva je torej v naši občini sila revna. Razen treh večjih vaških knjižnic: v Črnem vrhu, v Spodnji Idriji in v Otaležu lahko trdimo, da so knjižnice mrtva stvar. Če pa predpostavljamo, kakšen pomemben činitelj postaja knjižničarstvo v sodobni družbi zaradi svojega velikega vzgojnega vpliva, ne moremo ob takem stanju ostati ravnodušni.

Svet za prosveto je o tem vprašanju že mnogo razpravljal in prišel do zaključka, da bi začasno rešili problem s potujočo knjižnico. Zbirko knjig za potujočo knjižnico bi zalagala Mestna knjižnica v Idriji. Dala bi na razpolago za izposojanje nekaj svojih knjig (od katerih ima po več izvodov), nabavljati bi morala pa tudi novizišle knjige, po katerih je največje povpraševanje tudi po vaseh. Neposredno iz tega pa izvira, da bi morala z ozirom na to svojo nalogo dobiti Mestna knjižnica v Idriji višjo dotacijo za nabavo novih knjig. Taka potujoča knjižnica bi poslovala vsako leto od meseca oktobra do konca meseca aprila. To bi bila začasna rešitev, da bi ljudem le nekako približali knjigo, dokler se ne ustvarijo za utrditev naših knjižnic po vaseh boljši pogoji.

Ljudska univerza. Dela kot samostojna izobraževalna sekcija. V mesecu oktobru se je sestal novi odbor, ki si je

zadal svoj delovni program. Trenutno delujeta dva tečaja za tuje jezike, angleški in nemški, dalje izobraževalni tečaj za mladino in tečaj politične ekonomije. V načrtu pa sta še blagajniški in knjigovodski tečaj.

V tečajih za tuje jezike je število udeležencev padlo, medtem ko v izobraževalnem in političnem tečaju raste. V tečaju politične ekonomije je bilo 45 prijavljencev. Povprečna udeležba je 35.

Za izobraževalni tečaj je bilo prijavljenih 55. Redno obiskuje predavanja povprečno 30 tečajnikov.

Dejavnost ljudske univerze bo treba razširiti. Potrebno bi bilo več predavanj za javnost. Doslej so bila le: »Idrija v borbi« — predaval Srečko Logar, »O živinoreji« — predaval ing. Miklavc, »O vrtnarstvu« — predaval inž. Robič in »O sadjarstvu« — predavatelj inž. Rihard. Odpadli sta 2 predavanja dr. Savnika »O krasu v idrijski okolici«. Vsa predavanja so bila zelo slabo obiskana. Predavanja za javnost bi morala biti bolj pogosta in po možnosti s spremljavo kino-projektorja.

V tečaju politične ekonomije predava inž. Kordič Franjo, ki zasluži za svojo požrtvovalnost vse priznanje. To dela prostovoljno, brez plačanih honorarjev. Prav tako delajo tovariši profesorji v izobraževalnem tečaju. Škoda je le, da ta predavanja ne morejo biti tudi zunaj, po vaseh.

Delo ljudske univerze bi se moralo razširiti tudi na okolico Idrije. To za sedaj ni bilo mogoče, ker ljudski odbor nima na razpolago nikakih finančnih sredstev. Ker je delo ljudske univerze v današnji stvarnosti toliko pomembno, bo treba ostvariti ljudski univerzi pogoje, da bo svoje naloge lahko reševala v polnem obsegu. Ljudska univerza v Idriji naj bi postala samostojna ustanova s svojim proračunom, da bi tako imela vse možnosti razmaha. Novi odbor in sedanji predsednik kažejo dovolj dobre volje za to, treba jim bo nuditi pomoč in ustvariti tudi materialne pogoje za uspešno delo.

Muzej

Misel na ustanovitev muzeja v Idriji je oživela takoj po osvoboditvi. Stvarno obliko pa je dobila leta 1949, ko so prišli v Idrijo zastopniki Zavoda za spomeniško varstvo LRS. V tej dobi se je tudi že izoblikovala misel, kakšen naj bi bil idrijski muzej. Leta 1953 je bil muzej preimenoval v ustanovo s samostojnim finansiranjem. Glede organizacijske oblike je bilo določeno, da bo muzej krajevnega značaja

za področje naše sedanje občine. Ker je središče našega življenja v Idriji rudnik, bo tudi naš muzej predvsem tehničnega značaja. Sočasno pa se navezuje na to osnovo idrijski rudar, njegovo delo ter udejstvovanje od vseh začetkov do danes. Dalje bo zajemal naš muzej tudi gozdarstvo kot drugo najvažnejšo panogo našega gospodarstva, nato še čipkarstvo, etnografijo, prirodoslovje in narodnoosvobodilno borbo. Iz vseh teh področij se bodo formirali posebni oddelki muzeja. Notranje pa bo muzej tako urejen, da bo služil v prvi vrsti šolski mladini kot dragocen učni pripomoček. Naš muzej torej ne bi bila le mrtva zbirka nekih posebnosti iz preteklosti, ampak urejen po vzorcu modernih muzejev za učilo našim, predvsem pa raznim tehničnim šolam.

Muzejska uprava se stalno bori z gospodarskimi težavami. Letos bo končno uresničen prvi korak, ko bosta odprta prva dva oddelka muzeja: petrografska zbirka in Pirnatova soba. Upamo, da bo prvemu skromnemu koraku sledil drugi in bodo v doglednem času odprti tudi ostali oddelki. Odvisno je to od razumevanja in sodelovanja vseh, ki jim je pri srcu gospodarski in kulturni razvoj našega mesta, saj ima Idrija zgodovinsko tradicijo in je bila nekoč srvo mesto za Ljubljano.

Kakor pri vseh prosvetnih ustanovah v Idriji, je pereč problem prostorov tudi pri urejevanju muzeja. Prvotno je bilo določeno, da se namesti v starem rudniškem magacinu. Ker pa je grad za stanovanja neprimeren, se je pozneje določilo, da se grad v celoti preuredi v muzej. V gradu je trenutno 16 strank, nižja gozdarska šola in dvoje uradov, ki jih ni mogoče izseliti. Ker muzej nujno potrebuje prostore, bo treba pospešiti izselitev strank.

V delu muzeja je vključena tudi arhivska dejavnost, za katero so tudi določeni prostori v gradu. Preselitev arhiva se ne more izvesti zavoljo pomanjkanja prostorov. Zbirka študijske knjižnice je za sedaj še privesek muzeja. Zbranih je nad 3000 starih knjig, ki čakajo primeren prostorov in sposobne roke, ki bi to knjižnico uredila in jo dala javnosti na razpolago.

Ker muzejska uprava nima na razpolago primeren prostorov, se je omejila doslej le na zbiranje muzejskega gradiva. Doslej je uspelo muzeju, da je javnosti izročil le znamenito »Idrijsko kamšt« kot poseben oddelek muzeja.

Skozi vse leto je imel muzej delo z reševanjem strojnih objektov pri rudniku. Tu je nastal pereč problem, ki ga upravni

odbor muzeja sam ne bo mogel rešiti. Rudnik pritiska, da bi čimprej odstranili prevzete in zaščitene stroje, ker potrebuje prostor. Muzej pa nima primernih prostorov. Demontaža stroja, ki ga ne moreš takoj namestiti na definitivno mesto, pomeni dvojno delo in dvojne stroške. Kljub pažnji grede nekateri deli v izgubo, s tem pa objekt izgublja na svoji zgodovinski izvirnosti.

Če hočemo torej stroje ohraniti bodočim tehničnim rodovom, je zanje treba dobiti primeren prostor. Edina rešitev bi bila gradnja posebne strojnice, ki bi se postavila na grajskem vrtu, da bi tvorila nekako celoto z ostalimi razstavnimi prostori v gradu. Stroški za tako strojnico bi znašali po provizoričnem proračunu 30 milijonov dinarjev, kar bi bilo za našo občino prevelika obremenitev in bi bilo treba zagotoviti sredstva v republiškem merilu.

Društvo prijateljev mladine

Izrazito vzgojno-izobraževalno nalogo ima tudi DPM. To društvo je mlado. Ustanovljeno je bilo v jeseni leta 1954. Šteje 414 članov. Društvo ima namen aktivizirati starše, prosvetne, socialne in druge javne delavce za družbeno reševanje vseh vprašanj nege in vzgoje mladega rodu in pomagati pri takem delu ljudski oblasti in drugim družbenim organizacijam. Svoj delokrog skuša razširiti na vsa področja naše občine, kjer si prizadeva vsaj v večjih centrih, kakor je Črni vrh, Spodnja Idrija, Otalež ustanoviti podružnice in samostojna društva.

Društvo je uspešno izvedlo in sodelovalo pri raznih akcijah, kot so: Teden otroka, Novoletna jelka, mlečne kuhinje itd. Zdaj je organiziralo šahovsko tekmovanje pionirjev in bo pomagalo pri vseh otroških in mladinskih praznikih in akcijah v letošnjem letu, kjer bo potreba.

Za svoje najvažnejše delovanje pa smatra društvo stalno vzgojna predavanja in vzgojno posvetovalnico, kjer dobe nasvete starši in mladina, ki jih teži kak vzgojni problem. Iz tega bi morala v našem mestu zrasti šola za starše, ki bi bila tudi za okolico in vso našo občino važna vzgojna ustanova. Ta bi širila pedagoško izobrazbo, dajala pobudo za potrebna vzgojna prizadevanja in vzklajevala delo vseh vzgojnih činiteljev v naši občini.

Razen članarine in letne dotacije občinskega ljudskega odbora v znesku din 65.000.— nima DPM nobenih rednih dohodkov. V preteklem letu je porabilo društvo vso dotacijo občinskega ljudskega odbora za Novoletno jelko, ker podjetja za

centralno prireditvev niso prispevala dovolj. Zato ni bilo sredstev za drugo dejavnost. Da je bilo mogoče vzdržati vzgojno posvetovalnico, je dal republiški odbor ZDPM enkratno pomoč din 30.000.—.

Delovne naloge DPM so zelo velike in obširne, z razumevanjem vse naše skupnosti se bodo uspešno reševale.

Gospodinjski in ostali tečaji

Društvo žena je po reorganizaciji usmerilo svojo delavnost predvsem v prizadevanju: kako delovni ženi, zlasti tisti, ki poleg gospodinjskih in družinskih dolžnosti opravlja še funkcije v javnem življenju, olajšati delo doma.

V sodelovanju z Zavodom za napredek gospodinjstva organizirajo ženska društva razne tečaje za šivanje, kuhanje itd. V Idriji je društvo žena v teku leta organiziralo 4 šivalne in 2 kuharske tečaje. Tečaje je obiskovalo 70 mladih žena in deklet. Tečaji so imeli šibko stran v tem, ker so bili ozko strokovni in se ni obravnavalo tudi gradivo za splošno izobrazbo žena. Manjka strokovno sposobnih gospodinjskih učiteljic, ki bi organizirale v centru in v vaseh naše občine gospodinjske tečaje. Ti bi dosegli vsestranski smoter.

Potrebno bi bilo ustvariti pogoje za gospodinjski center v Idriji. Ta bi izobrazoval žene v pravem smislu, tako da bi poleg pridobitev v dosedanjih tečajih žene začutile tudi svojo vlogo, ki jo imajo v socialistični družbi.

Tečaji Rdečega križa Slovenije

Tečaj je obiskovalo 128 deklet. Sto jih je bilo iz okolice, ostale iz Idrije. Trajal je od 28. decembra 1955 do 7. januarja 1956 in je bil namenjen predvsem kmečki ženski mladini. Zato je bil tudi program prikrojen tako, da da neko splošno izobrazbo doraščajočemu kmečkemu dekletu in jih usposobi za borbo proti zaostalosti, nehigienskimi navadam in primitivnosti, ki jo je še toliko v naših vaseh. Desetdnevni tečaj sicer ne more dati mladim dekletom neke svetovno nazorske osnove, dovolj je že, če zbudi v njih samo zanimanje za vse, kar je novo in napredno. Prvi korak je storjen; naloga prosvetnih in kulturnih društev na vaseh pa je, da to mladino zajamejo v svoj delokrog in jih naprej vzgajajo in izobražujejo.

Prosvetno umetniško delovanje

V naši občini je vsa kulturna umetniška dejavnost izključno amaterska. Vse delo sloni na prostovoljnosti in to je treba upoštevati.

Kulturno umetniško delo goji v naši občini 12 prosvetnih društev, od katerih imajo nekatere že več desetletno tradicijo. Delo kaže, da imajo nekatera od teh društev velike vrline, druga pa tudi napake, ki jih je treba odpravljati. Dejstvo pa je, da se večina od njih bori in trudi, da bi bile predstave in prireditve kvalitetno na visoki ravni. To se jim včasih tudi ne posreči, vendar moramo priznati, da je delo prosvetnih društev ogromno in da smo po osvoboditvi že dosegli določene uspehe. Tu gre v prvi vrsti priznanje vsem, ki sodelujejo v teh društvih in tistim požrtvovalnim prosvetnim delavcem, ki svoj prosti čas žrtvujejo kot vodje raznih kulturnih skupin in sekcij.

Delavsko prosvetno društvo »Svoboda«

spada med tista prosvetna društva, ki grade svojo umetniško tvornost že na tradiciji preteklosti. Važno je, da v kulturnem napredku našega mesta poznamo tudi prve zametke kulturnoprosvetnega dela, zlasti tiste, ki so zrastle iz delavskih vrst.

Idrijski rudnik je že od vsega začetka privabljal v mesto mnoge izobražence. Odrežanost od ostalega sveta jih je silila k združevanju v razne organizacije. Tako se pojavi prva taka organizacija že leta 1752 pod naslovom »Casino Verein«. V to društvo so imeli vstop le uradniki in višje osebnosti v mestu. Občevalni jezik je bil nemški. Naš rudar ni imel vstopa v to društvo.

»Narodna čitalnica«, prvo slovensko društvo se pojavi leta 1866. Ta ima sicer že nekoliko širše članstvo, vendar je ostala izrazito meščanska organizacija.

Sele leta 1884 pridemo do prve svetle letnice v prosvetnem razvoju našega mesta. To leto je bilo ustanovljeno »Delavsko bralno društvo«, ki je imelo že zelo močan pevski zbor. Ta zbor je dosegel svojo višino pod taktirko našega rojaka skladatelja Zorka Prelovca.

Pa tudi dramatsko delo ima v Idriji globoko korenine. Leta 1850 so igrali delo »Tat v mlinu«, prvo igro v slovenskem jeziku. Leta 1853 pa so igrali »Matička« tudi v slovenskem jeziku, kar je bilo za takratne čase redka stvar.

Dne 1. maja 1911 pa je v naprednih vrstah naših idrijskih rudarjev vzklila misel, da bi ustanovili delavsko prosvetno društvo. To je bila »SVOBODA«, predhodnik našega sedanjega prosvetnega društva. Ob ustanovitvi je imelo društvo 45 članov. Društvo je imelo petje in dramatiko vse do prve svetovne vojne. V času med obema vojnoma so fašistični osvaja-

ci zamorili vse prostevno in kulturno življenje. Sele po osvoboditvi leta 1945 je kulturno umetniško društvo »Janka Premrla Vojka« nadaljevalo začeto delo. Leta 1952 se je to društvo preosnovalo v DPD »Svoboda« in tako sprejelo svoj prvotni naslov.

DPD »Svoboda« ima danes 312 članov. Od teh je 112 rudarjev, 39 ostalih delavcev, 23 upokojencev, 97 nameščencev in 41 gospodinj. Delavcev je 175 — to je 58% vsega članstva.

Aktivno dela v raznih sekcijah 74 članov in sicer pri dramatski 28 članov, v moškem pevskem zboru 20 članov, v »JAZZ« orkestru 18 članov in v sinfoničnem orkestru 20 članov. Dramatska skupina je v letu 1955 naštudirala tri dramska dela, s katerimi je nastopila na domačem odru in tudi v okolici. Raznih ostalih prireditev- proslav in gostovanj je bilo v teku leta 59. Težave so v tem, ker dramska sekcija nima strokovno sposobnih režiserskih moči in ker večina igralcev nima zadovoljivega gledališkega znanja. Če pa upoštevamo, da so igralci večinoma rudarji in drugi delavci, ki poleg vsakodnevnega naporenega dela redno prihajajo k vajam in pridno študirajo za vsako predstavo najmanj nekaj mesecev, jim za naporeno in požrtvovalno delo lahko damo saprizenanje in pohvalo.

V mesecu decembru 1955 je imelo društvo svoj redni letni občni zbor, na katerem je izvolilo novo vodstvo. V upravni odbor so bili izvoljeni novi ljudje, med njimi lepo število mladih aktivnih prosvetnih delavcev, katerih delo se že čuti v naši javnosti. Dramska sekcija DPD »Svoboda« je dala leta 1955 8 samostojnih prireditev. Naštudiralo je nizozemsko povojno delo »Mladost pred sodiščem«, s katero je nastopila dvakrat na domačem odru in izvedlo šest gostovanj.

Gostovali so v Logatcu, v Hotedersčici, v Črnem vrhu, v Žireh, Otaležu in Spodnji Idriji. Prireditve so posredovali nad 2600 gledalcem. To je lep uspeh dramske sekcije v prvem tromesečju leta. 1956. Nadebudnim mladim svobodašem, ki so zanesli nov duh aktivnosti v vrste našega delavskega prosvetnega društva, lahko k prvim uspehom samo častitamo in jim želimo, da z isto dobro voljo nadaljujejo započeto delo.

Pevski zbor

preživlja že več let hudo krizo. V zadnjem času se je že večkrat reorganiziral in začel znova, a kljub temu ni dosegel zaželenih uspehov. Posamezni pevovodje: Rijavec, Lipužič, Mihelj so sicer požrtvovalno

delali v okviru svojih zmogljivosti, toda kvalitetnega pevskega zbor, kot bi ga Idrija morala imeti ni bilo mogoče ustvariti. Pevski zbor 20—30 pevcev trenutno dela pod vodstvom tov. Mihelja, toda ta zbor se za sedaj ne more predstaviti s kakim večjim koncertom. Ne zanikamo dela in požrtvovalnosti dosedanjih pevovodij, jasno pa je, da ima Idrija dovolj sposobnih pevcev, ki bi pod vodstvom strokovno kvalificiranega pevovodja lahko prikazali vsaj nekaj od tistega, kar je v tem pogledu Idrija že imela.

Zabavni orkester

dela kot sekcija »Svobode«. Trenutno vključuje 15 članov. V letu 1955 je sodeloval pri večjih plesnih prireditvah in ob priliki idrijskega tedna. Zabavni orkester je na določeni višini in je v večkratnih radijskih oddajah žel zasluženo priznanje.

V mesecu avgustu 1955 pa je dal dvakrat samostojen koncert s sodelovanjem godal iz orkestra »LIRE« in mladinskega pevskega zbor, ki je bil organiziran samo za to prireditev.

Orkester »Lire«

vključuje 20 članov in ni imel samostojnih nastopov. Sodeluje pa s kvalitetnim programom ob priliki raznih proslav in drugih prireditiv.

Društvo je za svoje delo prejelo ob jeniškem kongresu Svobod odlikovanje II. stopnje.

Godba na pihala

dela kot samostojna sekcija, ki se ni vključila v Delavsko prosvetno društvo. Finančno je vezana na Rudniški sindikat.

Godba šteje 32 godbenikov. Imeli so v letu 1955 5 koncertov na prostem in 4 ostale nastope. Sodelovali pa so ob priliki raznih proslav in političnih manifestacij.

Pri godbi je pereč problem vodilnega kadra.

Ob strokovno sposobnem kapelniku bi tudi godba na pihala lahko dosegla višjo kvaliteto. Dosedanjima vodjama tov. Klemenčiču in tov. Lapajnetu pa gre vsekakor veliko priznanje za njuno večletno požrtvovalno delo pri godbi.

Društvo »Svoboda« ima svoje prireditve v Rudniški dvorani. V letu 1955 so se izvršila večja dela pri preureditvi odra, električne napeljave in reflektorjev. Stroški so znašali okrog 900.000.— din. Ljudski odbor je z uvidevnostjo priskočil na pomoč, tako da je poleg redne proračunske dotacije 182.000.— din prispeval za

kritje stroškov 200.000.— din. Dvorana je zdaj usposobljena, da sprejme gostovanja tudi poklicnih dramskih skupin, kar sedaj zaradi neprimerne razsvetljave ni bilo mogoče.

Treba bo urediti vprašanje ogrevanja dvorane, ker v mrzlem zimskem času to zelo ovira redno delo. Udeležba na prireditvah je majhna in tudi igralci v mrzlih prostorih ne morejo niti vaditi, niti nastopati.

VAŠKA PROSVETNA DRUŠTVA

Prosvetno društvo »Janka Premrla Vojka« v Spodnji Idriji

To društvo je med najbolj aktivnimi vaškimi društvi. Ustanovljeno je bilo leta 1945 in šteje 165 članov. Med temi je 60 aktivnih članov, ki sodelujejo: v dramski sekciji 20, v pevskem zboru 35 in v malem zabavnem orkestru 5.

V teku leta so naštudirali 2 dramski deli, s katerimi so nastopili 7 krat. Prireditvam je prisostvovalo 1875 gledalcev.

Društvo ima za svoje prireditve lepo urejeno lastno dvorano. Manjkajo pa primerni prostori za knjižnico.

Knjižnica ima 125 rednih čitalajev, ki so prečitali v letu 1955 1623 knjig.

Ker je zanimanje za knjižnico veliko, je nujno pristopiti k ureditvi prostorov za knjižnico.

Ob pomoči ljudskega odbora naj bi se ti prostori uredili v pripravah za proslave v letu 1956.

V vodstvu društva je mnogo dobre volje za aktivno kulturno-prosvetno delo. Treba bo misliti še na razširitev dejavnosti v vzgojno in izobraževalno smer in še zaostriiti borbo za kvaliteto kulturno-umetniškega dela.

Prosvetno društvo »SLOGA« Črni vrh

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1946 in šteje trenutno 59 članov. Po svoji dejavnosti ni med najbolj delovnimi. Ima 20 aktivnih članov, ki sodelujejo v glavnem v dramski sekciji. V letu 1955 so naštudirali 3 lažja dramska dela, ki so jih uprizorili na domačem odru v dvorani združnega doma. Za Črni vrh kulturno-prosvetna dejavnost v tem obsegu ni zadovoljiva. Tudi mešani pevski zbor, ki je delal do 1. maja 1955, se je razšel.

Pohvalno pa je delo na področju knjižničarstva. Knjižna akcija spomladi leta 1955 je lepo uspela. Nabavili so 180 novih knjig v vrednosti 58.000.— din. KZ je

prispevala 53.000.— din in Splošno mizarško podjetje 5.000.— din. Zveza prosvetnih društev Nova Gorica pa je poklonila društvu še 80 knjig. Tako šteje sedaj knjižnica 450 knjig, ki jih pa nima kje hraniti. Manjkajo potrebne omare. Knjižnica posluje trenutno v društvenem prostoru »Partizan«. Knjige so nezavarovane in se izposujejo vsako nedeljo. Če bi bila urejena čitalnica, bi privabljala več bralcev. Nezakurjeni prostori (peči ni) pa v zimskem času niso preveč mikavni.

Prosvetno društvo »Franc Bevk« Otalež

je bilo ustanovljeno pod tem imenom leta 1946. Spada med najbolj aktivna prosvetna društva in šteje trenutno 38 aktivnih članov. Pri pevskem zboru jih sodeluje 18, članov dramske sekcije je 16, 4 člani pa sodelujejo pri malem orkestru v Lazcu. V letu 1955 je imelo društvo tri dramske predstave, med njimi »Rdeče rože« in »Pot do zločina«, ki sta precej zahtevni.

Prireditve imajo v lepo urejeni dvorani združnega doma in so vedno dobro obiskane.

Društvo je v počastitev 10. obletnice osvoboditve sodelovalo s programom pri radijskem tekmovanju »Radia« Koper. Prejeli so denarno nagrado 10.000.— din in diploma. V okviru društva so tudi pripravili oddajo za radio Ljubljana. »Po naši lepi deželi«. Poleg tega je društvo organiziralo 2 vesela večera s peštrim programom in sodelovalo z recitacijami in pevskim zborom ob raznih proslavah. Preuredili so knjižnico, ki šteje sedaj 520 knjig in v Lazcu 700 knjig, t. j. skupno 1220 knjig. V zimskem času knjižnica redno posluje in ima svoje prostore.

Vas Otalež ima mnogo razumevanja za prosvetno delo in so na najboljši poti do novih uspehov.

Prosvetno društvo »Boris Kidrič« v Zavrattu

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1946 in šteje 30 članov. Od teh je 11 aktivnih članov in 19 podpornih. Čeprav je število članstva nizko, zelo aktivno dela dramska sekcija društva. V letu 1955 so se lotili celo »Legijonarjev« in z njimi trikrat uspešno nastopili. Gostovali so na Gorah in v Hotedršici. Z delom, ki so ga naštuudirali v letu 1956, so nastopili dvakrat doma, enkrat v Govejku in enkrat v Hotedršici. Prireditve se je udeležilo nad 1000 gledalcev.

Društvo dela v skromnih razmerah. V zasilno urejeni dvorani so si v letu 1955 uredili nov oder, nabavili kulise in reflek-

torje. Brez vštetelega prostovoljnega dela so znašali stroški 100.000.— din. Pohvalno je prizadevanja odbora zlasti pa tov. Gantarja Jakoba, ki z lastnim zgledom in požrtvovalnostjo bodri in dviga tudi druge k intenzivnemu prosvetnemu in izobraževalnemu delu.

Po aktivnosti bi prosvetno društvo »Boris Kidrič« v Zavrattu lahko postavili na prvo med vaškimi prosvetnimi društvi, zlasti še, če upoštevamo skromne pogoje, v katerih društvo dela.

Knjižnica, ki šteje le 280 knjig, posluje v šolskih prostorih in ima le 15 rednih čitateljev.

Prosvetno društvo »Simon Gregorčič« v Gorenji Kanomlji

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1946 in šteje 29 aktivnih in podpornih članov. V društvu deluje dramska sekcija, ki ima 11 članov. V letu 1955 so naštuudirali igro »Vrnitev«. Društvo nima svojega lastnega prostora za prireditve, zato so te kar v šolski učilnici. To zelo moti redno delo šole in bo za naprej treba razmisliti kje dobiti in urediti prostor za društvene prireditve. Tudi knjižnica posluje v šolskih prostorih. Stalnih čitateljev je 5. Vendar je zanimanje za knjižnico med ljudmi. V letu 1955 so sami s prostovoljno akcijo zbrali sredstva, s katerimi so nabavili 27 knjig. Tudi v programu za leto 1956 imajo točko: organizirati akcijo za knjižnico in nabaviti novih knjig za 1.500.— din. V majhni vasi kot je Gorenja Kanomlja je tako zanimanje za dobro knjigo res pohvalno.

Prosvetno društvo Ledine

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1949 za območje vasi Ledine in Vrsnik. Šteje 62 članov, med temi 35 aktivnih, ki se udeležujejo v dramski sekciji in v pevskem zboru.

Dramska sekcija je v letu 1955 naštuudirala 3 dela in sicer 1 dramo (Na Visokem), 1 veseloigro in 1 enodejanko. Nastopili so trikrat na domačem odru, ki je v združnem domu v Govejku. Težave v delu so v tem, ker oder nima nikake opreme, niti zavese. Ovira je tudi velika oddaljenost igralcev od centra. Pevski zbor nastopa ob raznih proslavah in drugih manjših prireditvah.

Prosvetno društvo »Janko Premrl-Vojko« Sr. Kanomlja

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1946. Šteje 18 aktivnih in 30 podpornih članov, t. j. skupno 48.

Ativni so člani dramske sekcije, ki so v letu 1955 naštudirali igro »Veriga«. Igrali so jo dvakrat. Delo društva je zelo skromno, ker dela v težkih pogojih. Nima svojih lastnih prostorov, zato ob prireditvah uporablja šolske prostore. Tudi knjižnica posluje v šoli in ima 18 rednih čitateljev.

Prosvetno društvo »France Prešern« Krnice-Masore

Ustanovljeno je bilo kot ostala društva leta 1946. Aktivnih in podpornih članov ima 41. v dramski sekciji jih dela 11. V letu 1955 so naštudirali 2 deli in dali dve predstavi.

Pogoji za delo so težki. Vas je raztresena in v zimskem času ovirajo delo slaba pota. Društvo nima svojih lastnih prostorov za prireditve. Vse prosvetno delo se odvija v šoli. Potrebno bo resno razmisliti, kako odpraviti zasilne odre iz naših šol in dobiti primerne prostore, kjer bodo društva mnogo lažje razvijala svojo prosvetno dejavnost.

Prosvetno društvo »Planinka« na Vojskem

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1946. Društvo šteje 40 članov. Dramska sekcija je vključevala 20 članov, ki pa niso dali v letu 1955 nobene prireditve razen proslav. Svoječasno je na Vojskem deloval dober pevski zbor, ki pa je v zadnjih letih popolnoma prenehal s svojim delom.

Razen šiviljskega tečaja, ki ga je obiskovalo 12 žena je prosvetno življenje na Vojskem popolnoma zamrlo. Kje so vzroki? Res, da je vas precej raztresena in hude zime ovirajo redno delo. Društvo tudi nima urejenih prostorov za prireditve. Toda ob istih pogojih je bilo prosvetno življenje nekaj let nazaj živo razgibano. Ko je učiteljeval na Vojskem tov. Ropert Stane, je mladina Vojskega odnesla prvo mesto pri tekmovanju v kulturno prosvetnem delu bivšega idrijskega okraja.

Prosvetno društvo »Janko Premrl-Vojko« Šebrelje

Ustanovljeno je bilo leta 1946. Vključuje le 21 aktivnih članov, ki so prejšnja leta delali v dramski sekciji in v pevskem zboru. V letu 1955 niso imeli nikakih nastopov in prireditev. Vzrok nedelavnosti navaja odbor pomanjkanje prostorov za prireditve. Prav tako pevski zbor ne more delati brez pevovodja.

Tudi knjižnica nima svojih lastnih prostorov. Zanimanje za knjižnico pa dokazuje lepo število rednih čitateljev.

Registrirani sta še Prosvetno društvo Gore-Dole in Prosvetno društvo Godovič, ki pa v času obstoja naše občine nista dali od sebe nikakega življenja.

Vzroki za nedelavnost teh dveh društev so delno res v tem, ker niti eno niti drugo nima lastnih prostorov za prireditve. V Godoviču imajo zasilno urejeno dvorano v nekem vojaškem objektu, na Gorah pa v šolskem poslopju. Toda tu ne moremo iskati glavnih vzrokov nedelavnosti, ker sta bili obe društvi svoj čas zelo aktivni. Mladina v Godoviču je imela svoj tamburaški zbor pa tudi dramski sekciji obeh društev sta delali.

Mislím, da ne bomo krivični, če trdimó, da poleg teh vzrokov materialnega značaja, obstajajo tudi subjektivni vzroki. Vasi, ki imajo dobre učitelje, požrtvovalne prosvetne delavce, ki najdejo pot v prosvetno društvo in se zavedajo, kje je njihovo mesto pri prosvetljevanju našega delovnega človeka, te vasi ne preživljajo kriz. Žal, vsak dan pa je manjše število prosvetnih delavcev, ki si od svojega dela izven šole ne obetajo ne plačila, ne privilegijev. Redki so tisti, ki so pripravljeni del svojega srca, del svojega znanja, del svoje duše darovati drugim za izobrazbo, za vzgojo in razvedrilo, kot je lepo povedal tov. Regent na izrednem kongresu prosvetnih društev.

Od 1. januarja 1955 do danes so dala prosvetna društva naše občine 33 dramskih predstav. S 3 predstavami pa so gostovala izven občine. Gostovanj drugih društev in kulturnih skupin je bilo 11. Vsega torej 47 kulturnoprosvetnih prireditev.

Telesno vzgojna in ostala društva

Zelo važno nalogo opravljajo v našem družbenem razvoju telesno vzgojna in športna društva. Skupnost potrebuje zdrave, močne ljudi, ki bodo znali prenašati napore in ki bodo tudi fizično sposobni kljubovati vsem težavam. »Zdrav duh v zdravem telesu« je star rek, ki pa v polni meri velja tudi za današnje čase.

V občini rešujejo vprašanje telesne vzgoje 2 telesno vzgojni društvi: Športno društvo »Rudar« in »Partizan«, strelsko društvo in društvo tabornikov. V Idriji ima sedež tudi Primorska smučarska zveza.

Telesno vzgojno društvo »Partizan« Idrija

Ustanovitev društva sega že v leto 1897, to je bilo prvo telovadno društvo, ki je poleg telovadbe prirejalo za mladino

tudi izlete, poučne ekskurzije, predavanja in gojilo nekatere vrste športa. Italijanski fašisti so leta 1926 društvo razpustili.

Po osvoboditvi leta 1945 je društvo znova zaživelo.

Sedaj ima društvo 212 članov, ki vsi delajo aktivno kot telovadci ali funkcionarji društva. V teku leta so opravili 6.686 vaditeljskih in telovadnih ur.

Lahko trdimo, da je društvo »Partizan« po delavnosti med najboljšimi, ker vključuje z ozirom na ostala društva visoko število članov, ki so vsi aktivni. Društvo se bori z raznimi težavami. Radi bi zajeli več delavske mladine, toda tesni prostori telovadnice tega ne dopuščajo. Letnega telovadišča ni. Poleg tega pa ni vaditeljskega kadra, ki bi nudil poleg znanja telovadbe mladini tudi pravilno vzgojo v duhu socialističnih načel. Treba bi bilo razširiti oblike dela.

Med mladino bi dobili n. pr. dosti sposobnih mladih atletov, ako bi jih nekdo zbral in začel s njimi s sistematično vajo. Isto velja še za druge sekcije. Pestrost v načinu dela bi privabila še mnogo mladih ljudi v vrste Partizana.

Med letom je imelo društvo 13 različnih prireditev, tekem, dvobojev, izletov, štafet itd. Člani in mladinci društva so se v teh tekmovanjih dožoro uvrstili zlasti na Pokrajinskem zletu v Kopru.

Mladinci so za republiško prvenstvo v vajah na orodju dosegli drugo mesto. Izmed mladink pa je v tekmovanju med posamezniki dosegla mladinka Basile Adriana drugo mesto.

Upravni odbor društva se bori z velikimi težavami materialnega značaja, tako s pomanjkanjem rekvizitov, krojev itd. Te potrebe se pokažejo zlasti na raznih tekmovanjih in prvenstvih.

Če bo hotelo društvo množično zajeti mladino, bo v prvi vrsti treba urediti letno telovadišče na »Lenštat« . Tu ne bo šlo brez poomči ljudskega odbora. Za razširitev dela po sekcijah pa je v prvi vrsti pritegniti nove ljudi, ki bodo strokovno kos vaditeljskim nalogam. Na tukajšnji višji gimnaziji sta n^ameščena 2 učitelja za telesno vzgojo. Njihova naloga ne bi smela biti samo delo v šoli. Društvo nujno potrebuje njihove strokovne pomoči. Koliko je pa pripravljenosti za resnično pomoč z njihove strani — je vprašanje.

Mladim sposobnim aktivnim članom je omogočiti, da absolvirajo razne vaditeljske in druge tečaje, ker bo le na ta način društvo prišlo do sposobnih vaditeljev.

Društvo ima za leto 1956 dobro pripravljen načrt dela, ki naj v reviji ob idrijskih proslavah doseže svoj višek. Načrt obsega delno že priprave za leto 1957, ko bo društvo slovenstno praznovalo 70. letnico svojega obstoja.

Športno društvo »Rudar« Idrija

Po svoji delavnosti društvo ne zaostaja za TD Partizan. Lahko trdimo, da je članstvo tega društva zelo trdno strjeno okrog svojega upravnega odbora. To dokazuje udeležba na letnem občnem zboru, ki je bila 85%-na. Društvo deluje od leta 1949 in vključuje 87 aktivnih športnikov. Športno življenje se razvija v nogometni, smučarski, namizno teniški in odbojkarški sekciji.

Najmočnejša je nogometna sekcija, na katero je polagal upravni odbor največ pažnje. Smučarska sekcija je odvisna od vremenskih prilik v zimskem času in se v zadnjih dveh letih ni mogla posebno razmahniti. Manj skrbi je polagal odbor društva namizno teniški in odbojkarški sekciji, zato delo v teh sekcijah zamira. Kakor v društvu »Partizan« se tudi v športnem društvu »Rudar« ni uveljavila težnja po množičnosti. Značilno je to, da se v športnem društvu sploh ne uveljavlja ženska mladina. Ali mislite, da med mladinkami res ni želje po športnem udeleževanju? Če pomislimo na vzgojne in družbene cilje, za katere naj bi se borila naša telesno vzgojna društva, so to zelo velike hibe, ki jih ne bo mogoče tako hitro odpraviti in nadoknaditi to, kar je bilo zamujenega.

V letu 1955 je organiziralo ŠD Rudar nič manj kot 24 raznih tekmovanj in drugih prireditev.

Nogometna sekcija je dosegla v okviru Nogometne podzveze za Primorsko v letu 1954 drugo, v letu 1955 pa četrto mesto. Pri smučanju so dosegli člani v letu 1955/56 lepe uspehe, saj se ŠD »Rudar« najmočnejša smučarska sekcija Primorske. Teniška sekcija v letu 1955 ni imela javnih nastopov. Odbojka pa se je gojila le v okviru šol.

Društvo je že zastavilo zelo bogat načrt dela za leto 1956, kar je že v naprej pogoj za sistematično delo in nadaljne uspehe. Jasno pa je, da ima društvo še veliko težav. V prvi vrsti je ureditev športnih objektov: igralni prostor pri Likarci, izpopolnitev smučarske skakalnice, ureditev prostorov v Mejci, kjer bi omogočili delo odbojkarški in namiznoteniški sekciji itd.

TVD »Partizan« Črni vrh

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1952. Le s težavo si je utiralo pot med mladino in ljudi. V veliki meri je uspelo, saj šteje danes 184 aktivnih članov. Od teh je 26 cicibanov, 51 pionirjev, 52 mladincev in mladink in 55 članov in članic.

V preteklem letu je imelo društvo 1120 telovadnih ur, katerih se je udeležilo 11.891 telovadcev. Tu niso vštete ure smučanja, odbojke in tenisa.

Društvo je imelo vsega 21 nastopov, pohodov in sličnih prireditev. Nastopili so v Črnem vrhu, v Ajdovščini in v Kopru.

Pri različnih delih kot so: smučarska skakalnica, plesna plošča, trasiranje prog pri zimskem smučarskem tekmovanju, ureditev igrišča in društvenega prostora so opravili člani 1904 prostovoljnih delovnih ur.

Stanje rikovizitov je silno slabo in jih je sploh zelo malo. Nastopajoči nimajo potrebne opreme in krojev.

Največji problem pa je pomanjkanje vaditeljskega kadra, saj nimajo niti enega vaditelja z izpitom.

Društvo »Partizan« v Črnem vrhu ima pred drugimi to prednost, da mu je uspelo množično pridobiti mladino. Če upoštevamo še politično barvo kraja, ne moremo mimo teh uspehov brez pohvale požrtvovalnim prosvetnim aktivistom, kot so to tov. Mejovšek, ki je oral ledino in postavljaj temelje in tov. Križaj, ki to delo z veliko požrtvovalnostjo in uspehom nadaljuje. Središče vsega vzgojnega, izobraževalnega in prosvetnega dela je v Črnem vrhu TVD »Partizan«.

Če imajo telesnovzgojna društva nalogo, da v svoj delokrog vključujejo čimveč mladine, da jih telesno sistematično krepje, sočasno pa odvrtaajo od škodljivih vplivov, jih uče plemenitosti, discipline in drugih duševnih in moralnih vrlin z namenom, da mladinec in mladinka zraste v športnika in državljana, kakršnega zahteva naša družbena skupnost, potem je naša naloga, da nudimo društvom te vrste vsestransko pomoč.

Svet za prosveto je zato na svoji zadnji seji osvojil predlog, da se osnuje v okviru sveta telesnovzgojna komisija, ki bi reševala telesnovzgojne probleme, povezavala društva te vrste in jim dajala sistematično pomoč pri njihovem delu.

Osnovna naloga komisije pa je dvigniti interes in smisel za telesno vzgojo tudi po ostalih vaseh naše občine. Mi vemo, da tudi šole, ki imajo sicer v svojem učnem načrtu in predmetniku obvezno poučevanje telesne vzgoje, to vpraša-

nje v večini primerov zelo zanemarjajo. Vsaka šola ima prostor, kjer se da urediti majhen teren za telovadbo na prostem. To bi bil zametek in prva osnova, na katerem bi gojila društva telesno vzgojo mladega rodu tudi potem, ko odraste šolskim klopem. Te in še mnoge naloge bo morala reševati komisija za telesno vzgojo.

Primorska smučarska podzveza

Leta 1952 je smučarska zveza Slovenije ustanovila v Idriji podzvezo za Primorsko.

Najmočnejši steber te organizacije je ŠD »Rudar« iz Idrije, vse ostale edinice so slabo zastopane in so se v zadnjem letu odcepile od podzveze in se pridružile telesnovzgojnemu društvom »Partizana«.

Smučarska podzveza organizira vsako leto prvestva. Tako so bila od ustanovitve izvedena tri prvenstva: na Livku, v Idriji in v Črnem vrhu.

Podzveza obsega področje goriškega in koprškega okraja. Ker pa ima goriški okraj boljše pogoje za smučarski šport kot koprski, bi bilo nujno, da vzame goriški okraj podzvezo v svoj proračun. Ta predlog je bil že poslan Okrajnemu ljudskemu odboru Gorica.

Ker zadeva poročilo predvsem našo občino, moramo omeniti, da se je pri letošnjem smučarskem tekmovanju uvrstil Črni vrh na drugo mesto in izgleda, da bo tu zrastel nov smučarski center.

Ob pravilnem razumevanju tega najlepšega športa v naši občini, bi ta panoga postala lahko tudi važen gospodarski faktor, zlasti še, če bi aktivizirali naše najboljše smučarsko področje Vojsko.

Strelesko društvo »Kapetan Mihevc« Idrija

Društvo je še mlado in deluje od leta 1953. Trenutno šteje 140 članov. Od teh je:

moških 96,
žensk 15,
mladine 23,
pionirjev 6.

Društvo ima sekcijo tudi v Spodnji Idriji in v Doleh.

Za strelesko društvo je veliko zanimanje tudi po vaseh. Tako so izrazili željo po ustanovitvi društva v Črnem vrhu in v Godoviču.

Društvo nima na razpolago dovolj pušk, sicer bi to nalogo že izvedlo.

V letu 1955 je izvedlo 28 treningov z vojaško in 50 treningov z zračno puško. Organiziralo je 8 raznih meddruštvenih in izbirnih tekem. Povsod so tekmovalci zasedli lepa mesta. Najboljši člani so se udeležili tudi republiškega tekmovanja v Celju.

Okrajni strelski odbor je ob pregledu strelskih družin Primorske ugotovil, da je SD »Kapetan Mihevc« v Idriji ena najbolj delavnih družin in najboljšim trem tovarišem izrekel pohvalo.

Problem strelskega društva je ureditev strelišč za bojno in zračno streljanje. Brez tega se društvo ne more dalje razvijati in tudi ne more širiti koristnega telesnovzgojnega športa na vasi.

Taborniška organizacija

Organizacija ima sedež na gimnaziji Idrija. Ker ne zajema le gimnazijske, temveč tudi delavsko mladino, zato spada delovanje te telesnovzgojne organizacije v naše poročilo.

»Rod srebrnih krtov« vključuje »Družino belih brez« in »Družino jamskih škratov«. »Družina jamskih škratov« vključuje delavsko mladino mesta.

V okviru »Družine belih brez« deluje 11 vodov. Sedaj so vodniški tečaji in se člani pripravljajo na izpite. Vsak tabornik mora namreč narediti izpit.

Najbolj pridno opravlja izpite vod Volkov, ki delajo že drugi izpit. Ta vod je tudi taboril v Avstriji ob Millstädskem jezeru na mednarodnem taborenju, ki so ga organizirali »Rdeči sokoli«.

1. maja se nameravajo taborniki sestati v Črnem vrhu s taborniki Ajdovščine. Le-tem so napovedali tekmovanje.

Članstvo tabornikov se giblje in ni stalno. Trenutno šteje »Družina belih brez« skupaj z Medvedki in Čebelicami 144 članov.

Organizacija je delavna. Samo v mesecu februarju je imela 37 vodovih sestankov.

Organiziranje taborenj ob morju pa je glavni cilj vsega prizadevanja mladih tabornikov.

Morda bi bilo treba s pravilnim vzgojnim delom preusmeriti to mišljenje, da bi bilo našim tabornikom prav tako prijetno in zaželeno taborjenje v višinskih krajih »sredi belih brez«, kjer bi se dalo izvesti taborjenje z manjšimi stroški in po vseh pravilih taborniške organizacije.

Izrazito izobraževalni in vzgojni program imata tudi šahovsko in filatelistično društvo.

Filatelistično društvo

Društvo je bilo ustanovljeno kot peta podružnica Filatelistične zveze Slovenije leta 1948.

Maloštevilno članstvo — okoli 30 jih je — je pridno prijelo za delo in se uvrstilo po aktivnosti prvo leto na četrto, v naslednjem letu na drugo mesto. Od tedaj dalje je bilo ocenjeno vsako leto kot najboljše filatelistično društvo v Sloveniji.

Prejelo je vsako leto diplomu v letu 1954 pa Jakčevo umetniško sliko (Motiv iz Idrije).

V tekočem letu bije društvo ostro borbo z dvema društvoma, ki imata boljše finančne pogoje. Društvo dela v zelo skromnih pogojih ob dobri volji in požrtvovalnosti dolgoletnih zbirateljev. Finane težkoče se pojavijo posebno v času prirejanja tradicionalne filatelistične razstave, ki bo tudi v tekočem letu ob priliki idrijskih proslav.

Šahovsko društvo

Šahovsko udejstvovanje je oživelo takoj po osvoboditvi. Delo se je razvijalo v fizikalnem društvu kot posebna sekcija. Od leta 1951 dalje pa dela kot samostojno društvo. Število članstva se spreminja. V tekočem letu se je dvignilo od 30 na 47. Pristopa mladina. Člani se udeležujejo domačih in tujih turnirjev in tekmovanj. V letu 1956 čakajo društvo težke naloge. Udeležiti se namerava okrajnih prvenstev, računa pa tudi na republiško prvenstvo.

Zelo aktivne so pionirske sekcije, ki se pripravljajo na občinsko in okrajno prvenstvo.

Od leta 1954 dalje deluje v Idriji tudi Okrajni šahovski odbor za Tolminsko.

Šahovsko delovanje je vezano na razna medkrajevna in okrajna tekmovanja in prvenstva. Ob sedanjih finančnih pogojih te naloge niso izvedljive. Mnenja pa smo, da denar ne bi smel biti ovira za delo na tem področju, kjer se mladina in tudi starejši usposablja za razumsko mišljenje in plemenito medsebojno tekmovanje.

Tako bi bilo v grobih obrisih podano delovanje kulturnih ustanov, prosvetnih, telesnovzgojnih in ostalih izobraževalnih društev naše občine.

Ljudski odbor je v letu 1955 prispeval iz proračuna za kulturnoprosvetno dejavnost 1.587.120 din. Številka je precej visoka. Če pa upoštevamo obsežnost in raznolikost ljudskoprosvetnega dela v občini, dalje skromne pogoje in velike potrebe naših društev in prosvetnih ustanov,

ugotavljamo, da sredstva daleč ne zadoščajo najnujnejšim potrebam.

Apeliram na člane ljudskega odbora, da bi v možnostih proračuna za leto 1956 to upoštevali in pri razdeljevanju sredstev ne bi merili s preveč skopo roko. Saj gre vse za našega delovnega človeka, za dvig njegove duhovne in telesne kulture.

Na podlagi obdelanega gradiva predlagam nekaj zaključkov:

1. pristopiti k ureditvi novih prostorov za knjižnico in čitalnico v Idriji;

2. postopno reševati vprašanje stanovanj v gradu, da se sprostijo prostori, ki jih muzej nujno rabi za otvoritev oddelkov;

3. zaradi kritičnega stanja v vaških knjižnicah ustanoviti potujočo knjižnico za oddaljene vasi. (Rok 1. septembra 1956. V zvezi s tem povišati dotacijo Ljudski knjižnici v Idriji);

4. ustvariti pogoje, da postane Ljudska univerza samostojna ustanova, ki bo svoje delo razširila tudi na vasi;

5. ustanoviti v Idriji gospodinjiski cen-

ter in zagotoviti strokovni kader, ki bo prevzel vodstvo centra;

6. v sodelovanju z društvom učiteljev in profesorjev vplivati na prosvetne delavce, da bodo v delu izven šole dajali več pomoči društvom.

7. voditi evidenco nad aktivnimi prosvetnimi delavci;

8. ustanoviti v svetu za prosveto in kulturo komisijo za telesno vzgojo;

9. vplivati na kmetijske zadruge, da bodo iz svojih skladov nudile več pomoči prosvetnim društvom pri urejanju društvenih prostorov in knjižnic;

10. voditi resno skrb, da bodo kulturne prireditve ob idrijskih proslavah resnična revija vsega kulturnoprosvetnega dogajanja v občini;

11. razpisati mesto za poklicnega režiserja in pevovodjo, ki bosta pomagala k dvigu kvalitete kulturnoprosvetnega dela v Idriji in v celotni občini (režiserski in pevovodski tečaj);

12. v perspektivi voditi misel na gradnjo kulturnega doma v Idriji, ki bo služil v kulturne in telesnovzgojne namene.

Inž. GANTAR IVAN: IZ LETNIH POROČIL RUDNIKA ŽIVEGA SREBRA V IDRIJI

V tej številki začnemo objavljati izvečke letnih poročil Rudnika živega srebra v Idriji. V naslednji številki bodo objavljena poročila za leto 1954 in 1955, finančno poročilo za vsa štiri leta, podatki o številu zaposlenih ter podatki o produkciji od osvoboditve do konca leta 1955. Tako bo podana zaključena slika poslovanja rudnika za čas, v katerem upravlja podjetje delovni kolektiv. V naslednjih številkah pa bo uprava rudnika sproti objavljala poročila o poslovanju podjetja, hkrati pa bodo obravnavani najrazličnejši pereči problemi rudnika.

Več kot 450 let je minilo, odkar so odkrili v naši kotlini živosrebrno rudišče in prav toliko let odteka vse bogastvo, ki ga rudarji izkopljejo globoko pod zemljo, iz naše doline: milijoni in milijoni vrednosti v najrazličnejših valutah so izginjali v svet. Drug za drugim so se vrstili od Benečanov do Italijanov najrazličnejši gospodarji — za vsakim so ostajala prazna skladišča in vedno bolj izčrpano bogastvo podzemlja. Ostal in delal je tu le rudar, ki pa nikoli ni vedel, kdo se redi od njegovih žuljev. Le-temu in Idriji je ostalo od vsega bogastva bore malo — nekaj prastarih bornih hišic, ki

so si jih zgradili sami rudarji s krvavimi žulji in z miloščino rudniških gospodov ter primitivne naprave za pridobivanje rude.

Na svetu pa je že tako, da se vse spreminja in je tudi temna doba za idrijskega rudarja minila. Prišla je druga svetovna vojna in z njo osvobodilna borba jugoslovanskih narodov, v kateri so tudi idrijski rudarji pokazali, da vedo, kje je njihovo mesto. Minilo je zadnje in najtežje italijansko fašistično suženjstvo. Idrijski rudar si je začel krojiti svojo usodo sam. Leta 1945 je zavihal rokave in začel z delom na svojem za svoje ter vsako leto krepkeje posegal v vodstvo podjetja. Leto 1952 pa bo ostalo vedno zapisano v zgodovini idrijskega rudnika. Tedaj je namreč delovni kolektiv prevzel upravljanje rudnika v svoje roke. Stoletna borba rudarja za socialne pravice in krvava osvobodilna borba sta bili bogato poplačani. Toda dolžnosti, ki jih je delovni kolektiv prevzel niso lahke. Še mnogo žrtev in dela bo treba, da bo popravljeno vse, kar so tuji gospodarji zagrešili.

Idrijski rudar ni več tisti, ki bi samo garal in prejemal miloščino. Rudnik mu ni več samo delovno mesto. Vedno bolj vestno in kritično zasleduje, kaj se v celem podjetju dogaja, kaj se namerava delati in kako se gospodari z bogastvom, ki ga pridobiva. Zahteva, da se o vsem daje račun. In tako je prav.

Ena izmed osnovnih nalog »Idrijskih razgledov« naj bo, da objavljajo vse, kar more in mora zanimati rudarja! Objavljajo naj načrte za napredek rudnika, poročajo o uspehih pri tem delu, objavljajo naj občasna poročila o poslovanju podjetja! Skratka: »Idrijski razgledi« naj postanejo glasnik vseh, ki jim je pri srcu napredek in blaginja rudnika.

V preteklih letih uprava rudnika ni imela možnosti, da bi širši javnosti na uspešen način poročala o poslovanju podjetja. Z rojstvom »Razgledov« je ta možnost dana.

Leto 1952

Rudnik se je v tem letu krepko trgal iz tehnične zaostalosti. Po tem, da je bila zadnja večja modernizacija obrata izvedena ob koncu prejšnjega stoletja, lahko sklepamo, kako velike, vsestranske napore terja tako ogromna preureditev. Takoj po osvoboditvi se je pred delovni kolektiv postavila velika naloga: podjetje katerega tehnični razvoj je obstal pred štiridesetimi leti, spremeniti v sodoben obrat, ki se bo na svetovnem trgu lahko boril z drugimi producenti živega srebra. Dejstvo, da se danes eksploatirajo v glavnem periferni deli rudišča in pada pri tem vsebina živega srebra v rudi vsako leto za približno 2 stotinki procenta, nujno terja racionalizacijo vseh rudniških naprav, izpopolnitev celotnega procesa od odkopavanja pa do žganja rude, saj se zaradi osiromašenja rudišča količina izkopane rude veča iz leta v leto, odkopavanje pa oddaljuje od izvoznih centrov, kar vse terja popolnejše predelovalne in transportne naprave.

Medtem ko prva povojna leta niso dala vidnejših uspehov pri modernizaciji obrata, saj je bilo treba najprej celiti rane, ki jih je zapustila okupacija, so bili v tem letu že doseženi vidnejši uspehi. Popolnoma iztrošen parni izvozni stroj na jašku Inzaghi je po 60 letih obratovanja odšel v zaslužni pokoj. Nadomestil ga je modernejši električni izvozni stroj, postavljen v novi strojnici. Pri jašku »Delo« je bila dograjena nova strojnica za najmodernejši izvozni stroj, ki bo moral v bližnji bodoč-

nosti izvoziti vso jamsko izkopenino. Z montažo stroja se je že pričelo. Dalje so bile uvedene na IV. obzorju akumulatorske lokomotive, ki bodo, v zvezi s koncentracijo vsega izvoza izkopenine po jašku »Delo«, prevažale rudo iz zbirnih slepih jaškov pri j. Inzaghi k j. »Delo«. V topilnici se je začelo z montažo tretjega plinskega generatorja, s katerim se bo kurjava peči znatno izboljšala in pocenila. Redno vzdrževanje jame in topilnice je terjalo seveda še mnogo vzporednega dela, iznajdljivosti in požrtvovalnosti vseh, da je bilo podjetje kos danim nalogam, saj so vse naprave stare in iztrošene.

Produkcija rude in živega srebra

Letni načrt proizvodnje, ki si ga je postavil delovni kolektiv za leto 1952 je bil dosežen 18. decembra s 104%. Pri tem je bilo izkopanih 131.420 ton rude. Od tega je bilo oddano v topilnico v nadaljnjo predelavo 124.067 ton rude in sicer 118.439 ton siromašne rude s povprečno vsebino 0,24% Hg in 5.628 ton bogate rude s povprečno vsebino 4,62% Hg. Povprečno je torej jamska izkopenina vsebovala 0,44% živega srebra.

Produkcija živega srebra je bila 504 tone pri 92 odstotnem izplenu.

Tudi dviganje storilnosti kaže na stalno izboljševanje načina proizvodnje in večjo požrtvovalnost rudarjev. V tem letu je bil jamski učinek 1,02 tone na dnino, splošni jamski učinek pa 0,94 tone na dnino. V primerjavi z letom 1951 je splošni jamski učinek za 3,6% višji.

Sledilna dela

Hitro padanje živega srebra v izkopenini terja intenzivno raziskavo še neznanih delov rudišča. Izkopanih je bilo 2984,2 m hodnikov profila 1,85 in 9,4 m sledilnih jaškov. Bistveni pozitivni rezultati niso bili doseženi, vendar se je pa na mnogih krajih odkrilo revno orudenje, ki terja nadaljnje natančnejše raziskave. Najdeno je bilo orudenje ob južnem kontaktu na II. medobzorju, ob severnem kontaktu na II. obzorju, dalje ob severnem kontaktu proti jugovzhodu na VIII. obzorju. Dobri rezultati so bili doseženi s sledenjem v bližini odkopnega polja Lipold na X. obzorju pa tudi v bližini odkopnega polja Jožko na XI. obzorju.

Prodaja živega srebra

Podobno zgodovini idrijskega rudnika tudi sedanji nemirni časi ugodno vplivajo na prodajo živega srebra. Kupcev ni bilo

treba iskati, prihajali so sami in komaj jih je bilo mogoče zadovoljiti.

Cena živega srebra je bila zelo visoka posebno v začetku leta, pozneje je padla, proti koncu leta pa je zaradi večjega povpraševanja zopet naraščala. V prvi polovici leta je rudnik prodajal srebro po uradno določeni ceni 1960 din za kg podjetju »Jugometal« v Beogradu in »Slovenija impex« kot edinima izvoznikoma; v drugem polletju pa istima agencurama po prosti fiksni ceni ca 2160 din za kg in tudi že po prosto formirani ceni na svetovnem trgu 2500 do 2900 din za kg.

Prodajni oddelek je prejel za prodajo v teku leta 555,3 tone živega srebra, od tega 51,1 tone iz zaloge leta 1951. Do konca leta je bilo prodanih 464,7 tone Hg v inozemstvo.

Glavni inozemski kupci so bili:

USA	227,0 ton
Anglija	116,5 ton
Nemčija	36,9 ton
Švedska	25,3 ton
Belgija	19,5 ton
Holandska	15,5 ton
Avstrija	11,7 ton

Ob koncu leta je ostalo v skladišču še 53,14 ton Hg.

Nesreče in poklicna obolenja

Sorazmerno nizko število nesreč govori o strokovni usposobljenosti rudarjev in o delovni disciplini. Lažjih poškodb brez hujših posledic je bilo 142, ena nesreča pa je bila smrtna. Ponesrečil se je kopač-strelec Vidmar Adolf, ko je dne 10. III. poskušal zagodeni zasipni material spustiti po starem jašku Urban nad VIII. obzorjem. Ko je ponesrečeni poskušal z udarjanjem ob steno jaška sprostiti zagodeni material, se je ta nenadoma vsul navzdol, zračni pritisk pa je porušil leseno oporje jaška, da je Vidmarja zasulo. Po 13 urah napornega reševanja so težko poškodovanega rudarja odpeljali v bolnico, kjer je umrl.

Poklicnih obolenj — lažjih zastrupitev s hlapi živega srebra — je bilo v tem letu v jami 108, v topilnici pa 21. S pravilnejšim razporejanjem delavcev na ogroženih deloviščih in izdatnejšim zračenjem se vodstvo jame trudi, da bi bilo zastrupitev vedno manj.

Leto 1953

Tudi v tem letu je rudnik pri modernizaciji svojih naprav krepko napredoval in je bil dejansko dosežen prvi važen

mejniki pri modernizaciji obrata, ko je 1. novembra stekel najmodernejši električni izvozni stroj na jašku »Delo« s kapaciteto 350 ton na izmeno. Stroj je izdelek kanadske firme »Nordberg«. Vse priznanje zaslužijo naši domači, industrijski strokovnjaki, ki so sami izvedli vsa montažna dela od mehaniških do električnih. Količko skrbi in truda je terjala postavitve te komplicirane naprave bi lahko povedali poslovodja Mihelj, elektromojster Božič, Prelovec, Vončina in cela vrsta drugih, ki so se s pravo trmo zagrizli v delo in ga tudi uspešno končali.

Z montažo tega izvoznega stroja je opravljeno najvažnejše delo pri centralizaciji izvoza vse jamske izkopenine po jašku »Delo«. Vzporedno s tem se je v jami pripravljala mehanizacija in usmeritev transporta izkopenine iz cele jame proti moderniziranemu jašku. Medtem ko je to delo na IV. obzorju že izvedeno, so na XI. in XIII. obzorju v teku pripravljala dela.

V naslednji fazi modernizacije bo zgrajena žičnica s kapaciteto 50 ton na uro od jaška »Delo« do nove separacije nad topilnico in sama separacija.

Jasno je, da bo modernizacija rudniških naprav nujno terjala tudi modernizacijo topilnice. Do sedaj so bile izvedene nekatere izboljšave in preureditve obratnih naprav. Tako je v avgustu začel obratovati tretji plinski generator, že v juliju pa so podrli iztrošeno peč »Špirek 2«, na njeno mesto pa začeli postavljati novo »Špirekovo« peč s kapaciteto 105 ton požgane rude na dan in izpopolnjenimi kondenzacijskimi napravami. Razen naštetih ni bilo večjih del. Seveda je treba upoštevati tudi tista, ki jih nujno terja vzdrževanje obratov. Važnejša je gradnja nove rudniške mehanične delavnice v bližini topilnice. Dela izvaja domače gradbeno podjetje »Zidgrad«.

Produkcija rude in živega srebra

Letno proizvodno nalogo, ki si jo je naložil delovni kolektiv v začetku leta, je bila izvršena s 100,6% 4 dni pred koncem leta.

Izkopanih je bilo 126.738 ton rude. V topilnico je bilo odpeljanih 126.854 ton rude (tudi del zaloge prejšnjega leta). Od tega je bilo 121.950 ton siromašne rude s povprečno 0,24% Hg in 4904 tone bogate rude s povprečno 5,27% Hg. Povprečno je rudna izkopenina vsebovala 0,437% živega srebra.

Produkcija živega srebra je bila 493 ton pri izplenu 90,65%. (Izplen pove, koli-

ko odstotkov kovine je bilo pridobljenih iz rude in koliko odstotkov je ostalo v požganem kamenju.) Storilnost je v tem letu znatno narastla. Tako je jamski učinek 1,10 ton na dnino, splošni jamski učinek pa 0,95 ton na dnino. Visoka proizvodna naloga je pri zastarelih napravah terjala mnogo truda celotnega kolektiva. Nizek odstotek živega srebra v izkopanini pa je zahteval, kot že vsa leta po vojni, nesorazmerno odkopavanje bogatejših delov rudišča. Bodoči proizvodni načrti se bodo morali temu stanju pač prilagoditi. S tem bo omogočeno najti pravilnejše sorazmerje med izkopano siromašno in bogato rudo. Znani bogatejši deli rudišča so namreč pičili. Prehitro izkoriščanje teh bi lahko v nekaj letih privedlo do globokega padca povprečne količine živega srebra v rudi in bi mogel rudnik tudi pri izboljšanih napravah le še životariti, če ne bi bil celo nerentabilen. Reševanje tega problema je ena najvažnejših nalog tehničnega vodstva rudnika.

Sledilna dela

Vzporedno z odkopavanjem se je sledilo za novimi rudnimi telesi v še neraziskanih delih rudišča. Najlepši rezultati so bili doseženi na XI. obzorju, kjer se je ugotovilo, da znano bogatejše rudno telo »Ruda« sega tudi do XI. obzorja in še globlje. Tudi po drugih obzorjih so bili doseženi znatni uspehi, vendar ne taki, ki bi bistveno vplivali na znane zaloge rude v jami. Izkopanih je bilo 2909 m sledilnih rovdov. Znatno pomoč pri sledenju v jami je nudilo jamsko globinsko vrtanje. Sposobna skupina vrtalcev je napravila 396 m vrtin pretežno v jugozapadnem delu rudišča.

S površinskim globinskim vrtanjem se je raziskavalo ozemlje severozapadno od znanega rudišča. Izvrtani sta bili dve vrtini v skupni dolžini 750 m.

Prodaja živega srebra

Nemirni časi so tudi v tem letu pospeševali trgovino z živim srebrom, tako, da s prodajo ni bilo težav. Nekoliko stagnacije je nastopilo le po navideznem pomirjenju v svetu po Stalinovi smrti v marcu in prenehanju sovražnosti na Koreji. Normalno visoka cena živega srebra na svetovnem trgu je zato v prvem polletju padla za približno 20 dolarjev pri jeklenki, ki vsebuje 34,5 kg živega srebra.

Skupno je bilo prodanih 506 ton živega srebra, to je 14.152,5 jeklenk. V tuzemstvu je bilo prodanih 51 ton Hg, v inozemstvu pa 454,5 ton Hg.

Najvažnejši odjemalci so bili sledeči:

USA	203,8 ton
Nemčija	109,0 ton
Anglija	91,9 ton
Avstrija	12,4 ton
Belgija	11,9 ton
Švedska	11,2 ton
Francija	10,3 ton

Povprečna cena Hg v tuzemstvu in inozemstvu je bila okoli 96.500 din za jeklenko, oziroma okoli 2800 din za kilogram.

Nesreče in poklicna obolenja

O dobri delovni disciplini in strokovni usposobljenosti naših rudarjev priča tudi v tem letu majhno število nesreč, saj sta bili samo dve nesreči, pri katerih sta bila ponesrečenca huje poškodovana, vendar brez posebnih posledic. Manjših nezgod, zaradi katerih so ponesrečenci iskali zdravniško pomoč, je bilo 132.

Zastrupljenj z živim srebrom je bilo 110 v jami in 35 v topolnici. Hujša nesreča, ki je povzročila veliko materialno škodo pa k sreči ni zahtevala človeških žrtev niti poškodb, se je zgodila 26. septembra. Tega dne je okoli 5. ure padla v jašek »Delo« desna kletka izvozne naprave z vrvjo vred iz površine na XIV. obzorje. Pri tem je bila popolnoma uničena kletka in vrv, medtem ko sta izvozni stolb in jašek utrpela le malenkostne poškodbe. Nesreča se je zgodila pri menjavi obzorja (selišču) zaradi premajhne pazljivosti zaposlenih delavcev. Škoda, ki je pri tem nastala, je bila ocenjena na približno 2 milijona dinarjev.

Tako sta bili prvi dve leti, v katerih je upravljal podjetje delovni kolektiv, zaključeni z uspehom. Modernizacija obratov napreduje, izboljšujejo se stare naprave in postavljajo nove, kar bo v bodoče omogočilo lažjo in cenejšo proizvodnjo živega srebra.

Člani organov delavskega upravljanja se vedno bolj zavedajo, da biti član delavskega sveta ali upravnega odbora ni samo častna dolžnost, ampak, da ta dolžnost terja tudi neposredno sodelovanje pri vodenju podjetja in odgovornost za vse, kar se dogaja v podjetju.

Problematika iz kmetijstva na področju občinskega ljudskega odbora Idrija za leto 1956

Na seji obč. lj. odbora dne 21. I. je podal predsednik sveta za gospodarstvo Kenda Jože sledeče poročilo:

Da si bomo bolje predstavljali pomen in važnost kmetijstva kot gospodarske panoge v naši občini, moramo primerjati število prebivalstva, ki ga zaposlujejo posamezne gospodarske panoge:

Skupno število prebivalstva	12.819
1. kmetijstvo	3.676
2. industrija	3.165
3. gozdrastvo	560
4. trgovina in gostinstvo	514
5. gradbeništvo	346
6. obrt	617
7. promet	141
8. ostalih	3.800

Iz gornjih podatkov je razvidno, da zaposluje kmetijstvo sorazmerno največje število prebivalstva, na enega kmetijskega prebivalca pa odpade 4,02 ha kmetijskih površin.

Res je, da je danes narodni dohodek od kmetijstva v naši občini manjši od ostalih gospodarskih panog, vendar moramo gledati kmetijstvo v luči perspektive, ker je potreba po kmetijskih produktih pri nas velika, poleg tega pa je možno, da se na tem področju veliko izboljša in poveča proizvodnja. Veliko naraščanje prebivalstva v svetovnem pa tudi v državnem merilu ter stabilizacija našega gospodarstva nam narekujeta v čimvečji meri izboljšati in povečati kmetijsko proizvodnjo. Danes je kmetijstvo v državnem merilu in v merilu naše občine v primeru z drugimi panogami gospodarstva zelo zaostalo. Značilno za kmetijstvo naše občine je majhna delovna storilnost oziroma veliki proizvodni stroški. Vzroki tega ležijo deloma v konfiguraciji terena: hribovitost, kjer je strojno delo teže izvedljivo, še bolj pa v zastareli, slabo organizirani proizvodnji. To je hiba celotnega našega kmetijstva, da kmetijska proizvodnja ni napredovala vzporedno z ostalim narodnim gospodarstvom. Eden od vzrokov je mogoče tudi ta, da je pri nas gozdni predel in so kmetije med okupacijo pa tudi po vojni krili večji del svojih življenjskih potreb s sekanjem gozdov ali prodajo lesa. Velike lesne zaloge in ugodne cene lesa med italijansko okupacijo so povzročile, da se kmet ni zanimal, kako bi zboljšal in povečal kmetijsko proizvodnjo. To se da sklepati po zaraščenih pašnikih in travnih površinah z gozdom, le-teh je na

našem območju veliko. To je delno umljivo, kajti kmetijska proizvodnja je odvisna od mnogih vremenskih faktorjev, medtem ko je dohodek od gozdov le malo odvisen od vremena ali letine. Ta situacija se je zadnja leta zelo spremenila, družba je z zakonitimi predpisi o omejitvi in kontroli nad eksploatacijo gozdov temeljito posegla v njihovo gospodarjenje, da jih zaščiti od prekomernega izkoriščanja ter obvaruje poznejša pokolenja. Mnoge kmetije zadeva omejitev sečnje zelo v živo, kajti manjkajočih dohodkov od gozdov še danes ne more nadoknaditi živinoreja ali druga kmetijska panoga.

Živinoreja

Živinoreja je sestavni del vsakega kmetijskega gospodarstva. Če vzamemo celoten donos od kmetijstva, potem — grobo izračunamo — od celotne organske hrane človek izkoristi za hrano samo eno četrtino, ostale tri četrtine so neužitne za človeka. Z rejo živali lahko družba izkoristi ogromne površine in neizkoriščeno hrano predeluje v meso, mleko, volno in drugo, kar mu je nujno potrebno za preskrbo prebivalstva s hrano polnovrednosti in za preskrbo industrije s surovinami.

Živali se pri nas izkoriščajo tudi za delo, ker teren in prilike za sedaj še ne omogočajo mehaniziranega dela. Razen tega je značajna vloga živinoreje pri vzdrževanju plodnosti zemlje. Žito in ostale bilke vzamejo letno zemlji ogromne količine hranljivega materiala. Pri normalni živinoreji v gospodarstvu se smatra, da 80% dušika, kalija, fosforja iz hrane prihaja v živalske odpadke. Tako v obliki gnoja ostajajo v gospodarstvu, vzdržujejo in obnavljajo plodnost zemlje. Če poleg gornjih faktorjev še vzamemo v obzir, da nam ena krava s 5000 litrov mleka letno daje hrano, ki po številu kalorij ustreza 4 ljudem po količini beljakovin pa 8 ljudem, je jasno opisana važnost živinoreje za naše gospodarstvo.

Zadnja leta se mnogo razpravlja o kritičnem stanju naše živinoreje v odnosu in primerjavi z drugimi državami. Pri nas ni potrebno, da gledamo preko meje, zadostuje, da pogledamo preko mej okrajev pa pridemo do ugotovitve, da živinoreja v naši občini ne zavzema zavednega položaja.

Številčno stanje živalskega fonda se je sicer približalo predvojnemu stanju,

vendar je produktivnost padla. Pravzaprav pa ne smemo niti vzporejati stanja kmetijstva s stanjem v stari Jugoslaviji. To je bilo tudi takrat slabo rentabilno. Porast industrije zahteva vedno več kmetijskih proizvodov, mi pa nismo dosegli niti predvojnega stanja v kvaliteti. Zato je skrajni čas, da se prične s solidnim in sistematičnim delom za povečanje proizvodnje. Vsak dan čakanja pomeni izgubljeni milijone za naše gospodarstvo. Namen tega sestavka je, da se temeljito pretrese situacija v kmetijstvu in še posebno v živinoreji.

Ko ugotavljamo vzroke in nedostake v pogledu stanja našega kmetijstva oziroma živalskega fonda, pridemo do dveh upravičljivih vzrokov takšnega stanja. Vojna je uničila našo živinorejo in leto 1945 so dočakale nekatere vasi samo z nekaj glav živine. Takoj po vojni so se živinorejci predvsem prizadevali, da povečajo številčno stanje. Nobene možnosti za nabavo dobre živine ni bilo in jasno je, da se je redilo to, kar je bilo na razpolago brez vprašanja kvalitete ali pasme.

Obvezen odkup je bil nujno zlo v gospodarstvu povojnega časa. Morebiti ni zadalo težkih udarcev, vsekakor pa je negativno vplivalo na povečanje živinoreje. Kljub zapostavljanju kmetijstva pozneje le vidimo, da so nekatera področja naše občine dosegla po vojni lepe rezultate, kar jasno govori, da na današnje stanje vpliva v veliki meri zaostalost mnogih kmetijskih proizvajalcev. To se opaža v zaostalem gledanju na živinorejo, obdelovanje itd. Ponekod n. pr. še vedno vlada mišljenje, da so križanci najboljši.

Danes je kmetijstvo sproščeno in ima močno organizacijo v zadrugah, tako da bi lahko povsod, kjer so dani pogoji, v kratkem času doseglo vidne uspehe in rezultate, seveda z organiziranim delom.

Poglejmo kakšni pogoji so dani za živinorejo v naši občini. Statistični podatki o površinah kažejo, da odpade na:

njive in vrtove	2.406 ha	16,3 %
travnike in senožeti	5.624 "	38,2 "
pašnike	6.759 "	45,5 "
Skupne kmetijske površine	14.789 ha	

Če k statističnim podatkom prištejemo še klimatske prilike: srednje alpsko podnebje z dosti padavinami in ugodno rastjo trav, lahko jasno spoznamo, da so v naši občini dani vsi pogoji predvsem za živinorejo, saj je preko 80% površine, ki predstavlja travnike in pašnike, lahko izkoriščenih za rejo živine. Poleg tega še ostala predelovalna površina delno služi živinoreji (za prašičjerejo itd.).

Po popisu živine iz leta 1955 redimo na področju občine naslednje število živine:

govedo	4.990 glav
konji — mule	398 "
ovce — koze	2.480 "
perutnine	10.786 "

To pomeni, da pride na 2,3 ha ena velika žival, kar je dokaz, da so naše travne površine slabo izkoriščane, posebno v primerjavi z naprednejšimi živinorejskimi državami, kjer se redi eno govedo na en ha, ali z najnaprednejšimi (Švica, Nemčija, kjer pride eno govedo na 0,60 ha). S tem je jasno nakazana potreba v povečanju proizvodnosti naših travnikov in pašnikov.

Podatki o kvaliteti živine kažejo še slabšo sliko o naši živinoreji. Na področju naše občine gojijo v glavnem pingavsko govedo z izjemo Godoviča in Črnega vrha, kjer gojijo sivorjavo govedo, in obmejnih področjih: Dole, Zavratac, kjer je prišlo do infiltracije sivorjave pasme. Področje Godovič je bilo včasih pingavsko. Zadnja leta se je zaradi vsiljevanja sivorjave pasme in nepravilnega dela to področje spremenilo preveč v smeri križancev.

Za področje Vojsko, Čekovnik, Idrija in Dole lahko trdimo, da nimajo danes takorekoč nobenega pasemskega obeležja, temveč rejo križancev. Do tega je prišlo zaradi nazadnjaškega gledanja živinorejcev, predvsem pa zaradi tega, ker si predstavljajo kot edini problem svoje živinoreje: menjanje pasme.

Vzreja in nakup dobrih plemenjakov bi lahko v veliki meri pripomogla k izboljšanju kvalitete živine. V tej smeri je vsa povojna leta komisija dvakrat letno licencirala bika. Na žalost je vse delo komisije in pomoč Zadrugne zveze pri nabavi plemenjakov ostala zaman, ker so licencirani plemenjaki imeli n. pr. na področju, kjer je najslabša živinoreja: Vojsko, Kanomlja, Masora, le 20 do 50% skokov, medtem ko so vse ostale oplemenili razni križani zakotni biki. Le-ti onemogočajo vsako delo v živinoreji in predstavljajo nevarnost za širjenje spolne bolezni. Kmetijske zadruge nam v tem niso pomagale, ponekod celo nasprotno, saj je še pred enim letom član živinorejskega odbora pri Kmetijski zadrugi redil zakotnega bika.

Pred dvema letoma se je na področju Kmetijske zadruge Ledine in Spodnje Idrije pričelo z molžno kontrolo in sprejemom v rodovnik. Do sedaj je okoli 300 kontroliranih krav, ki imajo mleka nad 2000 litrov, so proti drugim državam, kjer

je splošno povprečje 3000 litrov letno, slabi, vendar pa vidimo, da imamo nekaj dobrega materiala za nadaljnjo rejo ter lahko pričakujemo s sistematskim in organiziranim delom na tem področju dobre rezultate. Ti se tudi že kažejo. Kvaliteta živine na ostalih področjih je zelo slaba. Mlečnost vseh ostalih nekontroliranih krav bi znašala približno okoli 1400 litrov letno po kravi. Kvaliteta živine na področju Kmetijske zadruge Vojsko in Dole je tako slaba, da nimamo niti toliko pasemskega materiala, da bi lahko pričeli z mlečno kontrolo.

Kljub slabemu stanju, ki je posledica navedenih vzrokov, vseeno vidimo zadnja leta lepe rezultate v živinoreji. Živinski fond v kvaliteti in kvantiteti počasi raste, kar je dokaz, da so z organiziranim delom dani pogoji za še večje uspehe.

N. pr.: številčno stanje nasproti letu 1939 je v letu 1948 znašalo 8,7%, v letu 1950 9,6%, tako da smo danes številčno dosegli predvojno stanje.

Tudi z rejo v smeri mlečnosti se izboljšuje. Medtem ko je preseg mlečnosti v letu 1950 okoli 1000 litrov, je znašal v letu 1953 1300 litrov. Danes smatramo po nepotrjenih podatkih, da je preseg mlečnosti okoli 1400 litrov letno po kravi.

Če primerjamo naše podatke s podatki Združenih držav Amerike vidimo, da nas še čaka mnogo dela.

1940	2.090 kg
1945	2.170 ..
1953	2.470 ..

Ti podatki se nanašajo na skupno število krav molznic v ZDA, medtem ko je mlečnost rodovnih, kontroliranih krav veliko večja. Povprečje mlečnosti vseh krav nekaterih držav srednje in severne Evrope je še večje, znaša 3000 litrov letno.

Italija je vsiljevala v nekaterih krajih rejo za meso, na mlečnost je polagala manj pažnje. Tako tudi tu pridemo do problema, ki je vplival na mlečnost. Tudi po vojni vidimo kolebanje pri nekaterih živinorejcih v zvezi s konjunkturo mesa. Vsaka preusmeritev pa terja časa. Naš živinorejec je danes spoznal, da izboljšanje strukture goveje živine v korist kravam, ne gre samo k povečanju mleka, pač pa tudi k povečanju priploda in s tem sočasno proizvodnje mesa, kar vse skupaj predstavlja stabilizacijo njegovih dohodkov. Kljub vsemu pa v primerjavi s povprečjem Jugoslavije, ki znaša 1000 litrov letno, lahko ugotovimo, da mlečnost naših krav ni slaba.

V pogledu organizacije živinoreje opazimo na našem področju na eni strani organizirano delo, predvsem na področju Otaleža in Ledin, kjer se je sporedno z organiziranim delom v živinoreji dvignila tudi zavest in prizadevanje samih živinorejcev za izboljšanje, na Vojskem, Čekovniku, Kanomlji, Krnicah in Masorah pa neorganizirano živinorejo in v mnogih primerih lahko rečemo še zaostalo gledanje na isto. Tako se vidi, da so tiste zadruge, ki so pričele z organiziranim delom, četudi počasi, danes vendar dosegle lepe uspehe, saj so v veliki meri vzbudile živinorejce iz zaostalosti. Povečanje živinorejske proizvodnje in njeno vzdrževanje na določeni višini zavisi od niza akcij in mer. Zaradi tega in razmer, ki vladajo v naši živinoreji, si ne moremo zamisliti povečanja proizvodnje brez organizirane službe. Če namreč taka organizirana služba obstaja v naprednih živinorejskih državah in okrajih, je še bolj potrebna pri nas, kjer je živinoreja zaostala, proizvodnja majhna in mnogoštevilne križane pasme. Naš živinorejec je bil do sedaj prepuščen samemu sebi, da je delal, kar je želel in znal.

V kmetijstvu, živinoreji in zdravstveno higienskih vprašanjih se opaža, da je zaostalost posameznih živinorejcev glavna ovira napredku. Živinorejski odbori pri zadrugah in občinskem ljudskem odboru bodo morali še ogromno napraviti za dvig iz zaostalosti, če ne, bo zaman vsako delo in pomoč tam, kjer ne bo razumevanja za načrtno in umno gospodarjenje na temelju znanstvenih zaključkov strokovnjakov.

Naša naloga danes je, da se pogovorimo o stanju živinoreje in skušamo ugotoviti prave vzroke, zakaj je naša proizvodnja draga, in da poiščemo načine, kako bi znižali proizvodne stroške in povečali proizvodnjo in dohodek.

Ko govorimo o vseh teh problemih, pridemo do glavnega činitelja, ki veča proizvodnjo živine, to je krmna baza. Slaba kvaliteta krme in ponekod še kvantiteta sta namreč eden izmed glavnih problemov naše živinoreje, saj sta največkrat vzrok slabe mlečnosti pri kravah. S tem pa se jasno večajo proizvodni stroški. V mnogih naših hlevih se opaža, da sicer dajejo živini vzdržno hrano, le dodatne hrane za produkcijo mleka dajo malo in posledica tega je, da krava ne daje od sebe tiste količine mleka, kakor je po narodi sposobna. Večina hrane pa gre na račun vzdržne hrane. Velik problem so seveda pri nas draga močna krmila, katerih živinorejec ne more uporab-

ljati zaradi visoke cene. Lahko pa bi tudi s kvalitetno krmo, proizvedeno doma, dali živini vse, kar ji je potrebno za vzdrževanje in tudi za proizvodnjo 15 litrov mleka na dan. S pravilnim hranjenjem se poveča težina telet, da po oddaji tehtajo 70 kg, ne pa 50 kg, kakor je pri slabi prehrani. Količina gnoja se poveča in tudi produkcija mleka, kar vse skupaj vpliva na znižanje proizvodnih stroškov. Če znašajo namreč pri pravilnem krmljenju, tako da nam krava daje 400 litrov mleka na leto, stroški krme 10 dinarjev na liter, znašajo stroški pri nezadostnem krmljenju ob proizvodnji 1000 litrov mleka že 26 dinarjev na liter. Če upoštevamo, da tri četrtine proizvodnih stroškov odpade na krmo, je jasno, da le tisti, ki daje cele obroke, producira najceneje.

V mnogih primerih pri zelo suhih kravah čujemo pri živinorejcu izgovore: Dobra mlekarica je. Jasno je, da je to dobra krava, ki mu pri slabi prehrani daje lepe količine mleka. Drugo vprašanje je, kako ta živinorejec gospodari in koliko ga stane taka proizvodnja mleka. Krava je morala hrano dvakrat predelati, da je proizvedla to količino mleka. Najprej je predelala hrano v meso; ker pa ni imela dovolj hrane za produkcijo mleka, je morala od svojega telesa zopet pripravljati sestavine za mleko. Takšna proizvodnja je jasno draga in nerentabilna. V tem tudi tiči ključ za rešitev rentabilnosti pri proizvodnji mleka. Dokler namreč ne bomo povečali proizvodnje naših krav z boljšim krmljenjem vsaj na približno 2500 litrov mleka na leto, za kar je pa večina naših krav po narodi sposobna, verjetno ne bomo mogli izkazati rentabilnosti v proizvodnji mleka. Seveda bo treba sočasno izločati krave, ki nimajo teh prirodnih sposobnosti in ne bodo mogle dati toliko mleka tudi pri pravilni prehrani. Iz tega je razvidno, da je za rentabilno živinorejo predvsem potrebno, da živino pravilno krmimo in da pridelamo ne samo dovolj, temveč tudi kakovostno krmo. O dvigu krmne baze pa bomo govorili še na drugem mestu.

Na proizvodnjo mleka znatno vplivajo tudi slabe zoohigienske razmere v hlevih. Veliko število hlevov je nehigienskih. Živina v mnogih primerih nima higienske oskrbe. Temni, slabo zračeni hlevi, v katerih se gnoj nabira po sedem dni ali več, kar se pri nas ne vidi redko, ne samo da vplivajo na higieno mleka, temveč tudi na produktivnost živali. Le-te lahko v takih pogojih dajejo do 20 odstotkov manj mleka. Omenil sem, da nehigiensko stanje vpliva na higieno mlečnih produktov.

Slaba kvaliteta je bila verjetno vzrok, da nekatere zadruga ne morejo mlečnih produktov odkupovati in oddati v promet, na primer Kmetijska zadruga Sp. Idrija. Večkrat je kvaliteta mlečnih produktov s področja zadrug Vojsko, Šebrelje taka, da bi lahko vsaka kontrola te izdelke zaplenila.

Ostale panoge živinoreje, ovčarstva, prašičereje in perutnine ne predstavljajo za naše gospodarstvo večjega pomena. Ako pa govorimo o pomanjkanju kmetijskih pridelkov na trgu ali če vzame vsak živinorejec svinčnik v roke, kar bo slej ko prej moralo priti v prakso, potem bomo zopet prišli do zaključka, da naše ovce dajejo malo volne s slabo kvaliteto, ali da naše kokoši dajejo 80 jajc letno, pa jih po posameznih državnih posestvih dajejo do 170 in da so tudi tu skrita sredstva, ki se vsako leto izgubljajo, čeprav bi lahko ravno tako vplivala, da se poveča standard našega kmeta in preskrba tržišča.

Kmetijska služba je že začela delovati v smeri izboljšanja naše ovce. Z uvozom solčavske ovce in predvsem ovnov naše kraje bomo izboljšati kvaliteto ter količino volne naših ovac. V tej smeri bomo morali delati še dalje.

Prašičereja služi v glavnem za potrebe lastnih gospodarstev. Prašiči, ki jih vidimo po naših svinjakihi, niso slabi, vendar se zaradi parjenja v sorodstvu že pojavljajo degeneracije v velikem številu kilavih prašičev itd. Potrebno bo z uvozom merjascev slovenske bele pasme osvežiti našo rejo in prenesti dobra svojstva te pasme v naše gospodarstvo. To je predvsem dobra plodnost in hitra rast. V tej smeri kmetijska služba že deluje in bo treba dobre merjasce nabaviti za vse zadruga.

Pregled narodnega dohodka kaže, da je predvideni dohodek za leto 1955 za področje naše občine znašal 156,900.000 dinarjev. Če upoštevamo, da lahko z izboljšanjem krme in kvalitete pri živini dosežemo v doglednem času vsaj za 400 litrov večjo proizvodnjo mleka po kravi, predstavlja to narodni dohodek v višini 30.000.000 dinarjev. To ne pomeni samo rešeno vprašanje preskrbe našega prebivalstva z mlekom in mlečnimi produkti, temveč tudi povečanje življenjskega standarda proizvajalcev. Približno iste zaključke bi lahko prinesli tudi na vse druge panoge naše živinoreje.

Nekaj pripomb o delu kmetijskih zadrug. V naši občini imamo 10 kmetijskih zadrug. Lahko ugotovimo, da je vedno manj tistih zadrug, v katerih vladajo po-

polnoma napačna mišljenja o zadrugah, češ da predstavlja zadruga trgovino, gostilno, mesnico in vse, kar je s tem v zvezi. Naglašeno je bilo važno vprašanje o čistoči pasme in nabavi dobrih plemenjakov pa tudi o selekciji živali. Če pa pogledamo tu in tam na stanje v posameznih zadrugah, vidimo, da nekatere niso rešile niti pasemskega vprašanja, na primer Vojsko, Dole, Spodnja Idrija. Že dve leti se diskutira o tem, katero pasmo bodo gojili, na drugi strani pa glavnemu ukrepu pri začetku vsakega dela v živinoreji: to je odpravi križancev, predvsem pa odpravi zakotnih križancev — bikov, niso posvetili nobene pažnje. Vse te probleme mora reševati občina in pošiljati komisije, ki so v preteklosti nadzirale z ogromnimi stroški ter izgubo časa, medtem ko bi to lahko kmetijske zadruge v zelo kratkem času same uredile.

Pravilno organizirana trgovina s kmetijskimi proizvodi bi nujno morala pravilno vplivati tudi na kmetijsko proizvodnjo. Na žalost pa ponekod ni nikogar, ki bi odkupil kmetijske proizvode. Tako se na primer zgodi na Krnicah. Masorah, Kanomljah, da živinorejci nimajo komu prodati mlečnih produktov in jim ne preostaja drugo, kakor hraniti svinje z mlekom. Mislim, da tu ni potrebno nobene razlage o tem, kako to vpliva na voljo živinorejcev za povečanje proizvodnje na trg in njegovo navezanost na zadrugo.

Nobene pobude ni v delu kmetijskih zadrug. Bila so sicer v letu 1955 zelo majhna sredstva na razpolago za pospeševanje kmetijstva, vendar so še ta minimalna sredstva nekatere zadruge zelo nenačrtno izkoristile. Tako so se dajale iz teh fondov pomoči nekaterim živinorejcem v nesreči, za sološno izboljšanje kmetijstva pa se ni nič naredilo. Po podatkih, ki jih imamo, se vidi, da je v tej smeri naredila mnogo samo Kmetijska zadruga Otalež. Ta zadruga je uvedla mlečno kontrolo, pričela s selekcijo, dajala pomoč pri reji telet, ima pa pred seboj tudi program izboljšati živinorejo. Podobno je opaziti napredek na področju Ledin, medtem ko za področje Črnega vrha nimamo podatkov. Na ostalih področjih stoji vprašanje kmetijstva na mrtvi točki.

Vse razprave o problemih in nalogah v nadaljnjem gospodarskem razvoju dežele kažejo jasno, da je glavna naloga naše gospodarske politike v prihodnjem obdobju: izboljšati kmetijstvo. Investicije za kmetijstvo bodo verjetno večje, usmerjene bodo tja, kjer bodo dale najugodnejše in najhitrejše rezultate. Zrcalila se

bodo v povečanju pridelkov in narodnega dohodka v kmetijstvu. Zadrugne organizacije bodo skrbele, da se izboljša in razvije kmetijstvo oziroma kmetijska proizvodnja. Rezultati nekaterih zadrug naše občine jasno govori, da imamo na vasi močno in dobro organizacijo, ki edina lahko reši to vprašanje. Razen tega je tudi v korist zadrug, če povečajo proizvodnjo. Nanje je sedaj prenešana silno odgovorna naloga, da odkupujejo kmetijske pridelke od individualnega proizvajalca. S povečanjem proizvodnje se bo povečal odkup in s tem tudi skladi za pospeševanje kmetijstva. Zadruge, ki še nimajo odkupa v svojih rokah, se bodo morale za to čimprej usposobiti.

Tako sem povedal samo nekaj misli o stanju in nalogah naše živinoreje. V diskusiji jih bodo izpopolnili ljudje, ki se vsakodnevno srečujejo s temi problemi. Iz vsega tega pa lahko zaključimo, da je živinoreja taka panoga našega kmetijstva oziroma kmetijskega gospodarstva, da od njegovega proizvoda zavisi blaginja nas vseh. Živinoreja je industrija, ki bo v začetku terjala mnogo dela in investicij, pozneje pa bo dala gotovo in obilno rento. To je panoga, ki še skriva v sebi ogromna sredstva, zato je potrebno začeti že enkrat z delom v smeri pospeševanja živinoreje, da ta mrtva sredstva izkoristimo.

Travništvo

Pod travništvom so zajete vse površine pod travno rušo, to so pašniki, senožeti in travniki. Poleg gozdov je to največja površina 11.381 ha ali 39 odstotkov vseh površin naše občine. Ta površina daje smer in pečat celotnemu kmetijstvu oziroma živinoreji pri nas. Po katastrskih in statističnih podatkih se ta površina takole deli:

travniki	716 ha
senožeti	5.446 ha
pašniki	5.219 ha

Pod travnike spadajo površine, ki dajejo letno dve košnji, to so zapuščene njive in položnejše travne površine s sorazmerno globoko plastjo rodovitne zemlje, ki je sposobna absorbirati in zadrževati zadostno količino vlage, ki omogoča ugodno rast trave. Senožeti dajejo eno košnjo, drugo košnjo pa popasejo, ker je zaradi plitkosti zemlje in zaradi izpiranja osiromašenih tal pridelek manjši. Površin z eno letno košnjo je sorazmerno največ, to so strme lege, kjer voda močno odplavlja in odnaša zemljo ter hranilne snovi v nižje predele, pa tudi višje le-

žeče površine nad 800 m, kjer je zaradi ostrejšega podnebja vegetacija krajša. Slednji so pašniki, ki jih je po statistiki okrog 5.219 ha, točno mero takih površin je težko ugotoviti, ker je veliko pašnikov prerastel gozd, kar smo že omenili v uvodnem delu.

Donos trav na hektar:

travniki	28 q
senožeti	19 q
pašniki	7 q

Pomnoženo s ha da skupni pridelek trav 16.105,5 ton sena. Preračunano v škrobno vrednost da 4.509.540 kg škroba. Krme, ki zraste na njivah, to je detelja in trava, pridelamo okrog 19.105,5 ton. Skupno pridelamo 5.469.546 kg škroba. Tako odpade na eno glavo živine letno 902 kg škroba ali na dan 2,5 kg. To stanje je srednje zadovoljivo, ker bi bilo za dobro krmljenje potrebno 3 kg škroba na eno glavo. Pripominjamo, da je ta račun le bežen, saj je težko zajeti vse kapacitete v privatnem sektorju, prav tako pa tudi točen donos travnih površin. Vzroki majhnega pridelka trav pri nas leže v slabi oskrbi travnikov. Tu ne mislimo samo na gnojenje travnikov, temveč na celotno oskrbo in izkoriščanje travnih površin. Zaradi pomanjkanja fosforja in kalcija rastejo trave slabših vrst. Ker jih samo kosimo, je ruša redka in zapleveljena. Praksa naprednejših kmetijskih pokrajin je pokazala, da je za dober pridelek trav prav tako važno poleg gnojenja tudi pravilno izkoriščanje travnikov, to je pravočasna košnja, predvsem pa se morajo menjavati paše in košnje — pregonska paša. Za travnike, ki jih samo kosimo, je značilno, da rastejo visoke in redke trave, površina ni pravilno izkoriščena. Na travnikih, ki jih samo pasemo, pa rastejo nizke in goste trave. Pri menjavanju dela, to je, ča eno leto pasemo in nekaj let kosimo, se na ta način travniška ruša zgosti, na travnikih se razrastejo nizke, srednje in visoke trave. Travniška ruša in površina, posebno če travnike še gnojimo, je na ta način popolnoma izkoriščena. Tak način izkoriščanja in gospodarjenja s travniki je za nas še posebno važen, ker razpolagamo z velikimi površinami pod travno rušo. Na drugi strani pa je naša živinorejska proizvodnja zaradi krmljenja v hlevih razmeroma draga in slabo rentabilna. Prednost paše pred hlevskim krmljenjem je vsestranska. Na paši se živina prosto giblje in sama trga travo oziroma hrano. Zato je paša mnogo cenejša od hlevskega krmljenja. Poleg

tega je hrana, ki si jo živina sama odvzame bolj sočna. Živali so na čistem zraku, izpostavljene atmosferskim razmeram, tako se njihov organizem utrjuje, z gibanjem pa enakomerno in proporcionalno rastejo in se razvijajo vsi deli organizma. To je posebno važno za proizvodno in plemensko živino (mlade živali in krave mlekarice). Z uvedbo električnih ograj, ki so tudi pri nas dostopne — 12 tisoč dinarjev —, se je možnost paše zelo razširila in pocenila. S pomočjo električnih ograj bomo na našem območju lahko bolj smotrno izkoriščali velike travne površine, ki so bile do sedaj slabo izkoriščene. Ker pa so pašniki zanemarjeni, prerašča jih grmovje in gozdno drevje, tako da je že veliko travnikov prerastel gozd, bo potrebno v bodoče bolj skrbeti za čiščenje travnih površin. To nalogo naj bi podprle kmetijske zadruge iz fondov za pospeševanje kmetijstva.

Zaboljšanje prehrane domačih živali smo imeli v letu 1954 in 1955 gnojilne poizkuse na travnikih in senožetih. Poizkuse smo izvajali z naravnimi in umetnimi gnojili različnih topljivosti in sestave vseh štirih gnojilnih komponent. Izvedeni pa so bili na različnih nadmorskih višinah ter na različnih tipih zemljišč — težka, srednje težka in lahka tla. Rezultati teh poizkusov so pokazali, da je možno s pravilno uporabo umetnih gnojil povečati pridelke trav za 100 odstotkov in še več. Poleg tega pa se je na gnojnih parcelah zboljšala kvaliteta trav, zrasle so detelje in žlahtne trave, izgubile pa so se slabše vrste trav in plevela, tako da so bili rezultati količinsko in kakovostno zadovoljivi. Iz prikazane tabele je razvidno, da so največji uspehi doseženi na parcelah, ki so bile gnojene s fosforjem in dušikom.

Povprečje pridobljenih rezultatov gnojilnih poizkusov na ha:

- negnojena parcela: 2000 kg sena,
- gnojena s fosforjem 1000 kg: 5000 kg sena,
gnojena z dušikom 400 kg: 5000 kg sena,
- gnojena s fosforjem 200 kg: 3.800 kg sena,
gnojena z dušikom 200 kg: 3.800 kg sena.

Če bi gnojili naše travnike in senožeti po komponenti c), bi povečali pridelek trav ali sena za 10.963 ton na leto ali za 3.069.752 kg škroba. S to količino bi lahko prehranili 3000 glav odrasle živine. Velika zaloga dušičnih gnojil, ki jih naše travne ruše potrebujejo, gredo pri naših

gospodarstvih v izgubo zaradi pomanjkanja gnojšč in gnojnih jam. Pri gospodarstvu z 10 glavami živine gre letno samo z gnojnico v izgubo okrog 1500 kg čistega dušika ali v obliki umetnega gnojila 9360 kg apnenega dušika. Če bi naša gospodarstva izkoristila doma proizvedena gnojila, bi bila vezana v glavnem samo še na nakup fosfornih in v manjši meri kalijevih gnojil. Z dušičnimi gnojili pa bi lahko po komponenti c) pognojili 23,4 ha travnih površin. Pridelki trav pa bi se na ta način podvojili.

V travništvu je pri nas eden od glavnih problemov, kako spravljati in konzervirati seno krmno. Zaradi pozne košnje utrpimo na tem področju dvojno izgubo. Vegetacija trav je najbolj bujna do cvetenja; ko odcvetejo, se začenejo procesi olesenitve in utrjevanje stebrov. Pri teh procesih se hranilne snovi spreminjajo, pretvarjajo se iz nižjih prebavljivih oblik v višje težko prebavljive ali celo neprebavljive oblike vlakna in lesenine. Zelene trave, ki so za cvetenja bogate na beljakovinah in škrobu ter lahko prebavljive, postanejo zaradi prezrelosti in prepozne košnje težje prebavljive, njihova hranilna vrednost se tako zmanjša od 30 do 50 odstotkov. Po drugi strani pa bi lahko, ker pri nas kosimo 15 dni do enega meseca prepozno, že rasel v tem času drug pridelek trav, tako da smo na ta način kakovostno in količinsko prikrajšani. Seveda pa so tudi objektivni činitelji, ki ovirajo pravočasno spravljavanje sena: to je vreme. Največkrat je pri nas sredi junija ali v začetku julija, v času košnje, ko večina trav odcvete, deževno vreme in je spravljavanje sena ovirano. Zaradi deževnega vremena kosimo seno v drugi polovici julija ali celo v avgustu. Tako pridelamo težko prebavljivo, oleseno seno slabše kvalitete, ki slabo vpliva na produkcijo mleka in prirast mesa.

Zaradi neustaljenega vremena za košnje, da se omogoči pravočasno spravljavanje sena, bo potrebno pri nas uvajati sušenje sena na ostrveh in švedskih jahačih. Ta način sušenja trav in detelj uspešno uporabljajo živinorejci v pokrajinah z veliko padavinami (Švica, Anglija), dasi imajo tam sušenje sena mehanizirano z električnimi sušilnicami, ki pa so tudi za njihove razmere predrage. Sušenje sena na ostrveh in švedskih jahačih je pri nas lahko izvedljivo, potrebno bo le praktično prepričati živinorejce, da je ta način sušenja sena boljši, saj je omogočeno sušenje v slabem vremenu, pridelamo pa tudi bolj kvalitetno seno.

Drugi način konzerviranja živinske krme, treba ga bo tudi pri nas uvesti, je siliranje (kisanje) trav. Silaža ima velike prednosti pred sušenjem, ker jo lahko delamo tudi takrat, ko za sušenje vreme ni več primerno, to je pozno v jeseni. Materiala za siliranje pa imamo še vedno na razpolago. V jeseni nam ostaja na travnikih druga košnja, ki je ni več mogoče posušiti, na njivah pa so še razni pleveli in ostanki pridelkov. Vse to je danes neizkoriščeno, tako da preko zime segnije. Vse te rastline in odpadke bi lahko s siliranjem dobro izkoristili ter izboljšali prehrano živine. Ker so gradnje betonskih silosov drage, bo potrebno delati enostavne jame s pretlačeno ilovico; ta način že uporabljajo kmetijska gospodarstva v Sloveniji.

Poljedelstvo

Po svoji naravni legi predalpsko področje z razmeroma veliko padavinami ni ugodno za poljedelstvo, zato je le-to v naši občini podrejene važnosti, tako da služi že danes velik del poljedelskih površin za reprodukcijo ali pridelovanje živinske krme. Izkoriščanje poljedelskih površin nam bo pokazala spodnja tabela:

Poljedelske površine: 1761 ha.

Izkoriščanje teh površin:

1. žitarice	520 ha	30,0 %
2. vrtnine, okopavine	306 ha	17,7 %
3. krmne rastline	910 ha	51,0 %
4. industrijske rastline	5 ha	0,2 %
5. ledine	20 ha	1,1 %

Izkoriščanje teh površin bi ustrezalo krajevnim in podnebnim razmeram pri nas, vendar pa bi bilo potrebno odnos nekaterih kultur spremeniti.

Tako bi bilo potrebno zmanjšati površine z belimi žiti (pšenico), na ta račun pa povečati pridelovanje ovsa in ječmena za prehrano živine. Mnoge višinske kmetije sejejo danes pšenico, ki pa daje tako nestalen in boren pridelek, da v nekaterih letih komaj povrne seme. Zato bo v bodoče potrebno v višjih predelih pšenico popolnoma opustiti in sejati mesto nje oves, ki je za višinske lege bolj prikladen in daje bolj zanesljive pridelke.

Glede na specifične podnebne razmere in za razvoj živinoreje kot glavne kmetijske panoge se razvija pri nas dvojni kolobar, ki ga bo potrebno za naprej izboljšati na ta način, da bomo uvedli v ta kolobar našemu podnebjju primerne travno-deteljne mešanice. Tak kolobar bo treba tudi podaljšati od 6 na 8 let. Osemletni

kolobar bo ohranjal in celo pospeševal rodnost zemlje, obenem pa bomo pridelovali več dobre krme za prehrano živine.

Današnja kolobarjenja pri nas bi izgledala takole:

- a) dolinski kolobar: 1. oves z deteljo
2. detelja
3. okopavine
4. žito
5. žito
6. okopavine;

- b) višinski kolobar: 1. oves z deteljo
2. detelja
3. okopavine
4. okopavine
5. žito
6. okopavine.

Zboljšanje kolobarja z uvedbo travno-deteljnih mešanic nam narekuje pomanjkanje hlevskega gnoja, pa tudi skrb, da si ohranimo rodnost zemlje.

Za polno gnojenje njiv in travnikov nam bo namreč hlevskega gnoja vedno primanjkovalo. Trave in detelje so tiste rastline, ki zemljo razplevelijo; ko pa jih preorjemo, pustijo v zemlji veliko organske snovi za tvorbo humusa. To pa povečuje rodnost zemlje. Drugi razlog za uvedbo travnodeteljnih mešanic v kolobarju je ta, da imajo v višinskih predelih kmetje manj njeve. Na istem mestu je nekaj let njiva; ko pa se zemlja izčrpa, jo opustijo, da se sama zaraste s travami. Na takšni opuščeni njivi se zaraste navadno plevel in redke trave, ki dajajo majhne in nekvalitetne pridelke. Če bi takšne površine posejali z deteljno-travnimi mešanicami, bi imeli velike pridelke, kvalitetne živalske krme, obenem pa bi zaščitili takšne zapuščene njive pred nezaželenim izpiranjem in kvarjenjem zemeljske strukture. Takšen kolobar imajo urejen vse napredne živinorejske pokrajine, ki jim njivske površine služijo v največji meri za pridelovanje živalske krme

Poljedelska kultura, ki v naših razmerah ugodno uspeva in daje tudi tržne viške, je krompir, zavzema 236 ha ali 13,8% njivske površine. Hladnejša gorska kli-

ma zavira razvoj viroznih in glivičnih bolezni, zato je krompir, pri nas pridelan, bolj kvaliteten. Z uvedbo sort in smotrno odbiro bi prišlo naše področje v poštev za pridelovanje kvalitetnega semenskega krompirja.

Povprečen pridelek krompirja pri nas je 130 q, kar znese, pomnoženo s 236 ha, 3.068 ton. Nekateri kmetovalci, ki so imeli kvalitetno seme in so uporabljali za gnojenje krompirja poleg hlevskega gnoja tudi primerne doze umetnih gnojil, pa so dosegli 250 in tudi 300 ton pridelka na ha. Ta dejstva govore, da bi lahko z boljšim semenom in oskrbo dosegli znatno večje pridelke. Če bi povečali donos krompirja od sedanjih 130 q na 200 q na ha, bi imeli letno 165 ton ali 16 vagonov več pridelka. Ta donos je možno doseči z razmeroma malimi stroški, treba je le sejati kvalitetno seme krompirjevih sort, ki so sposobne dajati večje pridelke. Takšna sorta je pri nas »merkur«. Seveda pa zahtevajo takšne selekcionirane sorte krompirja boljšo oskrbo, predvsem boljše gnojenje z naravnimi in umetnimi gnojili.

Za ilustracijo in primerjavo navajamo katastrski čisti dohodek nekaterih poljedelskih kultur na 1 ha:

a) žitarice: vrednost proizvodnje 32.000 din, čisti dohodek 1.400 din.

b) krompir: vrednost proizvodnje 130 tisoč din, čisti dohodek 62.000 din,

c) detelja in deteljno-travništvo 60.000 din, čisti dohodek 17.000 din.

SADJARSTVO

Zaradi visokega hribovitega terena naše občine in ostrejšje klime je pri nas sadjarstvo manj razširjeno. Nekaj več strnjениh nasadov je v okolici mesta Idrije in ob reki Idriji proti Cerknem, ker je kotlina zaščitena pred hladnimi severnimi vetrovi. Poleg tega je še nekaj strnjениh sadovnjakov v kotlinah, kot je Zavratac. Šebrelje in Kanomlja:

Po popisu sadnega drevja iz leta 1949 gojimo na področju občine naslednje število in vrste sadnega drevja:

1. jabolane	20.460 kom;	od tega rodnih	14.500 kom
2. hruške	10.200 kom;	od tega rodnih	8.100 kom
3. slive in češplje	11.000 kom;	od tega rodnih	8.200 kom
4. češnje	300 kom;	od tega rodnih	200 kom
5. breskve	54 kom;	od tega rodnih	45 kom
6. orehi	2.800 kom;	od tega rodnih	2.000 kom

Skupno število sadnih dreves 44.714, od tega rodnih 33.045 kom.

Velika razlika med rodnim in nerodnim sadnim drevjem se kaže delno zaradi na novo posajenih sadnih dreves, ki še ne rodijo, največ pa zaradi starosti izrojenih dreves, ki so se izčrpala in jih bo treba posekati. Največ takih starih, preživelih veteranov vidimo v višjih manj prikladnih legah, kot so Čekovnik, Dole, Ledine, kjer je sadjarstvo skoraj propadlo. Značilna za naše sadjarstvo je majhna in nestalna rodnost, ki izhaja iz slabe oskrbe sadnega drevja. Še vedno smatrajo nekateri kmetje, da sadno drevje ne potrebuje oskrbe in da zadostuje le, da drevo posadimo na primeren prostor. Posledica tega je majhna, neenaka ali, kakor pravimo, izmenična rodnost. To je umljivo, kajti sadno drevo, ki raste na istem mestu že desetletja, zemljo zelo izčrpa. Če ga ne gnojimo, ne more dobiti iz zemlje dovolj hranilnih snovi za formiranje cvetnih brstov in pozneje za tvorbo plodov. Zaradi tega nabere sadno drevo komaj v dveh in tudi treh nerodnih letih toliko hranilnih snovi, da se preskrbi s hrano za eno rodno letino.

Drug tak problem je čiščenje in škropljenje sadnega drevja. Nekateri kmetovalci še vedno mislijo, da je škropljenje sadnega drevja nepotrebno in da celo škoduje sadnemu drevju. Res je, da so prva leta po vojni izdelovale naše tovarne slabe kemične preparate za škropljenje sadnega drevja, ti so večkrat tudi škodovali (Durla). Danes teh preparatov ni več v prodaji, pač pa izdelujejo tudi naše tovarne dobra sredstva za zimsko škropljenje sadnega drevja na bazi dinitroortokrezolov (DNOC), to so rumenzan in oreozan. Takšne preparate danes z uspehom uporabljajo za zimsko škropljenje sadnega drevja tudi druge sadjarsko mnogo bolj napredne države: Švica, Amerika.

Pri nas škropijo sadno drevje deloma kmetovalci sami, deloma pa ekipe, ki jih v ta namen postavljajo kmetijske zadruge. Izkušnje so pokazale, da je bilo škropljenje, ki so ga opravljale ekipe, površno izvedeno in ni imelo tistega uspeha, kot bi ga lahko imelo. Zato bo potrebno v bodoče priporočati, da bodo škropljenje izvajali v čimvečji meri kmetovalci sami, na ta način bo delo bolj vestno in temeljito opravljeno. Oglejmo si nekaj prednosti, ki jih ima sadjarstvo v naši občini. Kljub temu, da so pri nas za sadjarstvo manj ugodni pogoji kot v ostalih predelih Slovenije, ima ta kultura pri nas tudi nekatere prednosti pred ostalimi predeli Slovenije. Samo mesto Idrija s 5.500 prebivalci porabi veliko sadja, ki ga mora uvažati iz drugih oddaljenih krajev. Trg za

sadje v ožji bližini je velikega pomena zaradi velikih prevoznih stroškov, posebno za lahko pokvarljivo sadje, tako da ni bojazni, da bi sadja ne mogli vnovčiti. Drugo dejstvo prav tako velikega pomena, je to, da pri nas še ni opaziti okužbe po ameriškem kaparju, razširjenem že po večjem delu Slovenije, in to v najbolj sadjerodnih krajih, tako da podražuje proizvodnjo in otežkoča pridelovanje zdravega kvalitetnega sadja. To je za nas velika prednost. Če bi poleg zimskega škropljenja sadnega drevja škropili še poleti proti škrlupu bi lahko pridelovali kvalitetno sadje, tako da bi ga mogli celo izvažati.

Da bi povečali rodnost sadnega drevja oziroma zboljšali sadjarstvo pri nas, bi bilo nujno potrebno izvesti tele ukrepe: posekati bi bilo treba vse staro sadno drevje, ki se je izrodilo in nima več življenjske moči. Tako staro, napol suho sadno drevje je leglo in prezimovališče najrazličnejših sadnih boleznih in škodljivcev, sočasno pa tudi onemogoča uspešno zatiranje sadnih boleznih in škodljivcev na ostalem sadnem drevju. Po drugi strani pa nam tako drevje negospodarsko zavzema življenjski prostor, saj bi na tem mestu lahko rasle druge kmetijske rastline. Drevje, ki je še pri življenjski moči, bi bilo potrebno pomladiti, slabe negospodarske sorte precepiti in pričeti s sistematičnim gnojenjem sadnega drevja. To naj bi se kombiniralo eno leto s hlevskim gnojem, drugi dve leti pa z umetnimi gnojili in gnojnicami. Na ta način bi zboljšali rodnost tistega sadnega drevja, ki je še sposobno donášati pridelke. Ne smemo pa pozabiti na škropljenje sadnega drevja, kajti danes je nemogoče sadjariti brez učinkovitega zatiranja sadnih škodljivcev in boleznih. Zato je poleg zimskega škropljenja sadnega drevja ravno tako važno tudi poletno škropljenje proti škrlupu in drugim glivičnim boleznim ter zajedalcem. Ker je večina našega sadnega drevja starega in izrojenega, je potrebno vsako leto obnoviti ali posaditi vsaj 200 kom. sadnih dreves — jablan, ki so v našem sadnem izboru. Na ta način bomo obdržali naše sadno drevje številčno na isti višini, rodnost pa neprimerno povečali. Pripominjamo, da se je sadjarstvo oziroma sadno drevje v zadnjih 20 letih zelo premaknilo na sever, mnoge severne države, kot so Belgija, Holandija, Danska in Rusija, včasih niso pridelovale sadja, danes pa tudi same gojijo sadno drevje, tako da krijejo precejšen del lastne potrošnje. To pomeni, da imamo tudi pri nas možnost razširiti sadno drevje v višje,

manj prikladne predele, kot so Čekovnik, Ledine, Dole, v zavetnih legah tudi Vojško in Črni vrh. Tu ne gre toliko za strnjene nasade, temveč za nekaj dreves, katerih pridelek bi služil lastni potrošnji kmetovalcev.

Pri obnovi sadjarstva smo imeli v letu 1954 in 1955 lepe uspehe. Posajeno in urejeno je bilo okrog 6 ha sadovnjakov v Idriji, Spodnji Idriji in Otaležu. To delo bi bilo potrebno nadaljevati ter posaditi vsako leto nekaj novih sadovnjakov.

Po podatkih iz statistike je pri nas rodnost sadnega drevja od 15 do 20 kg na drevo. Ker pa rodi pri nas sadno drevje vsako drugo leto ali celo tretje leto, so dohodki od njega toliko manjši.

Vzroke tega smo že navedli.

Za ilustracijo navajamo nekaj podatkov o produktivnosti sadjarstva v ZDA. Po statističnih podatkih imajo pri njih v 10 letih tri rekorde sadne letine, 5 srednjih sadnih letih in 2 manjši sadni letini.

Povprečen donos na visoko debelno drevo pa znaša 250 kg.

KMETIJSKA PROSVETA

Posebno poglavje v našem kmetijstvu je strokovna vzgoja kmetijskih proizvajalcev. Ne mislimo s tem kompromitirati kmete kot manj izobražene ljudi, ampak nam mora biti pred očmi dejstvo, da je kmetijska veda pa tudi kmetijska proizvodnja v nekaterih državah in kontinentih silno napredovala. K temu napredku je pripomoglo znanje, ki podira in ruši včasih skoraj nepremostljive zakone in tajnosti narave. Znanost osvobaja tudi kmetijsko proizvodnjo od vplivov in elementov narave ter tako omogoča velike in stalne donose.

Danes uporabljajo napredni kmetijski proizvajalci v svetu, da zboljšajo donos, najrazličnejša kemična sredstva in pripomočke od umetnih gnojil, mikroelementov ali stimulatívni elementov, hormonskih preparatov do selekcije križanja in hibridiziranja rastlin. Komaj po drugi svetovni vojni iznajdene antibiotike, streptomycin, prokain, penicilin in drugo danes z velikimi uspehi uporabljajo živinorejci za pospeševanje rasti in pitanje domačih živali. Atomska in nuklearna veda, ki sta šele v povojjih in že uporabljajo atomske izotope v rastlinski proizvodnji kot stimulatorje za rast, za odkrivanje in preprečevanje glivičnih in virusnih bolezni rastlin ali pa v poskusne namene za raziskovanje lastnosti in potreb rastlin. S pomočjo atomskih preparatov si celo obe-

tajo spremeniti genetične lastnosti rastlin ter jih prisiliti k še večji rodnosti.

Vse to nam daje slutiti velik napredek znanosti na kmetijskem področju v povojnih letih. Nekateri od teh kemičnih preparatov imamo tudi pri nas, bodisi, da jih doma izdelujemo ali pa uvažamo. Ne bo pa več dolgo, ko bomo imeli tudi druge, saj gre tudi pri nas razvoj bolj ali manj hitro naprej. Čez 2500 let staro Heraklitovo dognanje. »Vse teče, neprestano teče, vse je v neprestanem razvoju in izpopolnjevanju« je prišlo v naši moderni atomski dobi do še večjega izraza. Nič ne stoji na eni višini. Kdor ne napreduje, ta nazaduje, ker ga prihitijo drugi. Tak primer je pri nas kmetijstvo, ki so ga zelo prehiteli druge panoge narodnega gospodarstva. Uporaba kemičnih in ostalih pripomočkov zahteva od kmetovalca veliko znanja, zlasti mora poznati življenjske zahteve ali biologijo rastlin in živali. Zato je za napredek kmetijske proizvodnje strokovna vzgoja kmetijskih proizvajalcev ena izmed najvažnejših nalog. Naši kmetje znajo zelo dobro vnovčevati svoje pridelke, znajo izračunati, koliko jih stanejo proizvodni stroški posameznih njihovih proizvodov. Ne znajo pa izkalkulirati, za koliko se jim povrnejo stroški, če bi sadili kvaliteten semenski krompir ali če bi ga gnojili z umetnimi gnojili. Ne vedo, da je ceneje, če čez poletje živino pasejo, mesto da ji kosijo in pokladajo v hlevih. Takšnih primerov bi lahko našteali še mnogo. Velika je pri nas potreba po strokovnih predavanjih, ki naj bi bila povezana s praktičnim ponazoravanjem iz različnih področji rastlinske ali živalske proizvodnje. To nalogo bodo za naprej morale bolj marljivo opravljati kmetijske zadruge. Treba bo organizirati kmetijska predavanja, zlasti pa širiti med kmečko prebivalstvo strokovne knjige in revije. Kmetijstvo je danes postavljeno na znanstveno podlago in dogajanja. Daleč je za nami čas, ko so bile izkušnje v kmetovanju samo podedovane od očeta na sina, češ če je oče tako kmetoval, bom tudi jaz.

Za strokovno vzgojo kmečke mladine skrbe na področju naše občine že tri leta kmetijske gospodarske šole. Namen teh šol je nuditi kmečki mladini osnovno znanje iz kmetijstva, zlasti pa vzbuditi v njej zanimanje in veselje do kmečkega poklica in samoizpopolnjevanja v njem. Na nekaterih mestih bi kmetijske šole še lahko odprli. Ker pa se je združila in kmečka mladina premalo zanimala zanje, se niso odprle. Pecejšnje težave pri strokovnem izobraževanju kmetijskih proizvajalcev so danes tudi zaradi pomanjkanja višjega in

srednjega kmetijskega kadra. To pa ne sme biti ovira za nadaljnje delo na tem področju.

Spričo takšnega stanja se pred kmetijske zadrage in občinski ljudski odbor postavljajo težke in odgovorne naloge:

1. Iz neorganizirane živinorejske proizvodnje naj naše področje preide v organizirano živinorejsko proizvodnjo. To pomeni, da naj živinorejski odbori pri kmetijskih zadrugah skupno z živinorejci svojega področja postavijo določen vzrejni cilj, za katerega bodo vsi skupaj organizirano delali, ne pa, kot je bilo do sedaj, vsak za sebe. To delo bo vodila živinorejska služba z organizacijo, ki bo najbolj ustrezala našim pililikam na terenu in bo segala prav do vsakega posameznega proizvajalca.

Živinorejski odbori kmetijskih zadrug naj v prvi vrsti ugotovijo dejansko stanje kmetijstva, predvsem pa živinoreje na njihovim področju! To je stanje vsakega posameznega hleva in njegove proizvodnje, šele nato bodo lahko pričeli z načrtnim delom. Ti odbori naj si postavijo določena pravila, po katerih bo njihova živinorejska organizacija delovala. Odbori naj vodijo vzrejno politiko in naj pomagajo živinorejcem pri odbiri telet za nadaljnjo vzrejo in pri vseh ostalih tozadevnih vprašanjih.

Občinski ljudski odbor naj bo v bodoče preko sveta za kmetijstvo in gozdarstvo v najožji zvezi s kmetijskimi zadrugami v vseh gospodarskih vprašanjih, še posebej pa po vprašanju povečanja kmetijske proizvodnje!

2. Glede na svoje pogoje naj vsaka zadruga izdela program dela za pospeševanje kmetijstva. Na bazi teh programov naj se prične z organiziranim delom. Ti programi naj v najkrajšem času rešijo naslednja vprašanja:

a) Rešitev pasemskega vprašanja tam, kjer še ni rešeno, to je na področju Dole, Vojsko. Občinski ljudski odbor naj z odlokom postavi pasemske meje.

b) Dvig proizvodnje bomo dosegli, če bomo imeli v hlevu dovolj dobrih krav molznic. V tej smeri pričeti s sistematičnim odbiranjem živine. Selekcijo živine razširiti na področje vseh zadrug. Uvesti mlečno kontrolo tam, kjer so za to dani pogoji. Tam, kjer še niso dani pogoji za uvedbo mlečne kontrole, kot na pr. na Vojskem, Doleh in Čekovniku, pripraviti pogoje za isto. To pomeni izbrati vso pasemsko živino in pričeti z rejo telet od teh krav tako, da bi v kratkem lahko pričeli

z mlečno kontrolo tudi v teh zadrugah. V zadrugah, kjer je stanje živalskega fonda zelo slabo in ne bomo mogli izvesti selekcije z lastnimi fondi, bo potrebno nabaviti redovniške krave in telice, ki bodo osnova za nadaljnjo živinorejo na tem področju.

Poskrbeti bo treba dovoljno število bikov, ker je pomanjkanje bikov še vedno ponekod izgovor za obstoj zakotnih plemenjakov. Zadruga naj odpravijo vse zakotne plemenjake!

Za rodovniške krave preskrbeti nekaj boljših plemenjakov, katerih potomstvo bo v veliki meri vplivalo na zboljšanje kvalitete živine.

Da se prepreči nedannje širjenje spolne bolezni, je gospodarski svet izdal odlok o rajonizaciji bikov. Pri uvajanju te nove organizacije pripuščanja bodo morale pomagati in vso kontrolo voditi zadruga.

c) Jasno je, da povečanje proizvodnje goveje živine ne bo prišlo brez zboljšanja krmne baze. Zato bodo morali ti programi zajeti vprašanja, kako gnojiti travnike in pašnike s hlevskim gnojem in umetnimi gnojili, da se tako reši najvažnejše vprašanje povečanja donosa naših travnikov in pašnikov. S tem je v ozki zvezi gradnja gnojišč in gnojnih jam in nabava umetnih gnojil. Razne investicije iz javnih sredstev za izvajanje ukrepov za izboljšanje zemlje ter za povečanje krmne baze so nujne in bodo bogato poplačane.

d) Sama kmetijska gospodarstva bodo morala bolj upoštevati načela rentabilnosti. Prilagoditi bodo morala svojo proizvodnjo naravnim pogojem ter gospodariti s svinčnikom v roki. Da bi to dosegli, bo nujno potrebno posvetiti veliko skrb strokovni vzgoji naših kmetijskih proizvajalcev.

3. Kmetijske zadruga bodo morale zagotoviti odkup vseh kmetijskih proizvodov.

S prevzemom odkupa bo za naprej tudi več sredstev za pospeševanje kmetijstva pri kmetijskih zadrugah. Vsa ta sredstva naj bodo načrtno izkoriščena tam, kjer bodo najbolj rentabilna in kjer bodo najhitreje dajala rezultate! Strinjamo se s tem, da sredstva, ki so na razpolago, vložijo tam, kjer so ustvarjena, vendar pa pod kontrolo in nasveti strokovnjakov.

4. Da se uredi odkup mleka od proizvajalca, bo potrebno urediti tam, kjer je to terensko mogoče, mlekarne. Računati moramo, da je to nujno potrebno v zvezi

z novim odkupom od individualnega proizvajalca. V letu 1956 izdelati program razvoja mlekarstva v naši občini.

5. Uvedba travno-deteljnih mešanic v njivski kolobar. Po statističnih podatkih sejejo krmne rastline na približno 950 ha njivskih površin. Potrebno bi bilo uvesti na eno tretjino teh površin, to je na okrog 300 ha, travno-deteljne mešanice. V ta namen bi potrebovali 9.000 kg semena.

6. Povečanje pridelkov krompirja, z uporabljenem kvalitetnega semena. Zato naj bi se postopno uvajalo boljše seme krompirja, predvsem tistih sort, ki so se pri nas dobro obnesle, ena od teh sort je »Merkur«, ki je neobčutljiv za krompirjevo ples. Krompir sadimo približno na

260 ha. Če bi menjali seme za 100 ha letno, bi potrebovali 200.000 kg semena.

7. Na višjih področjih Vojsko, Ledine, Mrzli vrh in del Črnega vrha postopno opuščanje setve pšenice, na ta račun pa povečati setev ovsa.

8. Za sanacijo sadjarstva so potrebni tile ukrepi:

a) kmetijsko pregledati sadovnjake, zaznamovati stara, izrojena drevesa in dati kmetovalcem nalog, da jih posekajo,

b) pričeti s sistematičnim gnojenjem starejšega sadnega drevja,

c) čiščenje in škropljenje sadnega drevja,

d) vsakoletna obnova oziroma naprava novih sadovniakov na približno 2 ha.

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR IDRİJA

Na podlagi 1. in 3. odstavka 15. člena in 2. točke 50. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Ur. list LRS št. 19-88/52) 24. člena Statuta občine Idrija št. 5/1-55 in 9. člena Odloka o javnem redu in miru okraja Gorica (Uradni list LRS št. 1-6/55) je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 31. januarja 1956 sprejel

ODLOK

o javnem redu in miru na območju občine Idrija

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Vsakdo mora uravnnavati svoje vedenje in ravnanje tako, da ne moti dela, razvedrila in počitka državljanov, da varuje javno moralo, pazi na snago, ne kazi lepote in zunanjega lica mesta, vasi in naselij, ne dela škode na javnih prostorih in ne ogroža ljudem varnosti premoženja in zdravja.

Dobrine iz prejšnjega odstavka uživajo upravno kazensko varstvo po določbah tega odloka.

2. člen

S tem odlokom se predpisujejo zadeve, ki niso predpisane v odloku o javnem redu in miru okraja Gorica in so za ureditev javnega reda in mira v naši občini potrebna.

II. VARSTVO MIRU

3. člen

Prepovedana so dejanja na javnem prostoru, ki motijo mir okolice in sicer:

1. voziti po mestu Idrija z odprto izpušno dušilko,

2. dajati dolga zvočna znamenja po nepotrebem.

4. člen

Cerkveno zvonjenje je dovoljeno le ob rednih cerkvenih obredih ter zjutraj, opoldan in zvečer.

Pri nočnih obredih je dovoljeno zvoniti le, če izda dovoljenje tajnik občinskega ljudskega odbora na prošnjo upravitelja cerkve.

Pri pogrebih je dovoljeno zvoniti največ 10 minut.

V Idriji je dovoljeno zvoniti po 1 minuto v zvoniku tiste cerkve, kjer je obred. Zjutraj, opoldan in zvečer pa le v zvoniku cerkve sv. Antona. Ob pogrebih je dovoljeno zvoniti po 10 minut v zvonikih cerkve sv. Antona in na novem pokopališču.

V Spodnji Idriji je dovoljeno zvoniti po 1 minuto pri vsakem obredu, ob pogrebih pa največ 10 minut.

Ob elementarnih nezgodah in nesrečah je dovoljeno biti plat zvona. V primeru zračnih napa-dov se je ravnati po predpisih PLZ.

Vhod v zvonik in pristop k vrvm mora biti primerno zavarovan in dostopen le zvonarju.

Za kršitve določil tega člena sta odgovorna upravitelj cerkve in cerkovnik (zvonar).

III. VARSTVO DRUŽBENE DISCIPLINE

5. člen

Vsak državljan je dolžan vesti se na javnih prostorih dostojno in izogibati se dejanj, s katerimi se krši družbena disciplina, moti gibanje, delo ali

razvedrilo državljanov ali zavaja v nedisciplino, vznbuja javno zgražanje ali žali javno moralo.

Zlasti je prepovedano:

1. izzivati, nadlegovati, smešiti ali ogrožati osebe v javnih ali zasebnih prostorih;

2. peti nedostojne ali žaljive pesmi, peti, govoriti nedostojno, preklinjati, žaliti z nedostojnim vedenjem dostojnost drugih, kazati nedostojne slike ali predmete;

3. stopiti brez dovoljenja v zgradbo ali kraj, kamor je vstop prepovedan, če je prepoved vidno označena;

4. branjevkam prodajati zunaj tržnega prostora;

5. ovirati promet na pločnikih in drugih javnih prostorih z odlaganjem drv ali drugega materiala preko časa ali preko dveh dni od dneva, ko je bil material pripeljan;

6. v mestu Idriji, vasi Spodnja Idrija in Crni vrh kvariti zgled mesta in vasi z odlaganjem drv in drugega materiala na neprimernih mestih.

6. člen

Po poteh in ulicah, na javnih krajih in zasebnih zemljiščih je prepovedano postavljati lopo, drvarnico, hleve in vse druge naprave ter objekte, ki ovirajo promet, škodujejo higieni ali pa kvarijo zunanje lice mesta, vasi ali naselja.

Ze obstoječe objekte iz prejšnjega odstavka morajo stranke odstraniti, če izda tozadevno odločbo svet za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve.

IV. VARSTVO LJUDI IN PREMOŽENJA

7. člen

Prepovedana so dejanja, s katerimi se ogroža varnost ljudi in premoženja:

1. Opustitev popravila zgradb ali naprav, če ogrožajo varnost.

2. Pustiti ob javnih poteh ograje ali živo mejo v takem stanju, da ogroža varnost, ovira promet ali pa kazi zunanje lice.

3. Postaviti ali pustiti predmete tako, da utegnejo pasti na javni prostor, če se s tem ogroža varnost, karkoli vreči, izliti ali postaviti na javno pot, če je tako ogrožena varnost, čistoča ali zunanje lice mesta in vasi.

4. Izpeljava odtočnih strešnikov, žlebov na javne ceste in javne prostore.

5. Parkiranje vprežne živine in vozov je dovoljeno samo na prostorih, ki jih za to določi pristojni upravni organ.

V. VARSTVO ZDRAVJA, ČISTOČE IN ZUNANJEGA LICA MESTA IN VASI

8. člen

Prepovedana so vsa dejanja, ki ogrožajo zdravje ljudi in nasprotuje pravilom čistoče ali kazijo zunanje lice strnjjenih naselij.

Prepovedano je:

1. poškodovati, uničiti ali odstraniti posodo za odpadke, nameščeno na javnih prostorih;

2. iztepati karkoli na javna pota, zračiti posteljnino ali sušiti perilo preko oken ali balkonov, ki gledajo na ulice;

3. čiščenje greznic, ki povzročajo v okolici smrad, je dovoljeno le od 22. ure do 4. ure;

4. metati v kanalski požiralnik predmete, ki utegnejo zamašiti kanal;

5. prati perilo v javnih cestnih napajališčih;

6. voditi pse ali druge domače živali v javne lokale;

7. puščati po ulicah in javnih prostorih domače živali;

8. reja domačih živali je dovoljena le v zato primernih prostorih.

9. člen

Lastniki ali upravitelji nepremičnin ob javnih poteh so dolžni odstraniti iz pločnikov, obcestnih jarkov ter kanalskih požiralnikov sneg in posipati poledenele hodnike do 7. ure, med dnevom pa po potrebi.

10. člen

Lastniki stavbe so dolžni skrbeti za pleskanje hiš in primerno ureditev okolice okrog hiše, tako da se ne kvari zunanji zgljed mesta in krajev.

11. člen

Lastniki hiš so dolžni, da skrbijo za odstranitev takih hiš, ki so v razpadajočem nepopravljivem stanju in ogrožajo varnost ljudi. Odstraniti je ruševine, ki izvirajo od porušenih zgradb in škodujejo zunanjemu izgledu mesta in kraja.

12. člen

Prepovedano je delati škodo na javnih nasadih, drevoredih in pokopališčih.

VI. KAZNI

13. člen

Z denarno kaznijo do 3.000.— din se storilec kaznuje za kršitve določil:

4. člena 1., 2., 4., 5. in 6. točke, 5. člena, 6. člena 1., 2., 3., 4. točke, 7. člena 1., 2., 3., 4., 5., in 8. točke, 8. člena, 9. člena, 10. člena, 11. člena in 12. člena.

14. člen

Organi Ljudske milice ali organi, ki jih za to določi občinski ljudski odbor, smejo na kraju samem izterjati denarno kazen od tistih, ki jih zatljotijo pri prekršku in sicer:

1. po 50.— din za prekrške iz 3. točke 5. člena;
2. po 100.— din za prekrške iz 1. in 2. točke 3. člena, 5. točke 7. člena, 6. in 7. točke 8. člena.

15. člen

Za upravno kazenski postopek in za izrekanje kazni po tem odloku je pristojen sodnik za prekrške občinskega ljudskega odbora.

VII. KONČNE DOLOČBE

16. člen

Ta odlok začne veljati 8. dan po objavi na krajevno običajen način.

17. člen

Z dnevom, ko začne veljati ta odlok, prenehajo veljati na območju občine Idrija naslednji odloki: Odlok o javnem redu in miru bivšega Ljudskega odbora mestne občine Idrija, Odlok o javnem redu in miru bivše občine Cerkno in Odlok o ureditvi reda in izgleda naselja bivše občine Spodnja Idrija.

Štev. 01-35/5

Idrija, 31. januarja 1956.

Predsednik

Lado Božič, l. r.

Na podlagi 52. člena Uredbe o trgovanju ter o trgovskih podjetjih in trgovinah (Uradni list FLRJ št. 37/55) in 2. odstavka 15. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih je Občinski ljudski odbor Idrija na svoji seji dne 31. januarja 1956 sprejel

ODLOK

o ustanovitvi potrošniških svetov

1. člen

Ustanovijo se potrošniški sveti pri vseh trgovskih podjetjih in trgovinah, pri trgovinah kmetijskih zadrug ter pri proizvajalnih podjetjih s prodajalnami, ki prodajajo blago na drobno.

Če proizvajalna podjetja niso na območju občine, se ustanovijo potrošniški sveti samo pri njihovih prodajalnah na območju občine.

2. člen

Praviloma se ustanovi potrošniški svet pri vsaki posamezni prodajalni.

Izjemoma se more ustanoviti en potrošniški svet za dve ali več prodajaln istega podjetja, če so v neposredni bližini.

3. člen

Potrošniški sveti štejejo od 3 do 7 članov. Direktor, poslovodja in uslužbenci trgovskega podjetja ali prodajalne ne morejo biti člani potrošniškega sveta v podjetju ali prodajalni. Predsednika sveta izvolijo člani sveta izmed sebe.

Predsedniki sveta za prodajalne pri podjetju, ki ima več prodajaln, so po svojem položaju člani potrošniškega sveta pri podjetju.

Če ima podjetje več kot 7 prodajaln, šteje potrošniški svet podjetja najmanj toliko članov, kolikor je potrošniških svetov prodajaln.

4. člen

Potrošniške svete volijo potrošniki istega trgovskega podjetja, trgovine ali prodajalne, za katero se ustanovi svet potrošnikov, neposredno na zborih potrošnikov. Zbor potrošnikov skliče osnovna organizacija Socialistične zveze delovnega ljudstva.

5. člen

Mandatna doba svetov potrošnikov traja 2 leti. Zbor potrošnikov pa lahko še pred potekom te dobe razreši na predlog sveta za gospodarstvo, zborov volivcev ali utemeljen predlog kolektiva trgovskega podjetja ali trgovine vse ali posamezne člane sveta in izvoli nove.

6. člen

Za izvršitev tega odloka skrbi svet za gospodarstvo Občinskega ljudskega odbora Idrija. Ta izda tudi navodila za volitve in poslovanje potrošniških svetov.

Potrošniški sveti na podlagi tega odloka in navodil gospodarskega sveta sprejmejo svoje poslovniške, trgovska podjetja ali trgovine pa temu ustrezno prilagode svoja pravila.

7. člen

Ta odlok velja takoj, objavi pa se na občinskih oglasnih deskah.

Štev. 01-35/4

Idrija, dne 31. januarja 1956.

Predsednik

Lado Božič, l. r.

Na podlagi 2. odstavka 15. člena 2. točke 50. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS št. 19-88/52) priloge I/A Zakona o pristojnosti občinskih in okrajnih ljudskih odborov (Urad-

ni list FLRJ št. 34-371/55) ter v zvezi z 19. in 20. členom Uredbe o upravljanju stanovanjskih hiš (Uradni list FLRJ št. 29-344/54) je Občinski ljudski odbor Idrija na svoji seji dne 27. februarja 1956 sprejel

ODLOK

za dopolnitev odloka o kategorizaciji stanovanj in okoliših na območju občine Idrija

1. člen

3. člen odloka o kategorizaciji stanovanj in okoliših na območju Občinskega ljudskega odbora Idrija, sprejet na seji dne 6. decembra 1955, se dopolni tako, da se v razpredelnici za točkovanje stanovanj doda 32. točka, ki se glasi:

32. Pohištena oprema v stanovanju:
do 1 m² plosk. površ. 10, do 2 m² plosk. površine 20, do 3 m² plosk. površine 30.

2. člen

Ta odlok velja takoj.

Štev. 35/6

Idrija, dne 27. februarja 1956.

Predsednik
Lado Božič, l. r.

Na podlagi 35. člena Uredbe o razdeljevanju in odpovedi stanovanj (Uradni list LRS št. 19-86/55) in v zvezi s členom 9. Uredbe o spremembah in dopolnitvah Uredbe o razdeljevanju in odpovedi stanovanj (Uradni list LRS št. 43-55) je izdal Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 27. februarja 1956 naslednji

ODLOK

o postopku pri razdeljevanju stanovanj na območju mesta Idrija in vasi Spodnja Idrija

I.

SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Občinski ljudski odbor dodeljuje stanovanja po svojih organih za stanovanjske zadeve samo tistim prosilcem, ki bivajo v mestu Idrija in vasi Spodnja Idrija ter izpolnjujejo pogoje iz 12. in 15. člena uredbe o razdeljevanju in odpovedi stanovanj in za katere smatra, da je njih bivanje v Idriji ali Spodnji Idriji potrebno.

Občinski ljudski odbor se obvezuje dodeliti stanovanja novim priseljencem le v primerih, če je dal pred preselitvijo prosilca v mesto Idrija ali vasi Spodnja Idrija pismeno zagotovilo, da mu bo preskrbel stanovanje.

Stanovanjska komisija prizna za nujne le tiste prošnje prosilcev iz prednjih odstavkov tega člena, kolikor jih bo mogoče rešiti v tekočem letu glede na razpoložljiva stanovanja.

2. člen

Prosilcem, zaposlenim pri službodajalcu, ki razpolaga z lastnimi stanovanji, če so manj obremenjena od povprečne obremenitve stanovanj, s katerimi razpolaga občinski ljudski odbor ali pa imajo možnost zgraditi stanovanja, lahko občinski ljudski odbor odkloni dodelitev stanovanja.

Ti predpisi se uporabljajo tudi za doslej neresene prošnje delavcev in uslužbencev tistih delodajalcev, glede katerih občinski ljudski odbor ugotovi, da razpolagajo z lastnimi stanovanji ali imajo možnost zgraditi stanovanja.

O možnosti zgraditve stanovanj sklepa svet za stanovanjske zadeve občinskega ljudskega odbora potem, ko zbere podatke o sredstvih, s katerimi službodajalec razpolaga za gradnjo stanovanj.

3. člen

Prosilci, ki že imajo za svojo ožjo družino primerno stanovanje in želijo priseliti v Idrijo še drug svoje sorodnike, ne morejo zaradi preselitve zahtevati večjega stanovanja.

II.

POSTOPEK PRI RAZDELJEVANJU

4. člen

Prošnje za dodelitev stanovanja vlagajo prosilci pri občinskem ljudskem odboru.

Pri občinskem ljudskem odboru vlagajo prošnje za dodelitev stanovanja tisti zaposleni prosilci, ki imajo svojo delovno mesto na območju mesta Idrija.

Nezaposleni prosilci vlagajo prošnje za dodelitev stanovanja v mestu Idrija iz 2. odstavka tega člena le tedaj, če stalno bivajo na območju mesta Idrija ali vasi Spodnja Idrija.

Prosilci, ki se po daljši odsotnosti vračajo v Idrijo ali Spodnjo Idrijo, izseljenci, službeno premeščeni iz Idrije, upokojenici itd. vlagajo prošnje za stanovanje pri občini le, če se želijo naseliti v območje mesta Idrija in vasi Spodnja Idrija in se ne štejejo za nove priseljence.

5. člen

Stanovanjska komisija občinskega ljudskega odbora odloči ali se prosilec uvrsti v seznam upravičenih pričakovalcev. Če prosilec ne izpolnjuje pogojev za uvrstitev v seznam, ga o tem obvesti neposredno.

6. člen

Stanovanjska komisija občinskega ljudskega odbora reši prošnjo v roku 2 mesecev. Proti odločbi o uvrstitvi v seznam, kakor tudi proti odločbi o neuvrstitvi v seznam, ni pritožbe.

7. člen

Stanovanjska komisija uvrsti v seznam upravičenih pričakovalcev toliko prosilcev, kolikor pričakuje prostih stanovanj v razdobju 6 mesecev, za katero se seznam sestavi.

8. člen

Osebe, ki so bile sprejete v seznam upravičenih pričakovalcev pa jim v razdobju (6 mesecev), za katero je seznam sestavljen, stanovanje ni dodeljeno, se morajo uvrstiti v seznam naslednjega razdobja in na čelo tega seznama po že doseženem vrstnem redu, če se pogoji za uvrstitev v seznam upravičenih pričakovalcev med tem niso spremenili.

9. člen

Izjemoma lahko komisija vrstni red v seznamu upravičenih pričakovalcev naknadno spremeni in uvrsti v seznam prosilce, ki so zgubili stanovanje zaradi elementarnih nezdod (požar, poplava, potres in podobno) ali se morajo izseliti iz svojega stanovanja po odločbi pristojne komisije, če ugotovi, da je stanovanje za življenje nevarno.

Če razpolaga službodajalec, pri katerem je prosilec iz prvega odstavka tega člena zaposlen, z lastnimi stanovanji, je ta službodajalec dolžan dati prosilcu na razpolago stanovanje, če občinski ljudski odbor ugotovi, da ima možnost preskrbeti tako stanovanje.

10. člen

Stanovanjska komisija mora predložiti seznam upravičenih pričakovalcev v potrditev svetu za stanovanjske zadeve občinskega ljudskega odbora Idrija. Če potrdi svet seznam s pripombami, so te pripombe za stanovanjsko komisijo obvezne. Sta-

novanjska komisija mora izdati v skladu s temi pripombami dokončni seznam upravičenih pričakovalcev.

11. člen

Seznam upravičenih pričakovalcev se objavi na krajevno običajen način.

12. člen

Odločbo o dodelitvi stanovanja izda organ občinskega ljudskega odbora iz 1. odstavka 1. člena tega odloka.

Prosilci se smejo vseliti v stanovanje šele, ko je odločba o nakazilu pravnomočna.

Za stanovanje, s katerimi razpolaga občinski ljudski odbor, se izda odločba po seznamu upravičenih pričakovalcev; za stanovanja, s katerimi razpolaga službodajalec, pa po predlogu tega, če so izpolnjeni splošni pogoji za dodelitev stanovanja po načelih uredbe o razdeljevanju in odpovedi stanovanj.

Proti odločbi o dodelitvi stanovanja je dopustna pritožba na tajništvo okrajnega ljudskega odbora, v katerega delovno področje spadajo stanovanjske zadeve.

III.

13. člen

Ta odlok začne veljati po objavi na občinskih oglasnih deskah.

Štev. 35/7

Idrija, dne 27. februarja 1956.

Predsednik

Lado Božič, l. r.

Na podlagi 15. člena in 2. točke 49. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS št. 19/52) je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 29. marca 1956 sprejel

ODLOK

o tržnem redu

I. KRAJEVNA VELJAVNOST IN NADZORSTVO

1. člen

Ta odlok velja za tržne prostore na območju občine Idrija.

Za izvajanje tega odloka skrbijo tržni inšpektor, upravitelj tržišča (Komunalno podjetje Idrija) in krajevni odbori.

II. TRŽNI PROSTOR

2. člen

Kot tržni prostor v mestu Idrija se določi del Trga Svobode.

V ostalih naseljih določijo tržne prostore krajevni odbori.

Poleg stalnih tržnih prostorov lahko svet za gospodarstvo v sporazumu s svetom za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve Občinskega ljudskega odbora Idrija dovoli druge tržne prostore, obenem določi prodajno blago, čas prodaje in prodajalce.

Izven tržnega prostora ni dovoljeno prodajati.

3. člen

Blago je dovoljeno prodajati na trgu na določenem prostoru. Živa perutnina, golobi, kunci in podobne male živali se prodajajo na stalnem trgu, druge živali pa na sejmišču.

III. BLAGO, PRODAJALCI IN KUPCI

4. člen

Dovoljeno je prodajati vse vrste nepredelanih ali predelanih kmetijskih pridelkov, cvetlice, zdra-

vilna zelišča, gozdne sadeže, divjačino, ribe in druge užitarne vodne živali, naravno vino in žganje ter izdelke domače obrti.

Naravno vino in žganje je dovoljeno prodajati samo za uporabo izven tržnega prostora.

Na trgu je prepovedano prodajati blago iz krajev, ki so uradno razglašeni za okužene.

5. člen

Prodajati smejo:

1. kmetijski proizvajalci svoje lastne kmetijske pridelke;

2. nabiralci in gojitelji cvetlic, zdravilnih zelišč in gozdnih sadežev, če so blago sami nabrali ali vzgojili;

3. lovske družine in ribiške zadruga divjačino in ribe, ki so jih same nalovile;

4. proizvajalci predmetov domače obrti svoje lastne izdelke;

5. podjetja, kmetijske zadruga in zasebniki, ki imajo pravico trgovanja s predmeti, navedenimi v 4. členu tega odloka.

Zasebni proizvajalci in nabiralci, naštetih v 1., 2. in 4. točki prejšnjega odstavka, smejo prodajati blago sami ali po družinskih članih, ne pa z najetimi ljudmi.

IV. TRŽNI ČAS

6. člen

Tržni čas se prične vsak dan z ranim jutrom in traja ob delavnikih do 13. ure, ob nedeljah in praznikih pa do 11. ure.

Za stalne prodajalce na trgu velja obratovalni čas, kot je določen za prodajalne te vrste zunaj trga.

Gospodarski odsek dovoljuje v utemeljenih primerih izjeme.

V. PRODAJNA MESTA

7. člen

Vsak prodajalec ima pravico samo do enega prodajnega mesta na tržišču.

Gospodarski odsek dovoljuje v utemeljenih primerih izjeme.

Če prodajalec stalno uporablja določeno prodajno mesto, mora skleniti najemno pogodbo z upraviteljem tržišča.

Prostorov, ki jih imajo prodajalci v najemu, ne smejo brez odobritve upravitelja tržišča odstopiti drugim, niti v celoti, niti deloma.

Blago se prodaja na prodajnih klopeh ali z vozil. Na tleh se blago ne sme prodajati, razen v primerih nujne potrebe, če to dovoli upravitelj tržišča. V vsakem primeru pa morajo prodajalci vse na trg prineseno blago imeti razloženo na vidnem mestu.

Za uporabo prodajnega mesta plača prodajalec posebno pristojbino: stojnino. Stojnina se ne plača, če je sklenjena najemna pogodba; v tem primeru se plačuje najemnina, katere višina se določi v najemni pogodbi po veljavnih predpisih o najemnih za poslovne prostore.

Kadar prodajalec blago proda, mora zapustiti prodajno mesto, čeprav še ni potekel tržni čas.

VI. OZNAČEVANJE CEN

8. člen

Vsi prodajalci morajo vsako blago vidno označiti s cenami ali cenikom, ki mora viseti na vidnem mestu.

VII. MERE

9. člen

Blago, ki se ne prodaja na kose, temveč se meri, je dovoljeno prodajati le na kilograme, litre ali metre oziroma nižje enote teh mer.

Gospodarski odsek določi, katero blago se sme prodajati na kose ali na votle mere.

Uporabljati se smejo samo po veljavnih predpisih uradno preizkušene in potrjene merilne naprave.

Na kupčevo zahtevo je prodajalec dolžan blago zmeriti z merili upravitelja tržišča.

VIII. VARSTVO ZDRAVJA IN ČISTOČE

10. člen

Vsi obiskovalci trga in prodajalci morajo skrbeti za snago in ravnati z živili tako, da ne bo ogroženo zdravje ljudi.

Pse ni dovoljeno voditi po trgu.

11. člen

Osebe, ki prodajajo živila, morajo biti čiste in snažno oblečene.

Prodajalke mleka in mlečnih izdelkov morajo imeti lase pokrite s čisto ruto ali belo čepico.

Živila morajo biti pristna, zdrava, nepokvarjena in čista, sadje zrelo.

Živila morajo biti zavarovana, da so varna pred onesnaženjem, mleko tudi pred soncem in padavinami.

Mlečni izdelki se smejo prodajati le v belo emajliranih ali porcelanastih posodah, surovo maslo pa tudi v pergamentnem papirju. Za zavijanje živil se sme uporabljati le čisti papir.

Živil ni dovoljeno otipavati in pokušati.

Povrtnina mora biti očiščena prsti.

Pokvarjeno blago se ne sme zadrževati na trgu, temveč se mora s trga takoj odstraniti.

12. člen

Vodne živali morajo biti sveže. Na zahtevo tržnih organov se morajo prodajalci izkazati po določbah ribolovskih predpisov.

13. člen

Živali iz 1. odstavka 3. člena se smejo prodajati samo v kurnikih ali za to primernih košarah.

Klanje živali na trgu ni dovoljeno.

14. člen

Tržna inšpekcija je upravičena v vseh primerih, kjer prodajalci ne upoštevajo določb 13. člena tega odloka, prodajo blaga začasno ustaviti ter o tem obvestiti sanitarno inšpekcijo zaradi pristojnega ukrepanja.

IX. NADZORSTVO IN INŠPEKCIJA TRŽNIH PROSTOROV

15. člen

V okviru ustreznih predpisov nadzorujejo tržišče poleg organov tržne inšpekcije tudi organi sanitarne in veterinarske inšpekcije ter osebe pooblašene od sveta za gospodarstvo Občinskega ljudskega odbora Idrija.

X. TRŽNA PRISTOJBINA

16. člen

Za uporabo tržnega prostora in naprav plačajo prodajalci naslednje stojnine:

1. od cele klopi — stojnice po 60,— din;
2. od ročnega vozila po 50.— din;
3. od voza po 100.— din.

Stojnino je prodajalec dolžan plačati takoj, ko zasede prostor.

XI. PREKRŠKI IN KAZNI

17. člen

Kršitelji določil 4. odstavka 2. člena, 4., 5., 6., 8. in 9. člena, 1. odstaka, 10. člena 11., 12., 13 in 16. člena tega odloka se kaznuje z denarno kaznijo do 3.000.—, če ni z drugimi predpisi določena strožja kazen.

Organi Ljudske milice in organi, ki so pooblašeni od Občinskega ljudskega odbora Idrija, smejo na licu mesta izterjati denarno kazen v višini din 100.— od osebe, ki vodi na tržišče pse.

XII. KONČNE DOLOČBE

18. člen

Ta odlok začne veljati takoj po objavi na oglasnih deskah Občinskega ljudskega odbora Idrija.

Štev. 01-35/10

Idrija, dne 29. marca 1956.

Predsednik

Lado Božič, l. r.

Na podlagi 2. odstavka 15. člena in 2. točke 50. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS št. 19-88/52) in 3. člena Uredbe o prodaji stanovanjskih hiš iz splošnega ljudskega premoženja (Uradni list FLRJ št. 17-101/53) je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 29. marca 1956 sprejel sklep za spremembo in dopolnitev odloka z dne 20. decembra 1954 o prodaji stanovanjskih hiš splošnega ljudskega premoženja na javni dražbi, tako da se prečiščeno besedilo tega odloka glasi:

ODLOK

o prodaji stanovanjskih hiš splošnega ljudskega premoženja na javni dražbi

1. člen

Eno-in dvostanovanjske hiše iz sklada splošnega ljudskega premoženja se na območju Občinskega ljudskega odbora Idrija lahko prodajo na podlagi določil uredbe o prodaji stanovanjskih hiš iz splošnega ljudskega premoženja ter na podlagi določil tega odloka.

2. člen

Stanovanjske hiše, dane v prodajo, ceni cenilna komisija, ki jo imenuje ljudski odbor.

Komisija ima najmanj 3 člane. Vsaj dva člana morata biti gradbena strokovnjaka.

3. člen

Po cenitvi teh hiš razpiše odsek za splošne zadeve in proračun Občinskega ljudskega odbora Idrija javno dražbo. Cenilna vrednost posameznih hiš je izklicna cena na javni dražbi.

Razpis javne dražbe mora obsegati: označbo hiše, najmanjšo sprejemljivo ponudbo, višino varščine, ki se mora položiti pred dražbenim narokom, čas in kraj dražbe ter plačilne pogoje. Drugi podatki o stanju poslopja, pritliklin in opis lege so interesentom na razpolago pri odseku za splošne zadeve in proračun občinskega ljudskega odbora.

Razpis javne dražbe se objavi na oglasnih deskah občinskega ljudskega odbora ter v »Primorskih novicah«.

Od dneva objave javne dražbe na oglasnih deskah občinskega ljudskega odbora pa do dneva, ko bo javna dražba, mora preteči najmanj 20 dni.

4. člen

Vsak ponudnik mora položiti najpozneje pred pričetkom javne dražbe pri upravi za dohodke občinskega ljudskega odbora varščino, ki znaša 10 % izklicne cene. Ponudnik se mora izkazati na javni dražbi s potrdilom, da je položil varščino sicer ne more dražiti.

Ponudnik je lahko praviloma vsak državljan FLRJ.

K dražbi se ne smejo prepustiti tisti, ki že imajo sami ali njih družinski člani eno- ali več hiš, in tisti, o katerih se utemeljeno sumi, da hiše ne mislijo odkupiti za lastne namene, temveč jo hočejo kupiti zaradi preprodaje ali iz kakšnega podobnega spekulativnega namena.

5. člen

Dražbeni narok, ki ga vodi šef odseka za splošne zadeve občinskega ljudskega odbora ali drug uslužbenec, ki ga pooblasti tajnik ljudskega odbora, se opravi praviloma v poslopu občine Idrija ali na krajevnem uradu v Spodnji Idriji ter Črnem vrhu, le iz važnih razlogov se more odrediti narok pred hišo, ki je dana v prodajo.

Vsak ponudnik ima pravico pogledati cenilni zapisnik in zahtevati natančnejše podatke o hiši, ki je dana v prodajo.

Vodja dražbe navede ob začetku dražbenega naroka, katera hiša se prodaja in koliko znaša najnižji sprejemljivi ponudek, sočasno obrazloži plačilne pogoje.

Na poziv vodje dražbenega naroka dajejo ponudniki svoje ponudbe, vsak ponudnik je vezan na svojo ponudbo, dokler se ne poda večja ponudba. Dražbo se konča, če se tudi po drugem pozivu v 10 minutah ne poda večja ponudba. Tedaj naznanj vodja dražbe zadnjo ponudbo in izreče dražbo za končano. Za sprejeto se šteje ponudba najboljšega ponudnika.

Varščina, ki jo je dal ponudnik, čigar ponudba je bila sprejeta, se šteje za dopolnitev poslednjega obroka kupnine, ki ga mora plačati v celoti ob podpisu kupoprodajne pogodbe, vsem drugim ponudnikom pa se vrne varščina po končanem dražbenem naroku. To se vpiše v dražbeni zapisnik, ki ga podpišejo vodja dražbe, zapisnikar in dva overovatelja. Ta dva imenuje izmed svojih članov svet za splošne zadeve in proračun.

Obročna odplačila se smejo dovoliti le tistim, ki so sodelovali v NOB bodisi v sestavi NOV ali pa z organiziranim aktivnim delom, začeni z letom 1941, 1942 ali 1943, družinskim članom borcev, ki so padli v NOB, vojaškim vojnim invalidom in izseljencem — povratnikom.

6. člen

Z dnem dražbe preidejo na kupca vse pravice pa tudi vsa javna bremena in nevarnosti, združene z lastništvom prodane hiše. Občinski ljudski odbor sestavi s kupcem kupoprodajno pogodbo za prodano hišo, obenem pa izda odločbo, s katero daje zemljišče, na katerem stojita prodana hiša in njeno dvorišče, kupcu v brezplačno in trajno uporabo.

Kupoprodajna pogodba mora obsegati določbo, da občinski ljudski odbor dovoljuje, da zemljiškooknjižno sodišče odpre nov zemljiškooknjižni vložek za prodano hišo in vpiše kupca kot lastnika hiše. Zemljiškooknjižno sodišče tudi vpiše v zemljiški vložek te nepremičnine, da lastnik lahko brezplačno in trajno uporablja zemljišče, ki mu ga dodeli občinski ljudski odbor.

Občinski ljudski odbor mora določiti v kupni pogodbi, da si pridržuje pravico do vknjižbe zastavne pravice v zemljiškooknjižnem vložku prodane hiše za neplačani del kupnine.

7. člen

Kupec dobi z lastninsko pravico hišo, prosto dosedanjih bremen. Kupec nima pravice zahtevati varščine, ker so bili podatki o prodani stanovanjski hiši ali njenih pritliklinah nepravilni. Kupec je dolžan zavarovati kupljeno hišo pri zavarovalnem zavodu in sicer za vso prometno vrednost, najmanj pa do višine kupnine.

8. člen

Na zahtevo tistega, ki stanuje v hiši, za katere nakup je bila dana ponudba na javni dražbi, lahko občinski ljudski odbor sklene, da se hiša prodaja njemu, čeprav se ni udeležil javne dražbe. Pogoji pa morajo biti enaki najugodnejšim pogojem za občino, kar jih je bilo ponudjenih na javni dražbi.

Tako zahtevo mora podati najemnik te hiše najpozneje v dveh dneh po dražbenem naroku.

9. člen

Če se prve javne dražbe nista udeležila najmanj dva ponudnika ali če je bil pri prvi dražbi dosežen najmanjši sprejemljivi ponudek, določi občinski ljudski odbor, da se prodaja na drug način; mora pa tudi določiti zadnjo najnižjo ceno v primeri z ugotovljeno cenilno vrednostjo.

Občinski ljudski odbor lahko določi na seji, da se prodajo hiše po ocenitvi brez javne dražbe osebam iz 6. odstavka 5. člena tega odloka in osebam, katerim so italijanske oblasti hiše prisilno odvzele.

Za prodajo hiš po določilih prejšnjega odstavka je potrebna poprejšnja pritrditev Izvršnega sveta Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije.

10. člen

Za vloge, odločbe, pogodbe in druge akte v zvezi s prodajo stanovanjskih hiš po določbah uredbe o prodaji stanovanjskih hiš splošnega ljudskega premoženja in tega odloka se ne plačajo nikakšne takse po zakonu o taksah, prav tako se ne plačujejo sodne takse v zvezi z vknjižbo lastninske in zastavne pravice in ne prometni davek.

11. člen

Vsa denarna sredstva, pridobljena s prodajo stanovanjskih hiš po tem odloku, se vložijo na posebni račun pri Narodni banki — podružnica Idrija in jih mora občina uporabljati le za vzdrževanje in zidanje stanovanjskih hiš.

12. člen

Ta odlok začne veljati takoj po objavi na oglasnih deskah občinskega ljudskega odbora.

Štev. 01-35/9

Idrija, 29. marca 1956.

Predsednik

Lado Božič, l. r.

Na podlagi 15. člena in 2. točke 50. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS št. 19/52), 29. člena Uredbe o upravljanju stanovanjskih hiš (Uradni list FLRJ št. 29/54), v zvezi s priloženo I/A poglavja II/X točke 8 zakona o pristojnosti občinskih in okrajnih ljudskih odborov (Uradni list FLRJ št. 34/55) je Občinski ljudski odbor Idrija na seji dne 29. marca 1956 sprejel

ODLOK o hišnem redu

1. člen

S tem odlokom je določen način in uporaba stanovanjskih prostorov, ki so dani v najem; pravice in dolžnosti hišnega lastnika ali hišnega sveta in stanovalca do prostorov, ki so dani v najem.

Ta odlok velja za vse stanovanjske hiše na območju občine Idrija.

2. člen

Kjer dodeljuje stanovanja organ Občinskega ljudskega odbora Idrija, mora najemnik pred vstopitvijo v stanovanje predložiti hišnemu lastniku ali hišnemu svetu pravnomočno odločbo o dodelitvi stanovanja.

Ob vselitvi morata najemnik in najemodajalec skleniti pismeno pogodbo, ki mora ustrezati vsem veljavnim predpisom. V najemni pogodbi mora biti opisano tudi dejansko stanje najemnih prostorov (potrebna popravila, število svetilnih teles in podobno).

3. člen

Uživalec stanovanja mora ob izselitvi izročiti najete prostore v takem stanju, kot jih je prevzel, upoštevaje normalno obrabo. Okvare mora popraviti na svoje stroške, sicer to stori lastnik oziroma hišni svet na uživalčeve stroške.

Uživalec stanovanja mora ob izselitvi izročiti hišnemu lastniku oziroma hišnemu svetu vse ključke za stanovanje, vežna vrata in druge prostore, če jih je sprejel ob vselitvi ali kasneje. Izročiti mora tudi obrazec o točkovanju stanovanja.

4. člen

Uživalci stanovanj lahko kaj prenovijo ali prezidajo samo po predhodnem dovoljenju lastnika oziroma hišnega sveta, pri večjih prenovitvah ali prezidavah pa tudi po predhodnem dovoljenju gradbenega organa.

Ob izselitvi lahko zapusti uživalec stanovanje brez odškodnine samo v primeru, če je stanovanje ostalo nespremenjeno, razen če je bil sklenjen drugačen dogovor med uživalcem in hišnim lastnikom oziroma hišnim svetom.

5. člen

Skupni prostori (dvorišča, odprte kleti, stopnišča, hodniki, pralnice itd.) ter vodnjaki morajo biti na razpolago vsem stanovalcem.

Čas, način uporabe in čiščenje teh prostorov določi hišni svet oziroma hišni lastnik sporazumno z uživalcem stanovanja.

6. člen

a) Uživalec stanovanja mora:

1. vzdrževati najete prostore v rabnem stanju;
2. paziti na red in snago najetih in skupnih prostorov;
3. vesti se tako, da ne moti miru in počitka stanovalcem;
4. takoj naznaniti hišnemu svetu ali hišnemu lastniku pomanjkljivosti, ki jih mora ta odpraviti;
5. skrbeti, da se ne okvarijo vodovodne, električne in ogrevalne naprave, posebno zaradi mraza in mokrote;
6. plačati najemnino do vsakega 5. v mesecu za naprej, kolikor ni s pogodbo drugače določeno;
7. pri dovozu kuriva, vselitvi in izselitvi takoj očistiti pločnike in druge prostore.

b) Na lastne stroške mora najemnik:

1. uničiti mrčes, če se pojavi;
2. dati očistiti štedilnik vsak mesec, peč pa po potrebi;
3. takoj po okvari izvršiti mala popravila, na primer: popraviti električne varovalke, vodovodna tesnila v pipah, poškodovane ključke in ključavnice, zvonce na vratih, razbite pečnice v pečeh in štedilnikih, kurilna in pepelna vrata, štedilniške plošče, plovke in tesnila v rezervoarjih in straniščih z vodnim izpiranjem, straniščne deske, razbita stekla in podobno;
4. razkuževati stranišča brez vodnega izpiranja s primernimi dezinfekcijskimi sredstvi;
5. odpraviti okvare, ki so nastale zaradi malomarnosti. Če uživalec sam ne odpravi pomanjkljivosti, ki jih mora odpraviti, stori to lastnik ali hišni svet na njegove stroške.

Za vse nepravilnosti in po otrocih povzročeno škodo so odgovorni starši oziroma skrbniki. Leti morajo nepravilnosti odpraviti, škodo pa povrniti.

7. člen

Uživalcem stanovanj in skupnih prostorov je prepovedano kakršnokoli dejanje, ki bi utegnilo povzročiti škodo v stanovanju in v poslopju ali pa motiti mirno sožitje med stanovalci.

Prepovedano je:

1. sekati drva ali drobiti premog v prostorih, ki niso za to določeni;
2. uporabljati strojne naprave, ki povzročajo prekomerni hrup; šivalne in druge stroje, ki so za domače potrebe, je treba pri uporabi primer-no podložiti, da se ropot zmanjša;
3. igrati na dvorišču nogomet in druge igre; ki bi utegnile ogroziti varnost stanovalcev ali povzročiti škodo na poslopju in na nasadih; vptiti na dvoriščih in na hodnikih;
4. pljuvati na tla ali drugače ponesnažiti poslopje;
5. iztepavati preproge in druge predmete na mestih, ki niso za to določena;
6. prati in sušiti perilo v stanovanjih, če je na razpolago pralnica ali prostor za sušenje perila. (V zgradbah, kjer teh naprav ni, smejo stanovalci uporabljati v ta namen samo tiste prostore, ki jih določi lastnik ali hišni svet. Po končanem pranju mora najemnik očistiti pralne naprave, zlasti pralni kotel, kurišče in pralnico. Pod praznim kotlom je prepovedano kuriti);
7. odlagati pepel in odpadke na mesta, ki niso za to določena; metati odpadke ali druge predmete v stranišče ali v vodovodno školjko ali odtočne cevi in kanale;
8. zamazati ali kakorkoli poškodovati poslopje s pisanjem ali pritrjevanjem objav, naznanil in obvestil na mestih, ki niso za to določena (na hodnikih, v vežah ali na stopniščih);
9. zastavljati veže, hodnike, stopnišča ali dvorišča s kakršnimkoli predmeti; postavljati kolesa ali otroške vozičke izven določenega mesta;
10. čezmerno močiti tla; pomivati ali prebarvati parkete; močiti ali umivati mehke pode, ki so impregnirani z oljem, ne da bi se impregnacija obnovila;
11. puščati vežna in vrtna vrata odklenjena; poleti od 21. ure do 5. ure, pozimi pa od 20. do 5. ure;
12. po nepotrebnem točiti vodo; v skupnih prostorih pustiti prižgano luč;
13. postavljati na okna nezavarovane posode za cvetlice, tako da voda odteka po fasadi;
14. polivati kurivo z bencinom, petrolejem ali drugimi lahko vnetljivimi sredstvi v takih količinah in tako neprevidno, da to lahko ogroža hišne stanovalce in zgradbo samo;
15. hraniti na podstrešju gorljive predmete;
16. rediti živali v stanovanjih v nasprotju z veljavnimi predpisi;
17. postavljati na okna ali verande posode za cvetlice, nezavarovane proti padcem;
18. opustiti nujno potrebno zračenje stanovanjskih prostorov;
19. pred pročeljem zgradbe zlagati drva in jih nalslanjati na zid;
20. storiti kakršnokoli dejanje, ki bi utegnilo povzročiti škodo najetih prostorov na poslopju ali pripadajočih zemljiščih.

8. člen

Hišni lastnik oziroma hišni svet mora vzdrževati stanovanjske in poslovne prostore z vsemi napravami in inštalacijami v rabnem stanju. Najemniku mora dovoliti uporabo vseh v najem danih in skupnih prostorov, kakor so dvorišča, pralnice in podobno.

9. člen

Poravnavni svet stanovanjske skupnosti rešuje spore, ki nastanejo zaradi dolžnosti stanovalcev ali zavoljo popraviljanja stanovanjskega poslopja, ako je tako poslopje vključeno v stanovanjsko skupnost.

10. člen

V hišah, kjer stanuje 12 ali več strank in kjer to dopušča donos najemnine, ali za več hiš skupaj, se lahko nastavi hišnika. Kjer ni hišnika, opravljajo njegova dela stanovalci sami v času in po vrstnem redu, ki ga je sprejel hišni lastnik oziroma hišni svet po predhodnem sporazumu stanovalcev.

11. člen

Kršilci določb 2., 6., 7., 8. člena tega odloka se kaznujejo z denarno kaznijo do 3.000.— din po predpisih temeljnega zakona o prekrških, če dejanje ni strože kaznivo po drugih veljavnih predpisih.

12. člen

Hišni red mora viseti na vidnem mestu v vsaki hiši, v kateri stanujejo najemniki.

13. člen

Ta odlok velja od dneva objave na oglasnih deskah Občinskega ljudskega odbora Idrija.

Stev. 01-35/11

Idrija, dne 29. marca 1956.

Predsednik
Lado Božič, l. r.

IZ ZAPISNIKOV SEJ OBČINSKEGA LJUDSKEGA ODBORA I D R I J A

VII. seja dne 31. I. 1956

Občinski ljudski odbor je na sedmi seji obravnaval in sklepal po poročilu sveta za gospodarstvo o kmetijskih nalogah ter v razpravi sprejel sledeče zaključke:

1. Iz neorganizirane živinorejske proizvodnje naj naše področje preide v organizirano živinorejsko proizvodnjo. To pomeni, da naj živinorejski odbori pri kmetijskih zadrugah skupno z živinorejci svojega področja postavijo določen vzrejni cilj, za katerega bodo vsi skupaj organizirano delali, ne pa, kot je bilo do sedaj, vsak za sebe. To delo bo vodila živinorejska služba z organizacijo, ki bo najbolj ustrezala našim prilikam na terenu in bo segala prav do vsakega posameznega proizvajalca.

Zivinorejski odbori kmetijskih zadrug naj v prvi vrsti ugotovijo dejansko stanje kmetijstva, predvsem pa živinoreje na njihovem področju! To je stanje vsakega posameznega hleva in njegove proizvodnje, šele nato bodo lahko pričeli z načrtnim delom. Ti odbori naj si postavijo določena pravila, po katerih bo njihova živinorejska organizacija delovala! Odbori naj vodijo vzrejno politiko in naj pomagajo živinorejcem pri odbiru telet za nadaljnjo vzrejo in pri vseh ostalih tozadevnih vprašanjih!

2. Občinski ljudski odbor naj bo v bodoče preko sveta za kmetijstvo in gozdarstvo v najožji zvezi s kmetijskimi zadrugami v vseh gospodarskih vprašanjih, še posebej pa po vprašanju, kako povečati kmetijsko proizvodnjo!

3. Glede na svoje pogoje naj vsaka zadruga izdelava program dela za pospeševanje kmetijstva. Na osnovi teh programov naj se prične z organiziranim delom! Ti programi naj v najkrajšem času rešijo naslednja vprašanja:

a) Rešitev pasemskega vprašanja v krajih, kjer še ni rešeno, to je na področju Dole, Vojsko. Občinski ljudski odbor naj z odlokom postavi pasemske meje!

b) Dvig proizvodnje bomo dosegli, če bomo imeli v hlevu dovolj dobrih krav molznic. V tej smeri pričeti s sistematičnim odbiranjem živine. Selekcijo živine razširiti na področje vseh zadrug. Uvesti mlečno kontrolo tam, kjer so za to dani pogoji. Tam, kjer še niso dani pogoji za uvedbo mlečne kontrole, kot na primer na Vojskem, Doleh in Čekovniku, pripraviti pogoje, da pride do nadzora. To pomeni izbrati vso pasemsko živino in pričeti z rejo od teh krav tako, da bi v kratkem lahko pričeli z mlečno kontrolo tudi v teh zadrugah. V zadrugah, kjer je stanje živinskega fonda zelo slabo in ne bomo mogli izvesti selekcije z lastnimi fondi, bo potrebno nabaviti rodovniške krave in telice, ki bodo osnova za nadaljnjo živinorejo na tem področju. Poskrbeti bo treba dovoljno število bikov, ker je pomanjkanje bikov še vedno ponekod izgovor za obstoj zakotnih plemenjakov. Zadruga naj odpravijo vse zakotne plemenjake!

Za rodovniške krave preskrbeti nekaj boljših plemenjakov, katerih potomstvo bo v veliki meri vplivalo na izboljšanje kvalitete živine.

Da se prepreči nadaljnje širjenje spolne bolezni, je gospodarski svet izdal odlok o rajonizaciji bikov. Pri uvajanju te nove organizacije pripuščanja bodo morale pomagati in vso kontrolo voditi zadruga.

c) Jasno je, da se proizvodnje goveje živine ne bo povečala brez izboljšanja krmne baze. Zato bodo morali ti programi zajeti vprašanja, kako gnojiti travnike in pašnike s hlevskim gnojem in umetnimi gnojili, da se tako reši najvažnejše vprašanje povečanja donosa naših travnikov in pašnikov. S tem je v ozki zvezi gradnja gnojlišč in gnojnih jam in nabava umetnih gnojil. Razne investicije iz javnih sredstev za izvajanje ukrepov za izboljšanje zemlje ter za povečanje krmne baze so nujne in bodo bogato poplačne.

d) Sama kmetijska gospodarstva bodo morala bolj upoštevati načela rentabilnosti. Prilagoditi bodo morala svojo proizvodnjo naravnim pogojem ter gospodariti s svinčnikom v roki. Da bi to dosegli, bo nujno potrebno posvetiti veliko skrb strokovni vzgoji naših kmetijskih proizvajalcev.

3. Kmetijske zadruga bodo morale zagotoviti odkup vseh kmetijskih proizvodov.

S prevzemom odkupa bo za naprej tudi več sredstev za pospeševanje kmetijstva pri kmetijskih zadrugah. Vsa ta sredstva naj bodo načrtno izkoriščena tam, kjer bodo najbolj rentabilna in kjer bodo najhitreje dajala rezultate! Strinjamo se s tem, da sredstva, ki so na razpolago, vložijo tam, kjer so ostvarjena, vendar pa pod kontrolo in navesti strokovnjakov.

4. Da se uredi odkup mleka od proizvajalca, bo potrebno urediti tam, kjer je to terensko mogoče, mlekarne. Računati moramo, da je to nujno potrebno v zvezi z novim zakonom o mlekarstvu, ki se pripravlja in po katerem bo omejen odkup od individualnega proizvajalca. V letu 1956 izdelati program razvoja mlekarstva v naši občini.

5. Uvedba travno-deteljnih mešanic v njivski kolobar. Po statističnih podatkih sejajo krmne rastline na približno 950 ha njivskih površin. Potrebno bi bilo uvesti na 1/3 teh površin, to je na okrog 300 ha, travno-deteljne mešanice. V ta namen bi potrebovali 9000 kg semena.

6. Povečanje pridelkov krompirja z uporabljanjem kvalitetnega semena. Zato naj bi se postopoma uvajale boljše cene za krompir, predvsem za tiste vrste, ki so se pri nas dobro obnesle. Ena od teh vrst je »Merkur«, ki je neobčutljiv za krom-

pirjevo plesen. Krompir sadimo približno na 260 ha. Če bi menjali seme za 100 ha letno, bi potrebovali 200.000 kg semena.

7. Na višjih področjih Vojsko, Ledine, Mrzli vrh in del Črnega vrha postopoma opuščati setev pšenice, na ta račun pa povečati setev ovsa.

8. Za sanacije sadjarstva so potrebni tile ukrepi:

- a) kmetijsko pregledati sadovnjake, zaznamovati stara izrojena drevesa in dati kmetovalcem nalog, da jih posekajo;
- b) pričeti s sistematičnim gnojenjem starejšega sadnega drevja;
- c) čiščenje in škropljenje sadnega drevja,
- d) vsakoletna obnova oziroma naprava novih sadovnjakov na približno 2 ha.

Nadalje je občinski ljudski odbor sprejel na znanje poročilo sveta za splošne zadeve o požarni varnosti in sklenil: Komisija za pregled naprav za varnost pred požarom naj nadaljuje z delom, ki ga je pričela glede požarne varnosti v občini!

Poleg navedenih zaključkov je ljudski odbor na VII. seji sprejel še sledeče sklepe:

Gasilskemu društvu Idrija se odobri subvencija milijon dinarjev za kritje neporavnanih obvez, ki so nastale zaradi nabave gasilskega avtomobila.

Ker je ogrožen samostojni obstoj Kmetijske zadruge Krnice soglašamo, da se ta pripoji Kmetijski zadrugi Spodnja Idrija.

Da bi omogočili graditi večjo stanovanjsko hišo v Ljubljanski ulici, kjer je bila porušena rudniška hiša, se spremeni regulacijski načrt tako, da zemljiška parcela št. 1 k. o. mesto Idrija določi za gradbeno parcelo namesto, da bi na njej uredili otroško igrišče.

Na predlog Krajevnega odbora Spodnja Idrija naj se proda naslednje stanovanjske hiše:

1. dvostanovanjska hiša v Spodnji Idriji št. 26;
2. enostanovanjska hiša v Spodnji Idriji št. 40;
3. dvostanovanjska hiša v Spodnji Idriji št. 41;
4. dvostanovanjska hiša v Spodnji Idriji št. 49;
5. enostanovanjska hiša v Spodnji Kanomlji št. 24;
6. enostanovanjska hiša v Spodnji Kanomlji št. 38; vaški objekt, ki ga je odstopila JLA in ljudski odbor, da z njim svobodno razpolagamo!

Ker so pri osnovni šoli Idrija hospitacije za usposabljanje mlajših učiteljev, se določi za upravitelja in za učitelje hospitajske šole v Idriji mesečni dodatek v višini din 1.800.—

Da bi lahko občinski ljudski odbor čimveč pripomogel za napredek kmetijstva v občini, je bil ustanovljen svet za kmetijstvo. Za člane sveta so bili imenovani: predsednik: Janez Jereb; člani: Ignacij Govekar, Jože Lapajne, Jože Lapajne, Franc Lapajne, Feliks Slabe, Franc Štucin, Franc Bončina, Matevž Močnik, Franc Kosmač.

Ker je bil tov. Feliks Slabe imenovan za člana sveta za kmetijstvo, je bil razrešen članstva sveta za gospodarstvo; na njegovo mesto pa je bil imenovan tov. Maks Podobnik.

Ustanovljena sta bila naslednja odbora:

1. Odbor za ceste (predsednik: Anton Bajt).
2. Strokovni odbor centra za izvenarmadno vzgojo (predsednik: Stipe Franovič).

VIII. seja, dne 27. II. 1956

Občinski ljudski odbor je obravnaval in sklepal o poročilu sveta za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve ter o poročilu sveta za šolstvo. V obravnavi je sprejel sledeče zaključke:

Za izboljšanje komunalne dejavnosti v občini je potrebno:

1. Izdelati ureditvene načrte za vasi, zlasti za Črni vrh in Spodnja Idrijo.

2. Dopolniti je glavni urbanistični ali zazidalni načrt za območje Likarce in predela nad gimnazijo.
3. Komunalnemu podjetju naj se dodeljujejo potrebna finančna sredstva, da se ga usposobi izvrševati naloge.
4. Izvede naj se v celoti predlagani program glede ureditve in izboljšave službe za javno snago v mestu z nabavo posod za odvoz smeti in vozčke z motovilom in cevjo za škropljenje ulic!
5. Zagotovijo naj se v tekočem letu finančna sredstva za najnujnejša popravila mostov in opornih zidov!
6. Zahteva naj se od Elektro Tolmin, ki je zavezan vzdrževati elektrifikacijsko omrežje, da to izboljša oziroma izmenja iztrošene odseke na svoje stroške na področju mesta, v kolikor več ne ustrezajo!

Za izboljšanje šolstva v občini je potrebno:

1. Krajevni odbori in šolski odbori naj do zaključka šolskega leta na osnovi številčnih prikazov gibanja učencev v bodočih 10 letih in na osnovi poznavanja oddaljenosti šole od otroških domov izdelajo predloge za izboljšanje šolskih okolišev, za reorganizacijo in reformo šolske mreže in morebitne lokacije novogradenj!
2. Ker so materialni pogoji (šolske stavbe, oprema) na šolah še vedno nezadostni, so zaradi izboljšanja učnih in vzgojnih vplivov potrebna tudi letos investicijska sredstva vsaj za najnujnejša popravila.
3. Šolske stavbe ne morejo služiti za privatne namene, prostori v šolskih poslopih ne morejo biti stanovanja za osebe, ki s šolo nimajo nujnega odnosa.
4. Da se bo dvignila kvaliteta pouka, je potrebno nuditi vsaki šoli vsaj sredstva za najosnovnejša učila in za nabavo najpotrebnejše strokovne in leposlovne literatur.
5. Svet za šolstvo naj izvrši vse priprave za ustanovitev dnevnega zavetišča vzgojno ogroženih učencev v Idriji!
6. Izvršiti je natančen pregled defektnih otrok v očini in izdelati načrt vključitve v Pomožno šolo.
7. Pospešiti ustanovitev šolske poliklinike.
8. V proračunu zagotoviti poleg sredstev za personalne izdatke otroškega vrtca tudi kredite za učila in knjižnico.
9. V otroškem vrtcu namestiti zdravstveno moč.
10. Obvezen obisk kmetijsko-gospodarskih šol.
11. Preštudirati nujno vprašanje prostorov za vajensko šolo in otroški vrtec.
12. Utrditi šolske odbore z odpravo personalnih nepravilnosti.
13. Izdelati načrt za ureditev osnovne šole v Idriji.
14. Republiški obrtni zbornici predlagati, da bo usmerila sredstva za šolstvo v gradnjo novih vajenskih šol in ne za drobne potrebščine, učila itd.
15. Intervenirati za rešitev vprašanja logarske šole. Ali bodo te šole še obstajale ali bodo ukinjene? Če bodo še obstajale, postaviti vprašanje gradnje šole.
16. Povezati medicinski kader s šolskim kadrom, da se poveča skrb za zdravje učencev in dijakov. Pospešiti ureditev šolske ambulante.
17. Sklicati predsednike šolskih odborov na seminar in jih usmeriti v reševanje problemov šolstva.

Poleg navedenih zaključkov je občinski ljudski odbor sprejel še naslednje sklepe:

Ker je bilo ustanovljeno Obrtno podjetje »Čipka« v Idriji, naj ima delavski svet tega podjetja 25 članov! Volitve članov delavskega sveta naj se izvedejo do 1. marca t. l.!

Občinski ljudski odbor je obravnaval še vrsto vprašanj, o katerih je potrebno seznaniti volivce. Zato naj se skliče zbere volivcev!

Imenovanja:

Za komandirje centra predvojaške vzgoje Idrija so bili imenovani:

1. za komandirja centra predvojaške vzgoje tov. Pajo Kaurič,
2. za komandirja voda tov. Ivan Primožič,
3. za komandirja voda tov. Jože Rupnik,
4. za komandirja voda tov. Karol Kuk,
5. za komandirja voda tov. Adi Golob,
6. za komandirja voda tov. Albin Likar,
7. za komandirja voda tov. Viktor Mezek.

IX. seja, dne 29. III. 1956

Občinski ljudski odbor je obravnaval in sklepal o poročilu sveta za turizem in gostinstvo in o poročilu sveta za prosveto in kulturo. V obravnavi je sprejel sledeče zaključke:

Za razvoj gostinstva in turizma bi bilo potrebno:

1. regulirati cesto Kalce—Godovič, Idrija—Most na Soči, da se tako doseže večjo prevozno brzino, večjo varnost in krajšo pot ter skratka usposobi cesto za sodobni motorizirani promet;

2. za preprečitev snežnih plazov v Zali je postaviti na določenih odsekih nekaj palisadnih sten;

3. izgradnjo novega mostu na Pirihovem klancu;

4. omogočiti dovoz potnikov v jutranjih urah iz Ljubljane v Idrijo in popoldne nazaj. (Ta zveza bi morala še posebno obravnavati ob nedeljah in praznikih, da bi omogočili nedeljskim izletnikom in turistom obisk idrijskega kota);

5. preureditev obstoječih gostinskih obratov:

a) hotel »Nanos« — napeljati tekočo vodo in urediti lokale,

b) hotel »Soča« — dograditev,

c) gostilna »Pod gradom« — razširitev,

d) kavarna — razširitev,

e) ostali gostinski obrati na podeželju — nabava opreme in manjše rekonstrukcije;

6. na novo usposobiti gostilni na Kočevšu in Koševniku in dokončati z gradnjo rudniškega počitniškega doma na Vojskem;

7. skrbeti za dvig strokovnega kadra v gostinstvu;

8. urediti prostore za kemping;

9. izgradnja športnega bazena;

10. izgradnja zimsko športnih naprav v Idriji, Črnem vrhu in na Vojskem;

11. organiziranje raznih športnih tekmovanj in turistčnih tednov;

12. izdelava urbanistične študije za sistematično ureditev Črnega vrha;

13. v letni sezoni organizirati prevoz kopalcev v Belo in obratno;

14. dati vso podporo in nuditi denarno pomoč Turističnemu društvu Idrija, ki skrbi za olepšavo mesta in vasi;

15. propagirati turizem in gostinstvo z raznimi prospekti in po drugih virih.

Za izboljšanje kulturnega in prosvetnega dela v občini je potrebno:

1. pristopiti k ureditvi novih prostorov za knjižnico in čitalnico v Idriji;

2. postopoma reševati vprašanje stanovanj v gradu, da se sprostijo prostori, ki jih muzej nujno rabi za otvoritev oddelkov;

3. zaradi kritičnega stanja v vaških knjižnicah ustanoviti potujočo knjižnico za oddaljene vasi. (Rok 1. IX. 1956. V zvezi s tem povišati dotacijo Ljudski knjižnici v Idriji)!

4. ustvariti pogoje, da postane Ljudska univerza samostojna ustanova, ki bo svoje delo razširila tudi na vasi!

5. ustanoviti v Idriji gospodinjski center in zagotoviti strokovni kader, ki bo prevzel vodstvo centra;

6. v sodelovanju z društvom učiteljev in profesorjev vplivati na prosvetne delavce, da bodo v delu izven šole dajali več pomoči ustanovam;

7. voditi evidenco nad aktivnimi prosvetnimi delavci;

8. ustanoviti v svetu za prosveto in kulturo komisijo za telesno vzgojo;

9. vplivati na kmetijske zadruge, da bodo iz svojih skladov nudile več pomoči prosvetnim društvom pri urejanju knjižnic in društvenih prostorov;

10. voditi resno skrb, da bodo kulturne prireditve ob idrijskih proslavah resnična revija vsega kulturnoprosvetnega dogajanja v občini;

1. razpisati mesto za poklicnega režiserja, za učitelja glasbe, ki bi bil tudi pevovodja, da bosta pomagala k dvigu kvalitete kulturno-prosvetnega dela v Idriji in v celotni občini (režiserski in pevovodski tečaj);

12. v perspektivi voditi misel na gradnjo kulturnega doma v Idriji, ki bo služil v kulturne in telesnovzgojne namene.

Dograjeno električno omrežje na Vojskem in v Kanomlji naj se kot osnovno sredstvo dodeli podjetju »Elektro« Tolmin! Posebna komisija je ocenila vrednost tega omrežja za skupno vrednost 36.152.264 din in sicer: Vojsko 27.048.911 din, Kanomlja 9.103.353 din.

Gostinsko podjetje »Javornik« v Črnem vrhu je izkazalo izgubo in bo izvedena prisilna likvidacija.

Za potrebe Kmetijske zadruge Šebrelje sta bili dodeljeni v uporabo dve zemljiški parceli v skupni površini 2.941 m².

Tov. Lapajnetu Jerneju in tov. Lapajnetu Metodu iz Spodnje Idrije sta bili dodeljeni v trajno uporabo zemljiški parceli v skupni površini 300 m², na katerih je zidana stanovanjska hiša št. 67. Zamenjano je bilo zemljišče splošnega ljudskega premoženja z zemljiščem tovarišice Zagode Frančiške iz Godoviča.

Na območju občine Idrija bo nameščenih 15 uradnih občinskih desk in sicer dve v Idriji ter po eno na območju vsakega krajevnega odbora.

Imenovanja:

Imenovan je bil upravni odbor Mestnega muzeja Idrija (predsednik tov. Gantar inž. Ivan).

PROSVETA

PLODNO DELO LJUDSKE UNIVERZE V IDRJI

Novo vodstvo Ljudske univerze v Idriji je krepko zagrabilo za delo. Težišče udejstvovanja je bilo prenešeno na tečaje, od katerih sta bila dva že zaključena. Ideološko izobraževalni tečaj je trajal od 10. 2. do 20. 4. in je obsegal naslednja predavanja:

Hlača Ivan: O nastanku živih bitij;
Hlača Ivan: Razvoj živih bitij;
Vršec Vinko: Izvor privatne lastnine in nastanek držav;
Logar Srečko: Misticizem in znanost;
Bavdaž Jurij: Humanizem;
Bavdaž Jurij: Doba fevdalizma;
Istenič Janez: Razvoj delavskega gibanja;
Vršec Vinko: Razdelitev sveta.

Tečaj je obiskovalo 30 tečajnikov.

Istovrstno se je vršil tudi tečaj za politično ekonomijo, ki ga je v glavnem vodil inž. Kordiš Franjo, katerega je obiskovalo 35 tečajnikov. Oba tečaja je zaključil Ivan Regent z javnim in zelo uspešnim predavanjem, kateremu je prisostvovalo preko 200 poslušalcev; Osnovni zakoni dialektičnega materializma.

Ljudska univerza v Idriji nadaljuje svoje delo z nadaljnjimi tečaji.

L. S.

PROSVETNO DELO V ZAVRATCU

Zavratec je lepa strnjena vasica na hribovju, ki se širi od Idrije proti Rovtam. Tu deluje mlado, vendar zelo marljivo prosvetno društvo, ki skrbi za razvoj prosvetnega življenja v vasi. Vsega občudovanja so vredni ti kmečki ljudje, ki kljub obilici dela najdejo še čas, da zadostijo notranji potrebi po kulturnem izživljanju in izobrazbi. Sami pravijo, da se ravnajo po Gregorčičevih verzih: Ne le kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan!

Velik korak naprej pomeni ustanovitev kmetijsko-gospodarske šole. Za sedaj jo obiskuje 13 mladincev, ki dosegajo prav lepe uspehe. To nam daje upanje, da bo šola naša polno razumevanje tudi med tistimi, ki se danes še ne zavedajo, da so naprednemu kmetovalcu šole nujna potreba.

Društvo deluje sedaj v glavnem še na dramskem področju, ima pa tudi mladinski oder in pionirski pevski zbor. Hkrati so dane vse možnosti za ustanovitev mladinskega pevskega zbora. Lep uspeh so dosegli z igro »Legionarji«, s katero so uspešno gostovali tudi na Gorah in v Hotedršici. Še lepši uspeh pa so želi s Horstovo veseloigro »Nebesa na zemlji«. Pri obeh predstavah na domačem odru in v Govejku je bilo navzočih po 700 gledalcev, ki so nastopajoče nagradili z burnim odobravanjem. Društvo si počasi nabavlja prepotrebno odrsko opremo. Posebno je razveseljivo, da najmlajši kažejo največ veselja do sodelovanja v društvu. To nam pomeni veliko jamstvo za bodoči razvoj društva. Tudi napredna knjiga si počasi utira pot med naše kmečko ljudstvo. Poverjenik za Prešernovo družbo je letos nabral v vasi 23 naročnikov. V organizacijskem pogledu zasluži vso pohvalo naš član Gantar Jakob.

Naše društvo bo doprineslo svoj delež tudi k letošnjim kulturnim obletnicam, ki jih bo praznovala naša občina.

G. J.

TELESNA VZGOJA

OBČNI ZBOR PLANINSKEGA DRUŠTVA V IDRJI

Naši planinci so poročali o enoletnem delu na občnem zboru dne 5. februarja. Pred tremi leti je društvo praznovalo petdesetletnico svojega obstoja, letos pa praznuje deseto obletnico povojnega delovanja. Prav v povojni dobi je društvo opravilo ogromno dela, posebno pri gradnjah planinskih postojank, kajti iz prejšnje dobe ni moglo prevzeti niti ene kočice. Leta 1952 je otvorilo planinski dom na Javorniku, preteklo leto pa je bila dograjena kočica na Hleviških planinah. Treba bo izboljšati še postojanko na Sivki in na Jelenku, kjer so krasna smučišča in zelo bogata flora. Gradbena dejavnost, ki je do sedaj društvo zelo izčrpavala, bo tako končana.

Mnogo koristnega dela je napravil tudi markacijski odsek z markiranjem poti in steza, ki vodijo na naše planinske postojanke in v kraje, ki so znani iz NOB. Markirana je bila transversala, ki zadeva naše področje na črti Cerkljanski vrh—Hlevišce—Golaki—Javornik.

Izletništvu društvo žal do sedaj ni moglo posvečati zadostne pažnje, čeprav je bilo tudi na tem področju marsikaj narejeno. Tudi raznih štafet in drugih prireditev ni manjkalo.

Za požrtvovalno delo je bilo naše društvo dvakrat odlikovano. Na letošnjem občnem zboru pa je predsednik društva prejel srebrno značko, ki mu jo je priznala Zveza planinskih društev Slovenije.

Društvo šteje danes 439 članov, od tega 97 mladincev in 24 pionirjev. Na »Planinski vestnik« je naročenih 70 članov. S tem številom se naše društvo uvršča med tiste edince, ki posegajo globoko med ljudske množice.

Na občnem zboru je bil v glavnem izvoljen dosedanji odbor: predsednik Jeram Janez, podpredsednik Zelenc Valentin, tajnica Mauser Marija, blagajnik Vehar Bruno, gospodar Nagode Franc, markacist Klemenčič Janko, propagandist Mohorič Srečko, člana Poljanec Leon in Vončina Jožef. Nadzorni odbor: Dakskobler Leopold, Likar Janez in Gantar inž. Ivan.

Delavnost članstva in skrbno izvoljeni odbor sta jamstvo, da bo društvo tudi v letošnjem letu doseglo najlepše uspehe.

J. J.

PRVENSTVO PRIMORSKE SMUČARSKÉ PODZVEZE

Kljub skrajno neugodni zimi je Primorska smučarska podzveza v Idriji spravila pod streho letošnje prvenstvo Primorske s tekmovanjem v Črnem vrhu nad Idrijo dne 17. in 18. febr. ob dobrih snežnih prilikah.

Prvenstva se je letos udeležilo 7 društev, izven konkurence pa so tekmovali tudi Logatčani. Vseh tekmovalcev je bilo preko 80, prav gotovo pa bi bili presegli številko 100, če snežni zameti ne bi bili zadržali tekmovalcev iz Vipavske doline. Naše ŠD »Rudar« iz Idrije je tudi letos premočno zmagovalo in odneslo 9 od 14 naslovov v Idrijo. Posebej pa smo veseli uspeha črnovrških tekmovalcev, ki so izredno napredovali in že letos pustili daleč za seboj vsa ostala društva iz Primorske ter se zasluženo postavili na drugo mesto.

OBČNI ZBOR »PARTIZANA« V IDRJI

Novi smučarski prvaki Primorske so postali: Skok Ludovika, Partizan Idrija, med mladinkami v teku;

Prijon Alma, Partiazn Gorica, med članicami v teku;

Sulgaj Julij, Rudar Idrija, med mlajšimi mladinci v teku;

Mikuž Marijan, Rudar Idrija, med starejšimi mladinci v teku;

Podobnik Jože, Rudar Idrija, med člani v teku; Logar Ivi, Rudar Idrija, med člani v slalomu;

Velikajne Anton, Rudar Idrija, med mladinci v slalomu;

Skok Ludovika, Partizan Idrija, med mladinkami v slalomu;

Miklavčič Vlado, Rudar Idrija, med člani v veleslalomu;

Crnobrnja Viktor, Rudar Idrija, med mladinci v veleslalomu;

Prijon Alma, Partizan Nova Gorica, med članicami v veleslalomu;

Skok Anica, Partizan Idrija, med mladinkami v veleslalomu;

Mrak Davorin, Rudar Idrija, med člani v skokih; Crnobrnja Viktor, Rudar Idrija, med mladinci v skokih.

Tri prvenstvene naslove pa sta prinesli v Idrijo tudi nadarjeni tekmovalci TVD »Partizan« v Idriji sestri Skokovi. Tudi ostali tekmovalci so zasedli najboljša mesta. Zal nam prostor ne dopušča, da bi njihove uspehe navedli poimensko.

Končna lestvica točkovanja po društvih je pokazala naslednje uspehe:

1. Rudar Idrija . . . . . 330 točk
2. Partizan Črni vrh . . . . . 153 točk
3. Partizan Gorica . . . . . 130 točk
4. in 5. Partizan Livek . . . . . 84 točk
- Partizan Koper . . . . . 84 točk
6. Partizan Idrija . . . . . 34 točk
7. Partizan Kobarid . . . . . 30 točk
8. Podbrdo . . . . . 5 točk

Neocenjen — izven konkurence: Partizan Logatec.

Črni vrh je s tem tekmovanjem pokazal, da je sposoben sprejemati tudi večje organizacije, vendar samo z organizacijskim aparatom iz Idrije. Smučarji bi bili lahko prvi, ki bi temu lepemu kraju vrnili stari sloves letovišarskega kraja. Letos so zastavili prve korake. Če bodo nadaljevali po tej poti, jih bo bližnja Idrija lahko podprla, da bodo že prihodnje leto lahko organizirali tudi večja tekmovanja.

L. S.

»RUDARJEVI« SMUČARJI NA REPUBLIŠKIH PRVENSTVIH

Idrijsko ŠD »Rudar« je letos poslalo svoje najboljše tekmovalce tudi na republiška smučarska tekmovanja. V daljnem Mariboru je med 36 najboljšimi smučarji dosegel naš Podobnik Jože s časom 1,29,50 častno 11. mesto ter zaostal za republiškim prvakom za 11 minut v teku na 13 km na zelo težki in že delno kopni progi. Erjavec Jože je bil 16., Miklavčič Vlado 24. in Franko Pavel 26. Škoda, da je odpadlo tekmovanje v štafetah, kjer smo imeli možnost za zelo dober uspeh.

Na tekmovanje v alpski disciplinah v Črnem vrhu nad Jesenicami pa sta odšla Logar Ivi in Ferjančič Ivan. V zelo hudi konkurenci med 82 tekmovalci je Logar dosegel 22. mesto, Ferjančič pa 36., kar je tudi zadovoljiv uspeh.

L. S.

TVD »Partizan« je dalo obračun svojega dela v letu 1955 na IV. rednem občnem zboru dne 22. jan. 1956 ob zadovoljivi udeležbi članstva posebno iz vrst mladine.

Izčrpno poročilo sta podala najprej predsednik društva Murovec Stanko in načelnik Hladnik Franc, kjer sta navajala uspehe in tudi neuspehe društva. Oba sta posebno poudarila težkoče, ki jih ima društvo, ker se mora vsa telovadba odvijati v nehigienski telovadnici osnovne šole. Ta je zasedena od jutra do večera tako, da je ni mogoče niti prezračiti. Skrajni čas je, da dobi društvo potrebne kredite za zgraditev svojega doma, za katerega izdeluje načrte naš rojak inž. Bloudek Stanko. Med letom je bilo v sklopu telesnovzgojnih naprav zasilno zgrajeno letno telovadišče na »Lenštat« . Vaditeljski zbor je sicer zelo marljiv, vendar šteje premalo članov.

Moč društva nam najlepše pokaže naslednja statistika:

oddelek	vpisanih telov.	ur povprečno	skupaj	
člani	18	44	7	308
članice	12	31	5	155
mladinci	46	162	21	3402
mladinke	20	86	12	1032
pionirji	41	43	17	731
pionirke	30	42	14	588
cicibani	45	26	18	468
Skupaj	212	434	94	6684

Kronološki podatki nam pokažejo, da je imelo društvo 13 prireditev, ki so večinoma dobro uspele. Med največje uspehe štejejo 2. mesto v nižjem razredu ljudskega mnogoboja. Le-tega so dosegli mladinci na pokrajinskem zletu v Kopru dne 4. junija, kjer je Skok Ivan med posamezniki dosegel častno 5. mesto. Mladinke so tu dosegle v vajah na orodju 4. mesto, med posameznicami pa Bazile Adrijana 2. mesto. Na državnem prvenstvu v daljnem Nišu je naša vrsta mladink dosegla zelo lep uspeh, med posameznicami pa Bazile Adrijana častno 4. mesto. Tudi mladinci so zasedli 4. mesto izmed posameznikov pa je bil najboljši Jereb Ivo, ki je zasedel 10. mesto pred Skokom Ivanom, ki je bil 11.

Že od ustanovitve dalje vodi društvo vrstni red desetih najboljših članov. Objavi ga vsako leto na občnem zboru, kjer pa se ne upoštevajo samo uspehi na tekmah, pač pa tudi privrženost društvu in disciplina. Letošnja lista kaže naslednjo razvrstitev:

1. Skok Ivan,
2. Jereb Emil,
3. Bazile Adrijana,
4. Hladnik Nada,
5. Kanđuč Silva,
6. Carl Irena,
7. Golob Bruno,
8. Pišljar Franc mlajši,
9. Jereb Ivo,
10. Laharnar Karel.

Iz blagajniškega poročila je bilo razvidno, da je imelo društvo 525.000 din dohodkov in prav toliko izdatkov.

Pri volitvah je bil soglasno izvoljen delno spremenjeni odbor:

- predsednik: Primožič Denis,
tajnik: Lazar Marijanca,
načelnik: Murovec Stanko,
podnačelnik: Lampe Pepi,
načelnica: Logar Marija,
podnačelnica: Bazile Adrijana,

člani: Treven Toni, Hladnik Franc, Istenič Janez, Treven Ankica, Rupnik Drago, Pirih inž. Dušan.

Članstvo je nato sprejelo še delovni program za letošnje leto, kjer zavzemajo glavno mesto priprave za letošnjo praznovo kulturnih obletnic in priprave za naslednje leto, ko bo naše društvo praznovalo 60-letnico Sokolskega društva v Idriji s pokrajinskim zletom.

L. S.

OBČNI ZBOR STRELSKE DRUŽINE V IDRJI

Strelska družina »Kapitan Mihevc« v Idriji je imela svoj redni letni občni zbor dne 8. januarja.

Daljšje poročilo je podala tajnica Babič Zravka, ki je v glavnem navajala splošne probleme iz strelskega področja. Družina se je borila s finančnimi težavami, predvsem s pomanjkanjem puškarstreliva. Tri vojaške puške in dve zračni ne zadoščata. Med razpravo je stopilo v ospredje tudi vprašanje, kako čuvati puške.

O pravem delovanju društva smo dobili šele pozneje podatke, ki jih navajamo v izvlečku:

Dne 8. XI. je bilo meddruštveno tekmovanje z zračno puško, kjer je Kleindienst Silvester dosegel 106 zadetkov, Tratnik Lado 105, Poženel Ivan pa 105 od 150 možnih. Dne 13. IX. je bilo izbirno tekmovanje, kjer je Kleindienst Silvester dosegel 214, Tratnik Lado 213, Treven Pavle pa 186 krogov od 300 možnih. Izbirno tekmovanje z vojaško puško dne 23. IX. je prineslo naslednje rezultate: Likar Marijan 103, Sulin Miloš 88, Bizjak Avgust 80 krogov od 150 možnih. Dne 25. IX. je naša ekipa tekmovala v dvoboju s SD »Panovec« v Gorici in zmagala z vojaško puško s 597 krogi proti 561, z zračno puško pa je ekipa zgubila dvo-boj s 915 krogi proti 879. Dne 16. X. je v medčlanskem tekmovanju z zračno puško dosegel Sulin Miloš 103, Poženel Ivan 100 in Babič Rajko 95 krogov od 150 možnih.

V maju je bilo nagradno pionirsko tekmovanje, ki je pokazalo izredno dobre uspehe: Beričič Srečko je dosegel 38, Albreht Ivan 34, Franzini Ivan 32 krogov od 50 možnih.

Dne 8. III. so se naši člani udeležili tudi republiškega tekmovanja v Celju s štiričlansko ekipo, od koder pa niso prejeli službenih rezultatov. Uspeh je bil samo povprečen.

Družina je potrošila med letom 25.000 primerkov bojne in 29.000 primerkov zračne municije.

Družina je bila ustanovljena leta 1953 in je tedaj štela 42 članov in 11 mladincev. Ob koncu letošnjega leta pa je bilo že 140 članov in sicer: 95 moških, 15 članic, 23 mladincev in 6 pionirjev. Dotacija občine je znašala samo 10.000 din.

Okrajni strelski odbor v Novi Gorici je ob pregledu ugotovil, da je naša družina v okraju ena najboljših in izrekel pohvalo naslednjim našim članom: Kleindienstu Silvestru, Slaviču Momčilu in Božič Talči.

V novi upravni odbor so bili izvoljeni:

Kleindienst Silvester, predsednik; Poljšak Ivan, tajnik; Slavič Momčilo, orožar; Božič Talči, blagajničarka; Lapajne Milan, tehnični tajnik, ter člana Treven Pavel in Beričič Marijan. Prav tako so bile izvoljene tudi komisije za vzdrževanje strelišča, tehnična komisija, finančno materialna komisija ter nadzorni odbor, ki ga tvorijo Babič Zdravka, Kenda Jože in Likar Albin.

Delovni program za letošnje leto obsega 7 točk, ki se nanašajo v glavnem na gradnjo strelišča, na nabavo novih pušk in na pritegnitev novih članov posebno iz vrst mladine.

L. S.

OBČINSKE PIONIRSKÉ SMUČARSKÉ TEKME

Občinski pionirski svet v Idriji je priredil dne 1. marca občinsko pionirsko prvenstvo v smučanju. Sodelovalo je 7 odredov z 52 tekmovalci, kar pomeni precejšen korak naprej v primerjavi z lanskim letom.

Dopoldne so bili teki, kjer je med pionirkami do desetega leta zmagala Mauzer Tanja iz Idrije. Med pionirkami od 10. do 12. leta je bila prva Lapajne Dora iz Idrije, med pionirkami od 12. do 14. leta pa Rupnik Valerija iz Črnega vrha. Najhujša je bila borba med pionirkami nad 14 let na 1,5km dolgi progi, kjer je zmagala Skok Ludovika s časom 8,32 pred Blaško Marijo s Črnega vrha s 10,11, Kobal Teo iz Idrije in Cigale Marijo tudi iz Idrije.

V skupini pionirjev do 10. leta so bili zastopani samo Črnovršci, kjer je zmagal Bonča Franc s 7,43 pred Zgavcem Zvonkom s 7,52, Bajcem Benediktom, Pregljem Fonzijem, Pagonom Jurijem in Pagonom Dušanom. Pionirji od 10. do 12. leta: 1. Rijavec Rado, Idrija, 8,22; 2. Habe Franc, Vojsko, 8,32; 3. Mažgon Andrej, Idrija, 8,46; 4. Vončina Albin, Vojsko in Rupnik Stane, Črni vrh, in drugi. Pionirji od 12. do 14. leta: 1. Rijavec Ivan, Idrija, 15,30; 2. Rupnik Vladimir, Črni vrh, 15,37; 3. Gantar Ivan, Zavratec, 16,04; 4. Zajc Srečko, Črni vrh, 16,30; 5. Bogataj Henrik, Zavratec, 16,37 itd. Med pionirji nad 14 let je zmagal Gnezda Avgust iz Idrije s časom 17,39 pred Podobnikom Dragom in Lampetom Silvijem, oba iz Idrije. Tekli so na 3 km dolgi progi, na kateri so bili proti pričakovanju mlajši boljši od starejših! Ta del tekem je pokazal, da imamo v naši občini precej mnogo obetajočih tekačev, ki bodo nekoč še nekaj pomenili, če bodo pridno vadili!

Popoldanski slalom je dal naslednje rezultate:

Mlajše pionirke: 1. Skok Anica, Idrija, 21,7; 2. Rupnik Valerija, Črni vrh, 23,0, Blaško Mimi, Črni vrh, 24,6; 4. Poženel Erna, Idrija, 25,9. Starejše pionirke: 1. Skok Ludovika, Idrija, 27,4.

Med pionirji do 10. leta so zopet tekmovali samo zastopniki Črnega vrha: 1. Bajc Benedikt, 24,4; 2. Pagon Jurij, 24,7; 3. Zgavec Zvonko, 26,1 itd. Pionirji od 10. do 12. leta: 1. Slabnik Branko, Idrija, 19,1, ki je dosegel tudi najboljši čas na progi, 2. Rijavec Rado, Idrija, 22,6; 3. Poljanšek Peter, Idrija, 23,5, 4. in 5. Mažgon Andrej, Idrija in Rupnik Stanko, Idrija, 24,0. Sledijo: Bazile Toni, Idrija, Vončina Albin, Idrija, Rupnik Jože, Črni vrh itd. Pionirji od 12. do 14. leta: 1. Poljanšek Dušan, Idrija, 21,0, 2. Rijavec Ivan, Idrija, 21,1; 3. Kobal Silvij, Idrija, 21,4. Sledijo: Kosmač Marko, Gruden Boris, Carl Sandi, Cibej Albin, vsi Idrija, Lazar Herman, Zavratec. Pionirji nad 14 let: 1. Tušar Stanislav, 19,7; 2. Gnezda Avgust, 22,7, oba Idrija, 3. Rupnik Vladimir, Črni vrh, 25,4; 4. Magajne Davorin, Gore, 26,0 itd.

Večino prvih mest so za sedaj odnesli še idrijski pionirji, vendar so dobili v okoliških vaseh že hude nasprotnike; posebno v Črnem vrhu, kjer nam pod dobrim vodstvom raste odličen naraščaj in jih prav lahko proglasimo za moralne zmagovalce tega tekmovanja.

L. S.

MEDDRUŠTVENE SMUČARSKÉ TEKME NA LIVKU

Smučarji našega ŠD »Rudarja« in TVD »Partizana« so se dne 18. marca udeležili meddruštvenega tekmovanja v alpskih disciplinah na Livku, kjer so dosegli zelo lepe uspehe, posebno še, ker moramo to tekmovanje vzeti kot mednarodno zaradi udeležbe tekmovalcev iz Čedada. V veleslalomu je med član zmagal Sekli Janko iz Livka s časom 1.40,3, drugi pa je bil naš Miklavčič Vlado

s časom 1.52.6, tretji Logar Ivi, Ferjančič Ivan pa je bil peti. Med mladinci je zmagal Velikonja Anton s časom 2.18.6, drugi pa je bil Leskovec Boris s časom 2.28.1, mladi Slabnik Branko pa je dosegel častno peto mesto. Najmlajši tekmovalci »Partizana« so zasedli seveda slabša mesta, ker nimajo še izkušenj za težja tekmovanja.

V slalomu je zmagal Logar Ivi s časom 48.7 pred Bronzadolo Pietrom iz Čedadina in Seklijem Jankom iz Livka, Miklavčič Vlado pa je bil četrti. Med mladinci pa je vse presenetil nadarjeni Slabnik Branko, ki je s časom 1.08 zasedel prvo mesto in pomeni pravo odkritje letošnje sezone. Sledijo Logar Peter, Velikajne Anton, Tušar Stanislav in Crnobrnja Viktor. Tu so idrijski tekmovalci dosegli najlepši uspeh, saj je med prva desetna mesta lahko prišel samo en tekmovalce, ki ni bil iz Idrije.

Tekme so prav lepo uspele in se jih je udeležilo preko 50 izbranih tekmovalcev.

L. S.

Š A H

IV. TURNIR NEKATEGORIZIRANIH ŠAHISTOV

Šahovsko društvo v Idriji je priredilo od 15. II. do 4. III. že četrti turnir nekategoriziranih šahistov, kjer so bili doseženi naslednji uspehi:

1., 2. Seljak Ivan	10 točk, 76,9%
Koler Viktor	10 točk, 76,9%
3. Umek Franc	9,5 točk, 73,1%
4. Podkrajšek Lucijan	9 točk, 69,2%
5. Kopač Bruno	8,5 točk, 65,4%
6. Laharnar Karel	7 točk, 53,8%
7. 8. Jereb Jurij	6 točk, 46,2%
Jereb Ivo	6 točk, 46,2%
9. Božič Jože	5,5 točk, 42,3%
10. 11. Vranovič Budimir	5 točk, 38,7%
Didič Igor	5 točk, 38,7%
12. Perdih Anton	4 točk, 30,8%
13. Pirc Marijan	3,5 točk, 26,9%
14. Skočir Dušan	2 točk, 15,4%

Na podlagi doseženega uspeha je priznal Okrajni šahovski odbor v Idriji IV. kategorijo Seljaku Ivanu, Kolerju Viktorju, Umeku Francu in Podkrajšku Lucijanu.

L. S.

PRVENSTVO IDRJE ZA LETO 1956

Šahovsko društvo v Idriji je izvedlo od 9. III. do 7. IV. šahovsko prvenstvo Idrije za leto 1956. Tekmovanje je dalo naslednje rezultate:

1., 2. Troha Tone, III. kat.	13 točk, 86,6%
Vezmar Dmitar, II. kat.	11 točk, 86,6%
3., 4., 5. Miklavčič Milan, IV. kat.	11 točk, 73,3%
Sever Danilo, III. kat.	11 točk, 73,3%
Pirih Dušan, III. kat.	11 točk, 73,3%
6. Sinkovec Janko, III. kat.	10,5 točk, 70 %
7. Gruntar Ivan, IV. kat.	8 točk, 53,3%
8. Milenkovič Drago, IV. kat.	7,5 točk, 50 %
9., 10. Polšak Ivan, IV. kat.	6,5 točk, 43,3%
Logar Saško, IV. kat.	6,5 točk, 43,3%
11. Pelhan Sergej, IV. kat.	5,5 točk, 33,3%
12., 13. Beričič Srečko, IV. kat.	4 točk, 26,6%
Skomina Franc, IV. kat.	4 točk, 26,6%
14. Knap Silvij, IV. kat.	3,5 točk, 23,3%
15. Beričič Karel, IV. kat.	3 točk, 20 %
16. Carl Marijan, IV. kat.	1 točk, 6,6%

Pogoje za dosego III. kategorije je izpolnil Miklavčič Milan. Društvo je s tem turnirjem zaključilo prvi del svojega programa in se je uspešno uvrstilo v tekmovanje za proslavo kulturnih obletnic v letošnjem letu.

L. S.

NAŠI PIONIRJI — OKRAJNI PRVAKI

Naši pionirji so se dne 22. aprila udeležili okrajnega šahovskega prvenstva v Novi Gorici, ki ga je organizirala Zveza društev prijateljev mladine. V skupini starejših pionirjev je tekmovalo 6 moštev, kjer so idrijski pionirji dosegli naslednje rezultate: s Cerknom 4:2, z Novo Gorico 2 in pol : 3 in pol, s Tolminom 4 in pol : 1 in pol, z Vipavo 3 in pol : 2 in pol, z Mirnom 3 in pol : 2 in pol ter tako nabrali 18 točk ter se plasirali na prvo mesto. Moštvo so sestavljali gimnazijci Knap Silvo, Kopač Bruno, Jereb Jurij, Božič Milan, Podkrajšek Lucijan in Suban Ivan.

V skupini mlajših pionirjev so tekmovala tri moštva. Naši pionirji so z Vipavo zmagali s 5:1, s Tolminom pa zgubili s 4 in pol : 1 in pol. Zmaga jim je vendar zadostovala, da so nabrali 6 in pol točk ter dosegli prvo mesto, za pol točke pred Tolminom. Moštvo so sestavljali učenci osnovne šole Klemenčič Andrej, Velikajne Sandi, Logar Zmago, Hladnik Miha, Jurjavčič Milan, Vončina Bojan.

L. S.

T U R I Z E M

OBCNI ZBOR TURISTIČNEGA OLEPŠEVALNEGA DRUŠTVA V IDRJI

Dne 5. marca je dalo obračun svojega dela Turistično olepševalno društvo v Idriji na zelo skrbno pripravljenem občnem zboru, ki se je odlikoval tudi po izčrpnih poročilih. Ta so vsebovala tudi program dela za letošnje leto.

Predsednik tov. Bevk Janko je najprej obrazložil uspehe, ki jih je do sedaj doseglo naše društvo ter podrobno analiziral lanskoletni »Turistični teden«, ki je sicer zelo dobro uspel, vendar pa ni prinesel pričakovanega finančnega uspeha, ker je prireditve motil dež. V Spodnji Idriji so priprave dozorele že toliko, da bomo lahko ustanovili pododbor in tako tudi ta kraj uvrstili v turistično dejavnost. Težji je problem v Črnem vrhu, o katerem bi se prav tako morali danes pomeniti, žal pa so črnovrški zastopniki ostali doma in bo to vprašanje ostalo nerešeno. V okviru občinskih kulturnih proslav bomo tudi letos priredili »Turistični teden«.

Referent za propagando tov. Logar Srečko je analiziral predvsem različne turistične faktorje, katerih sinteza dovoljuje, da tudi Idrijo z njeno okolico uvrstimo med turistične kraje. Poročevalac za investicije tov. Tratnik Mirko je podal pregled in obračun lanskih del, posebno kar se tiče ureditve zabavišča »Mejca«, ter nakazal program dela za letošnje leto. Za izletništvo je poročal Strnad Stane in iznesel konkretne predloge v zvezi z organizacijo stalne počitniške kolonije ob morju in za izboljšanje organizacije izletov.

Glede na izčrpana poročila se skoraj ni mogla razviti širša razprava, zato so bili v glavnem sprejeti samo predlagani sklepi kot program dela v letošnjem letu. Zastopnik TŽS tov. Motaje je članom čestital k uspešnemu delu in k dobro pripravljenemu občnemu zboru, sočasno pa izrazil mnenje, da se bo idrijsko društvo uvrstilo v tekmovanju med turističnimi društvi v Sloveniji na častno mesto. Nato je podelil še srebrne značke predsedniku Bevku Janku, predsedniku nadzornega odbora Didiču Ivu in tajniku Jagru inž. Antonu.

Pri volitvah je bil v glavnem izvoljen stari odbor, deloma skrčen, ker se je težišče dela preselilo na sekcije:

Predsednik Bevk Janko, tajnik Jager inž. Anton, propagandni odsek Logar Srečko, olepšava Kavčič Josip in Nagode Franc, investicije Treven Karel, izletništvo in camping Golob Miro, gostinstvo Medved Ivanka zastopnica pododbora iz Sp. Idrije Lukan Vlada. Pododbor v Sp. Idriji tvorijo: Lukan Vlada, Svetličič Rajko, Kavčič Marko, Prelovec Ivo in Strel Franc. Nadzorni odbor: Didič Ivo, Vukan Lado, Repanšek Marijan.

Ker čakajo društvo v letošnjem letu važne naloge, bodo pritegnili čimveč članov k delu v odsekih.

L. S.

FILATELIJA

LEP USPEH FILATELISTIČNEGA DRUŠTVA V IDRIJI

Nашe Filatelistično društvo je bilo ustanovljeno med prvimi društvi po vojni in je ves čas dosegalo najlepše uspehe, saj je bilo dve leti ocenjeno celo kot najboljšo društvo v Sloveniji. Tudi za delo v preteklem letu je bilo na občnem zboru Filatelistične zveze Slovenije dne 15. aprila proglašeno za drugo najboljšo društvo. Prehitelo ga je samo društvo v Mariboru, ki je lansko leto doseglo zelo lepe uspehe posebno pri delu z mladino.

K uspehu naše iskrene čestitke!

L. S.

R A Z N O

POTRESNI SUNKI

Potres dne 31. januarja, ki je imel svoj epicenter na področju Ilirske Bistrice, kjer je napravil mnogo škode, so zaznamovali tudi v Idriji. Ob pol štirih zjutraj je prebudil večino prebivalcev, ker so se tla toliko potresla, da se je zamajalo pohištvo in da je zažvenketalo steklo v oknih. Mnogo ljudi je vstalo in prižgalo luči, ker pa ni bilo hujšega, so šli zopet spat, tako da so zelo slabe sunke okoli pete ure začutili samo nekateri.

Dne 4. februarja so v Idriji čutili zopet šibkejšo potresno sunke, vendar samo v višjih stavbah. Posebno dobro so čutili potres učenci Vajenske šole, ki imajo svoje učilnice v drugem nadstropju osnovne šole. Tla so se zamajala popoldne nekaj minut pred tričetrt na 4. uro, ko so zaropotala vrata v podbojih in so se zamajale viseče električne svetilke.

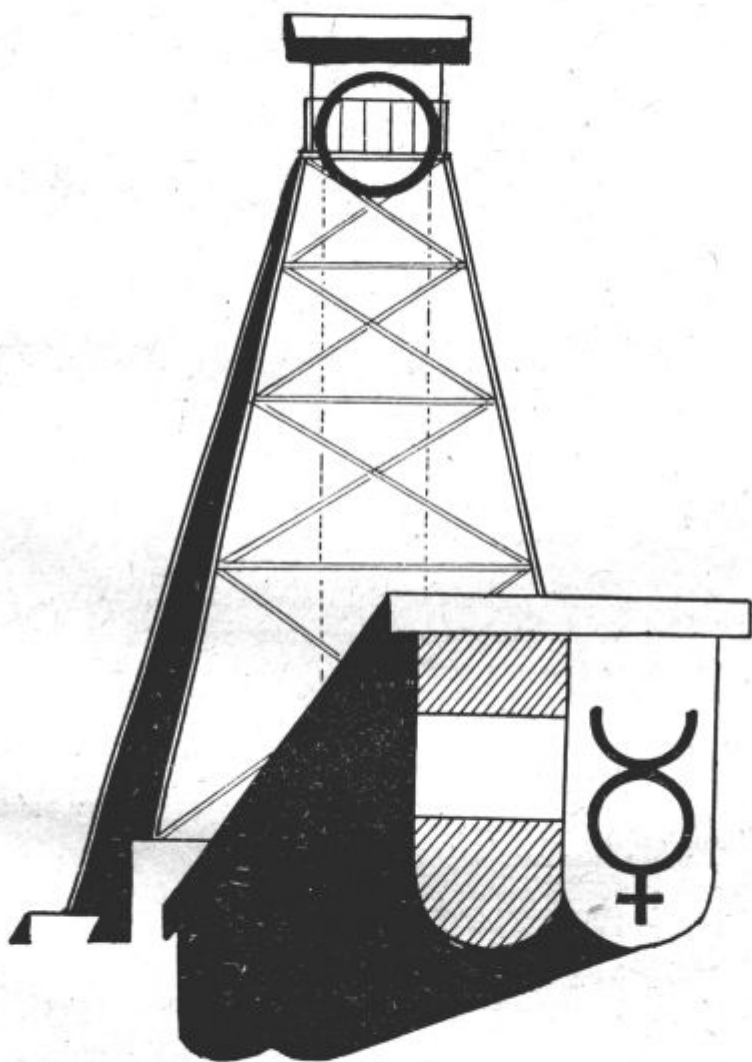
V rudniški jami potresa niso občutili. Rudarji pravijo, da se v jami potresi zelo slabo občutijo. Potres v Idriji ni napravil nikake škode.

L. S.

2 1956

IDRIJSKI RAZGLEDI

Program proslav

1716 — 1876 — 1896 — 1926 — 1956

2. junija:
Javni koncert sindikalne godbe na pihala
Svečana seja Prostovoljnega gasilskega društva Idrija
3. junija
DAN GASILCEV — 65-letnica PGD Idrija
Budnica
Vaje društev
Parada in zborovanje gasilcev
Prosta zabava
9. junija:
Ob 10. obletnici glasbene šole — Koncert
10. junija:
Pester popoldan cicibanov in pionirjev otroškega vrtca in osnovne šole
13. junija:
Nastop delavske mladine: Tone Cufar: »Polom« — drama
16. junija:
ZBOR PRIMORSKIH TABORNIKOV
Mirko Kunčič — Janko Flander: »Triglavska roža« — spevoigra. Gimnazijski pionirski odred narodnega heroja Jožeta Mihevc
17. junija:
MLADINSKI DAN
Budnica
Fizkulture vaje za nastop
Parada in zborovanje mladine
Javni telovadni nastop
19. junija:
Morton Hodge — Detlef Sierce: »Srci v cvetju« — MKUD »Zorko Prelovec« gimnazija
23. junija:
Večer narodnih plesov — Folklorne skupine gimnazije in osnovne šole
24. junija:
OTVORITEV RAZSTAV
25. junija:
VELIK KONCERT MLADINSKEGA IN PIONIRSKEGA PEVSKEGA ZBORA GIMNAZIJE pod vodstvom prof. Maksa Pirnika
26. junija:
SVEČANI ZAKLJUČKI SOL
Mladina odkrije spomenik idrijskemu rudarju
27. junija:
DAN ZGODOVINSKIH IN KULTURNIH OBLETNIC
Svečana seja Občinskega ljudskega odbora
Koncert sindikalne godbe na pihala
Svečana predstava DPD »Svoboda«
30. junija
Vokalno-instrumentalni koncert DPD »Svoboda
1. julija:
PARTIZANSKI DAN
Otvoritev partizanskega grobišča na Vojšici (Vojsko)
- TURISTIČNI TEDEN**
2. julija:
Sportne prireditve rudarjev
Koncert sindikalne godbe na pihala
PROSLAVA 10. OBLETNICE MLADINSKIH DELOVNIH BRIGAD
Svečana akademija mladine
3. julija:
DAN RUDARJEV
Budnica
Jutranji koncert sindikalne godbe na pihala
Zborovanje rudarjev
Športni popoldan
Prosta zabava
4. julija:
DAN ZVEZE BORCEV
- Partizanski taborni ogenj. Občinski odbor Zveze borcev
7. julija:
Gostovanje DPD »Svoboda« Vrhnika
8. julija
DAN ČIPKARIC
Zborovanje čipkaric
Tekmovanje čipkaric in čipkarske šole
Podelitev tekmovalnih nagrad TD Idrija
»100 veselih minut«, veseli večer idrijske mladine
Prosta zabava

Odbor za organizacijo proslav in prireditev si pridržuje pravico, spremeniti program prireditev.

Občinski odbor za organizacijo
proslav in prireditev

ČIPKARSKA ZADRUGA V IDRJI

s svojim obrtnim podjetjem

VODI USPEŠNO BORBO
ZA DVIG ZASLUZKA
SVOJIH 3200 ČLANIC

●
Računamo na zavest vseh čipkaric, da
bo naše prizadevanje še uspešnejše!

●
SAMO V NASI POSLOVALNICI
VAM LAHKO POSTREZEMO
Z NAJLEPSIMI PROIZVODI!

TRGOVSKO „PRESKRBA“ PODJETJE

vas najboljše postreže v svojih osmih
poslovalnicah z vsemi prehranbenimi,
oblačilnimi, pisarniški in usnjenimi
potrebščinami po zmernih cenah

Tzletniki!

Vse potrebne informacije dobite
v našem

TURISTIČNEM URADU

Obrtno podjetje »MESNINE« v Idriji

- Naš proizvodni proces se razvija od nakupovanja živine, ki jo predelamo v klavnici, kar nam omogoča, da nudimo našim odjemalcem vedno sveže mesne izdelke po najnižjih cenah v Sloveniji. O tem se boste prepričali pri nakupu v naših poslovalnicah
- Naše podjetje pomaga kmetom pri odkupu zasilno zaklane živine. To meso prodajamo v posebni poslovalnici v Ljubljanski ulici

MESTNI MUZEJ V IDRJI

bo odprl 24. junija petrografski oddelek in sobo grafika in slikarja **Nika Pirnata**. Priporoča se tudi za ogled znamenite vodne črpalke »Idrijska kamšt«. (Ključ in spremljevalca dobite na sedežu muzeja v gradu.)

Ko pospravljate kleti in podstrešja, ne pozabite na naš muzej, ki nujno potrebuje vse zanimivosti iz preteklosti našega mesta: članske značke in pravila, staro orodje, spomine iz NOB, diplome in odlikovanja vseh vrst, spomine na delo pri rudniku itd.

Hvaležni vam bomo tudi za star denar, stare knjige in časopise vseh vrst, za slike in fotografije. Nujno potrebujemo »Izvestja« bivše realke in osnovne šole ter dvojezične izvede časopisov iz časa fašistične okupacije

TURISTIČNO OLEPŠEVALNO DRUŠTVO V IDRJI

je tudi letos razpisalo

NAGRADNO TEKMOVANJE HIŠNIH LASTNIKOV IN HIŠNIH SVETOV

po spodnjem programu:

1. ureditev zunanega videza hiš — beljenje stavbe, pleskanje oken in vrat, okrasitev oken itd.
  2. ureditev okolice hiš — ograje, vrtički, dvorišča itd.
  3. higienska ureditev v hišah in okolici
- Nagrade: 1 po 6000 din, 1 po 5000 din, 1 po 4000 din, 2 po 3000 din, 3 po 2000 din in 2 po 1500 din

Tekmovanje traja do 30. junija 1956 — Prijave sprejema naš urad, ki daje tudi podrobna navodila

GROSISTIČNO ZADRUŽNO PODJETJE

»KOOPERATIVA«

V IDRJI

ODKUPUJE VSE KMETIJSKE PRIDELKE GOZDNE SORTIMENTE IN ZIVINO

V SVOJI MESNICI V ROZMANOVI ULICI »PRI GABRONU« VAM NUDI VEDNO SVEZE
IN PRVOVRSTNO MESO VSEH VRST

V NASIH SKLADIŠCIH LAHKO NABAVITE VSE VRSTE UMETNIH GNOJIL, ZAŠCITNIH
SREDSTEV, KMETIJSKIH STROJEV IN ORODJA, RAZNIH SKROPIV, STRESNO IN ZIDNO
OPEKO, CEMENT, GRADBENI LES IN DRVA ZA KURJAVO

VSE POSLE OPRAVLJAMO SOLIDNO IN PO UGODNIH CENAH!

ZADRUŽNI
AVT
OPROMET
IDRIJA
VOJKOVA 26 — TELEFON 70

SE PRIPOROČA ZA RAZNE PREVOZE,
KI JIH OPRAVLJA Z DVEMA TEŽKIMA
KAMIONOMA S PRIKOLICO, Z DVEMA
LAHKIMA KAMIONOMA IN Z DVEMA
TRAKTORJEMA

USLUGE OPRAVLJAMO SOLIDNO
IN POCENI

Elektro - Tolmin

PODJETJE ZA PRENOS IN RAZDELJEVANJE ELEKTRIČNE ENERGIJE

projektira, gradi in vzdržuje
električne naprave za prenos in razdeljevanje električne energije

montira
hišne priključke in inštalacije vseh
vrst ter oskrbuje z električno energijo
9353 odjemalcev

Vsa dela
izvršuje solidno in po najnižjih konkurenčnih cenah!

V letu 1955 je podjetje obnovilo 40 km daljnovodov, 10 trafopostaj in 10 km nizkonapetostnega omrežja. Z dovršitvijo teh del se je znatno izboljšala preskrba z električno energijo na našem področju, saj je narasla poraba električne energije v primerjavi z letom 1954 za 133% v široki potrošnji. — Naše podjetje ima svoje rajone v Idriji, Cerknem, Kobariду, Bovcu, Grahovem, Mostu na Soči in Tolminu